

Høgskolen i Telemark

Mastergrad i helse- og sosialfag.

”Hva kjennetegner et godt fosterhjem?”

En kvalitativ studie av mødres beskrivelser av eget fosterhjem

Heidi og John Moini

Våren 2011

Mastergrad i flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

Sammendrag

Vår mastergradsundersøkelse har tittel ”Hva kjennetegner et godt fosterhjem?”, en kvalitativ studie av mødres beskrivelser av eget fosterhjem. Gjennom våre jobberfaringer har vi møtt barn som har levd i hjem hvor de har vært, eller er utsatt for omsorgssvikt. For de fleste fosterbarna i vår undersøkelse er starten på en omsorgsovertakelse tatt i beslutning av barnevernet, og med utgangspunkt i barnets beste. Kunnskap om hvordan det går med disse fosterbarna fanget vår interesse, fordi de regnes som en gruppe barn som befinner seg i en risikosone for ikke å lykkes senere i livet. Vi var opptatt av hva mange fosterforeldre gjør av forebyggende, arbeid som kan resultere i at de lykkes. Selve bakgrunnen for vårt valg av tema har ført oss fram til denne problemstillingen:

”Hva anser fosterforeldre som betydningsfullt for å lykkes som et godt fosterhjem?”

Vi har gjennomført et kvalitativt forskningsintervju, fordi vi ønsket å få fram fosterforeldrenes egne beskrivelser ved en fosterhjems plassering. Vår undersøkelse er basert på intervjuer med seks fostermødre, som vi fikk tilgang til ved hjelp av snøballmetoden. Denne metoden er enkelt på for å kunne gjennomføre vår undersøkelse, utarbeidet vi en semistrukturert intervjuguide. Dette ga oss mulighet til å tilegne oss tanker rundt temaet som vi ville belyse. Intervjuguiden hjalp oss til å være optimalt forberedt i intervjusituasjonen.

Likeledes har vi hatt en bevissthet rundt ivaretagelsen av informantenes integritet. Derfor har vi tatt etiske hensyn i form av anonymisering. Det har også blitt gitt informasjon om prosjektet vårt i form av et informasjonsskriv til informantene som bidro i vår undersøkelse. Vi har også søkt NSD om godkjenning for å kunne gjennomføre denne undersøkelsen.

Hovedfunnene i vår oppgave er blant annet knyttet til informantenes egne motivasjoner for å bli fosterforeldre. Gjennomgående viser det seg at informantene har en indre motivasjon, og et ønske om å bli et betydningsfullt fosterhjem. Deres ambisjoner om å lykkes beskriver fostermødre blant annet gjennom deres eget driv, egen selvbestemmelse, handlinger og verdier. De involverer familien ved å innkalle til møte. På disse møtene kommer det fram informantenes eget ønske om å bli fosterforelder. Dette styrker deres motivasjon og engasjement for å lykkes.

Samtidig har vi sett at deres forventninger og holdninger til seg selv gjør det mulig for at fosterhjems plasseringer kan lykkes.

Videre viser det seg at gode relasjoner mellom alle aktørene knyttet til fosterhjemsoppdraget er nødvendig for at dette kan bli et bra omsorgstilbud for fosterbarnet. Her viste det seg at ulike faktorer som blant annet samarbeid med barnevern og biologiske foreldre er sentrale.

I vår undersøkelse ser det ut til at fosterforeldrene har ulike roller innenfor et fosterhjem. Informantene beskriver sine opplevelser og erfaringer for å klarere sine ulike roller knyttet til fosterbarnets behov. Informantene fremhever at deres repertoar av roller varierer fra situasjon til situasjon. Samtidig har vi sett at fosterfedrenes rolle som omsorgsgivere er i endring. Det innebærer at deres roller er mer sentrale enn de noen gang har vært.

Et annet sentralt poeng, som vi kom frem til i vår undersøkelse, er at fosterbarnet ikke ville forlate fosterhjemmet etter at kontrakten opphørte. Dette mener og ser vi henger sammen med den tillitt og trygghet fosterforeldrene formidler til fosterbarnet.

FORORD

Nå har det gått to år siden vi startet på masterstudiet i flerkulturellt forebyggende arbeid, og oppgaven om hva som kjennetegner et godt fosterhjem skal leveres. Det har vært utrolig lærerikt å kunne fordype seg i en så omfattende problemstilling som lyder: ”Hva anser fosterforeldre som betydningsfullt for å lykkes som et godt fosterhjem?”. For at vi skulle få svar på vår problemstilling var vi helt avhengige av fosterforeldrenes egne fortellinger. Vi takker våre seks informanter for at de stilte opp for oss, slik at vi fikk denne muligheten.

Det er mange som har hjulpet oss fram i denne prosessen. Av disse er det spesielt våre tre små todlere som skiller seg ut. De har vært så tålmodige. Nå gleder vi oss til å kunne bruke all vår tid på dere. Hva med en reise til Afrika for å besøke farmor for første gang?

Vi har begge vært yrkesaktive og i fulltidsstillinger, både i medleverturnus i Bufetat- sør og som kursveileder ved AOF. I den forbindelse takker vi våre kolleger for at de har gitt oss denne muligheten, rausheten og fleksibiliteten til å gjennomføre dette studiet.

Vår veileder Kjersti Røsvik ved Høgskolen i Telemark har vært en fantastisk inspirator som fra første dag har drevet oss fremover. Hun har utfordret, kritisert, kommentert og kontrollert at vi er på rett vei. Vi har satt så stor pris på hennes mangfold av kunnskap. Tusen takk Kjersti!

Vi skal også sende en hilsen til våre venner som har lest og kommentert vår oppgave underveis, Susanne, Liza, Kari, Pernille og Gunn Inger. Nå kan dere komme på besøk igjen jenter!

Tilslutt en stor takk til tante Maja og onkel Øwe som har vist stor forståelse i hektiske og utfordrende perioder.

Vi er så stolte av hva vi har fått til!

Porsgrunn, Våren 2011

John og Heidi Moini

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	7
1 INNLEDNING	11
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA	12
1.2 FORMÅL MED OPPGAVEN	13
1.3 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	14
1.4 OPPBYGNING AV OPPGAVEN	14
2 ULIKE FAKTA OM FOSTERHJEM	16
2.1 FOSTERHJEMSORDNINGEN I NORGE	16
2.2 HVA STYRER BARNEVERNLOVEN	17
2.3 HVA ER ET FOSTERHJEM?.....	18
2.3.1 Akutt plassering.....	19
2.3.2 De ordinære fosterhjemmene.....	19
2.3.3 Forsterkede fosterhjem.....	19
2.3.4 Slektsfosterhjem.....	20
2.3.5 Ungdomsfamilier.....	22
2.4 ANTALL FOSTERBARN I NORGE.....	22
2.5 FOSTERBARNA, HVEM ER DE?	23
2.6 HVEM ER FOSTERFORELDRENE	24
2.6.1 Økonomiske rammer.....	26
3 METODE	29
3.1 KVALITATIV METODE	29
3.2 INTERVJU SOM KVALITATIV FORSKNINGSMETODE	30
3.2.1 Intervjuguide	31
3.2.2 Prøveintervju.....	33
3.2.3 Det semistrukturerte intervjuet	34
3.2.4 Opptager	35
3.2.5 Transkribering av intervjuene.....	35
3.3 UTVALG AV INFORMANTER.....	36
3.4 VITENSKAPSTEORETISK STÅSTED.....	37
3.4.1 Hermeneutikk og fenomenologi i intervjusituasjonen.....	38
3.5 VITENSKAPLIG REDELIGHET	39
3.5.1 Validitet og reliabilitet.....	39
3.5.2 Anonymisering, NSD	40
3.5.3 Etiske prinsipper	41
3.6 ANALYSE	42
4 TEORETISK PERSPEKTIV	44
4.1 SELVBESTEMMELSESTEORI	44
4.2 VERDI OG HANDLING	46
4.3 DET SOSIAL – KOGNITIVE PERSPEKTIVET.....	47
4.4 TILKNYTNINGSTEORI.....	48
4.5 UTVIKLINGSØKOLOGISKE OVERGANGER	50

5	PRESENTASJON OG DRØFTING AV DATAMATERIALE	53
5.1	MOTIVASJON FOR Å BLI FOSTERFORELDRE	53
5.1.1	<i>Informantens indre motivasjon</i>	<i>54</i>
5.1.2	<i>Dette får vi jo til</i>	<i>63</i>
5.1.3	<i>Oppsummering</i>	<i>72</i>
5.2	RELASJONER OG DE ULIKE AKTØRENE	73
5.2.1	<i>Relasjoner til barnevernet</i>	<i>74</i>
5.2.2	<i>Relasjoner mellom biologiske foreldre og fosterforeldre</i>	<i>100</i>
5.2.3	<i>Forhold til andre fosterforeldre</i>	<i>105</i>
5.2.4	<i>Fosterbarns tilknytning til aktørene i et fosterhjem</i>	<i>107</i>
5.2.5	<i>Overgangen til skolen</i>	<i>111</i>
5.2.6	<i>Oppsummering</i>	<i>116</i>
5.3	ROLLER KNYTTET TIL FOSTERHJEMMET	117
5.3.1	<i>Fostermødrenes rolle som initiativtakere</i>	<i>119</i>
5.3.2	<i>Fedres rolle som omsorgspersoner</i>	<i>124</i>
5.3.3	<i>Fostermors og fosterfars samarbeid i et fosterhjem</i>	<i>135</i>
5.3.4	<i>Oppsummering</i>	<i>140</i>
5.4	NÅR BARNET IKKE VIL FORLATE FOSTERFAMILIEN	142
5.4.1	<i>Oppsummering</i>	<i>152</i>
6	AVSLUTNING	154
7	LITTERARTURLISTE	159
8	VEDLEGG	165

1 INNLEDNING

I følge Sundt (2010) har det vært en økning av barn og unge som plasseres i fosterhjem. Pr. 31.12.2008 var det i alt 10 847 barn plassert utenfor hjemmet, enten som hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse. Av disse var tre av fire plassert i fosterhjem. Det kan tyde på at det er et økende behov for nye og flere omsorgspersoner til barn og unge som har opplevd å bli sviktet av foreldrene sine. Å ta på seg ansvar som fosterforeldre kan være en utfordring fordi det kan være flere årsaker til at barn og unge blir plassert i fosterhjem. Plassering av barn og unge i fosterhjem er forbundet med en kriseløsning med tanke på barnets beste. Det er barneverntjenesten som har det overordnede ansvaret for fosterhjemstiltak.

Havik og Rød (1995) peker på at i de senere årene har det blitt hevdet fra fosterforeldre, kommunebarnevern, fylkeskommunalt barnevern og barne- og familiedepartementet at arbeid med fosterhjem må styrkes. Når det er kampanjer om å få flere fosterforeldre, leser vi ofte at fosterbarn er som andre barn - forskjellige. Det kan være barn som blir omplassert rett etter fødsel, barn som opplever at foreldrene har rusproblemer, det kan være barn hvor foreldre er døde, det kan være barn fra asylmottak hvor mor/far ikke klarer å ha omsorgen lenger, eller det kan være barn som er utsatt for alvorlig omsorgssvikt (Sundt, 2010). Det som er sikkert, er at alle barn og unge trenger fosterforeldre som kan gi omsorg og støtte dem i sin utvikling. Men hvem er disse fosterforeldrene?

I en surveyundersøkelse gjennomført av Havik (1996) viser hun til typiske trekk hos norske fosterfamilier. Utvalget består av 36 fosterforeldre, hvor åtte har en utdanning som kan knyttes til arbeid med barn og unge. For det første er fosterforeldrene gift eller samboende par. De fleste er i 40- årene, selv om det er variasjon i alderen fra 24 til 56 år. Videre har de fleste egne barn. De hadde en gjennomsnittlig utdanningslengde på 12 år, som varierer fra grunnskole til universitetsutdanning. Det kommer fram av denne undersøkelsen at de fleste kvinnene arbeidet, som oftest deltid, mens andre bare tok sporadisk lønnsarbeid.

Videre viser ulike undersøkelser at fosterbarn ikke klarer seg så bra senere i livet. Det fremheves at det er variasjon på hva slags belastninger barn og unge er utsatt for, på hvor robuste og sensitive de er. For eksempel kan det dreie seg om at barn har følelsesmessige problemer, men

også mangel på kunnskap og ferdigheter når det gjelder hverdagsting. Både Havik (2003) og Sundt (2010) viser i sine undersøkelser at halvparten av barna lå under middels når det gjaldt prestasjoner og motivasjon for å lykkes, blant annet i skolen. Dette kan føre til at fosterbarn befinner seg i en risikosone for forekomster av problemer senere i livet (Havik, 2007).

I Årbok for Bufetat – sør (2009, s. 79) skriver Hole Nilsen i sin artikkel: ”Flere fosterforeldre som har latt seg intervjuet i media beskriver historier om at man får så mange ”gode opplevelser” ved å være fosterforeldre. Det betyr nødvendigvis ikke at det til tider er ganske anstrengende, utfordrende og krevende å være fosterforeldre”. Ifølge Hole Nilsen (2009) ser det ut til at de ”gode opplevelsene” kan handle om å kunne gi omsorg til et barn eller en ungdom som trenger et trygt og godt hjem. Samtidig peker han på at man som fosterforeldre kan bidra til at oppveksten til et barn eller en ungdom blir enklere. I tillegg kan man også som fosterforeldre få muligheten til å bistå med hjelp til en familie som befinner seg i en vanskelig situasjon.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Fosterhjems plasseringer blir ofte omtalt i medier. Blant annet i forbindelse med at man skal rekruttere fosterforeldre og flere fosterhjems plasser. For å bidra til at fosterhjems plasseringer kan være en god og attraktiv løsning, har vi derfor valgt å beskrive fosterforeldrenes opplevelser og erfaringer. Å være fosterforeldre kan bety at man kaster seg ut i det som er ukjent. Men det handler vel så mye om at fosterforeldre gir et barn, som man ikke kjenner, en ny mulighet til å lykkes i livet. Hva som viser seg å være betydningsfullt i arbeid med barn og unge i fosterhjem og hvilke målsettinger som må til for å lykkes som fosterforeldre kan også sees i en større sammenheng.

Vi lever i en tid da vi kan undre oss over om det å lykkes som foreldre er vanskeligere enn noen gang tidligere. Både barneloven og FNs barnekonvensjon slår fast at barn ikke er foreldrenes eiendom, men at det er foreldrene som har hovedansvaret for å sikre barn en god og trygg oppvekst. FNs barnekonvensjon om barns rettigheter ble vedtatt i FNs hovedforsamling 20. november 1989 og ratifisert av Norge den 8. januar 1991. Blant annet sier konvensjonen om barns rettigheter at alle tiltak for barn skal være til barnets beste. Denne verdien er sterkt forankret i det norske samfunnet og er et sentralt prinsipp i alt barnevernsarbeid. Å bli fosterforeldre handler om et valg som innebærer en risiko og en risikovurdering både for

fosterbanet og fosterforeldrene. Risikoen for at de ikke skal lykkes kan tenkes å være større enn å lykkes. I følge Giddens betyr det at man kaster seg inn i noe som er ukjent (Heggen, Jørgensen og Paulgaard, 2005).

1.2 Formål med oppgaven

Formålet med vår mastergradsoppgave er å lete etter fostermødres egne beskrivelser om det å anse seg som en betydningsfull fosterfamilie. Målet vårt er å presentere fortellingene til fosterforeldrene, slik at de kan bidra til å gi oss ny kunnskap om hvordan man kan lykkes som fosterhjem. Samtidig ønsker vi å gjøre leserne av oppgaven og oss selv mer bevisste på at hver historie om et fosterbarn og deres fosterforeldre er unike.

Bunkholdt (2010) viser til nyere forskning som slår fast at fosterforeldre står overfor oppgaver, utfordringer og forventninger som kan være forbundet med miljøterapeutiske oppgaver. Det kan for eksempel være planlegging av dager, samarbeid med ulike instanser eller grensesetting. Disse oppgavene kan være svært sentrale og fordi det regnes til det beste for barnet og dets utvikling. Fosterbarn kategoriseres ofte som en utsatt gruppe, og av den grunn trenger de voksne som er godt forberedt til oppgaven. Barn som flytter i fosterhjem befinner seg i en risikosone fordi de flytter fra det kjente og til noe som er nytt og ukjent. Det betyr at hvert enkelt barn har behov for et omsorgstilbud som er spesielt tilpasset deres behov. For å lykkes med dette kan utfordringene for fosterforeldrene handle om å oppdage det unike ved hvert enkelt barn. Gjennom fosterforeldrenes engasjement kan det vise seg at de gamle praksisformene endres og erstattes av nye (Heggen mfl, 2005) til det beste for barnet.

Kunnskap om fosterbarns tidligere erfaringer og opplevelse kan være en sentral faktor for å motivere seg til oppdraget og å forstå og kunne mestre oppgaven. Disse kriteriene mener vi er sentrale faktorer som fører oss i retning mot en problemstilling. Vi skal nå presentere denne nærmere.

1.3 Presentasjon av problemstilling

Som fosterforeldre trer man inn i en ny rolle hvor det ligger visse føringer og forventninger til at barnet skal få opplevelse av tillit, stabilitet, trivsel, utvikling, beskyttelse, kjærlighet og omsorg. Barn og unge i fosterhjem trenger voksne som gjør helt dagligdagse ting. Voksne som er til å stole på, lytter, verdsetter barnet og gir dem en ordnet tilværelse (Årbok, 2009). Å være fosterforeldre kan føre til mange gleder ved å se et barn utvikle seg i riktig retning. Men det er ofte hard jobbing og ulike utfordringer som kan knyttes til dette oppdraget. For eksempel å skape tillit og trygghet til fosterbarnet, og stimulere sin egen motivasjon i de uventede utfordringene som kan oppstå. Vi mener derfor at dette er et område som er sentralt å belyse. Med bakgrunn i innhentet informasjon og teori har vi kommet fram til denne problemstillingen.

Hva anser fosterforeldre som betydningsfullt for å lykkes som fosterhjem?

Med denne problemstillingen ønsker vi å få frem fosterforeldres egne historier. Grunnen til det er at fosterforeldrenes refleksjoner, holdninger og praksis kan være betydningsfulle for å lykkes med oppdraget for barneverntjenesten. Vår undersøkelse er derfor å belyse de positive sidene ved en fosterhjems plassering. I denne sammenhengen benytter vi oss av begrepene betydningsfulle, lykkes og oppdrag. Grunnen til at vi bruker ”betydningsfulle” handler om fosterforeldrenes motivasjon, evne og egenskap til å involvere seg i barnet slik at det utvikler seg i riktig retning. Vi bruker begrepet ”å lykkes” i forhold til fosterforeldrenes bidrag til å gi omsorg, oppfølging og god voksenkontakt i forhold til barnets beste. Når vi bruker begrepet ”oppdrag” handler det om at fosterforeldrene regnes som oppdragsgivere for barneverntjenesten (Sundt, 2010).

1.4 Oppbygning av oppgaven

I kapittel 2 skal vi gi en beskrivelse av ulike fakta om fosterhjem. Her redegjør vi både for barnelovens prinsipper knyttet til fosterhjem, og hva man forstår rundt begrepet fosterhjem. Videre ser vi på hvor mange barn som befinner seg i fosterhjem i Norge. Deretter definerer vi hvem som er fosterforeldrene og til slutt belyser vi en økonomisk ramme i sammenheng med fosterhjems plasseringer. Vi har valgt å gjøre dette for å gi en oversikt og et lite innblikk i hvordan en fosterhjems plassering er strukturert og organisert.

Kapittel 3 omhandler vårt vitenskapelige ståsted for å kunne gjennomføre denne oppgaven. Vi redegjør her både for valg av metode og informanter. Videre beskrives det hvordan vi har håndtert og opplevd hele intervjuprosessen. Samtidig skal vi belyse etiske hensyn vi har tatt for å ivareta våre informanter. Til slutt gir vi innblikk i analyse knyttet til vårt materiale.

I kapittel 4 skal vi presentere vårt teoretiske perspektiv. Det vil si at vi starter med Deci og Ryans selvbestemmelsesteori. Deretter belyser vi Webers oppfatning av hvordan vi handler på bakgrunn av verdiene våre. Videre presenterer vi Banduras sosial – kognitive perspektiv og Bowlbys tilknytningsteori. Til slutt tar vi for oss Bronfenbrenner utviklingsøkologiske overganger. Disse teoriene er relevante i forhold til å gi en bedre forståelse av vårt datamateriale. Derfor har vi valgt å belyse disse i et eget kapittel.

Kapittel 5 utgjør oppgavens hoveddel. Den inneholder presentasjon og drøfting av vårt innsamlede materiale. Vi har delt funnene inn i fire kapitler som starter med å vise til teori, og eller forskning. Det er i denne fasen av undersøkelsen vi vil analysere og drøfte fosterforelders beskrivelser og sette det i sammenheng med problemstillingen. Etter hvert kapittel gir vi en kort oppsummering av våre funn.

Kapittel 6 omhandler avslutningen for hele undersøkelsen vi har gjennomført, og de sentrale funn som belyser vår problemstilling.

Til slutt reflekterer vi rundt det vi eventuelt kunne gjort annerledes, og hva vi kunne jobbet med om vi skulle utført denne undersøkelsen engang til.

2 ULIKE FAKTA OM FOSTERHJEM

I dette kapitlet skal vi starte med barnelovens tre overordnede prinsipper. Deretter redegjør vi for hva som betegnes som fosterhjem knyttet til barnevernlovens bestemmelser. Videre vil vi se nærmere på hvem som regnes som fosterbarn i Norge. Samt å vise en tabell over barn i barnevernstiltak, presentert av Bunkholdt (2010). Avslutningsvis skal vi beskrive kriterier ved det å bli fosterforeldre og deres økonomiske forutsetninger. Vi har valgt å presentere denne faktadelen fordi vi mener det kan bidra til å gi leseren et kortfattet innblikk omkring organiseringen av fosterhjem. Dette bidraget kan være relevant til å få en større forståelse på oppgavens helhet.

2.1 Fosterhjemsordningen i Norge

Det har skjedd en endring i plassering av barn som av en eller annen grunn ikke kan bo sammen med foreldrene sine. Tidligere ble barn som oftest plassert i institusjon. Det har derimot skjedd en endring, flere og flere barn som trenger et sted å bo, blir plassert i fosterhjem. Bunkholdt (2010) viser til at departementet ønsker å utvide denne type fosterhjemsordning. Tanken bak er at barn og unge som trenger det skal slippe å bo på institusjon, men heller knytte seg til en familie. Det kan bety at det blir færre institusjoner og flere fosterhjem.

Tidligere var det å være fosterforeldre forbundet med et omsorgsarbeid. I dag regnes fosterhjemsarbeid som en profesjonell oppgave som administreres av staten. Det er først og fremst regnet som en del av barns tjenestesystem. Dette systemet skal beskytte barn fra misbruk og forsømmelse. I motsetning til tidligere er barn kun plassert i et fosterhjem som en siste utvei, og regnes som en midlertidig ordning. Mennesker som vil fungere som fosterforeldre må bli godkjent av staten, og oppfylle visse kriterier, blant annet pride opplæring som vi vil komme tilbake til. Dagens fosterhjem må gjennom en inspeksjon fra staten som skal vurdere å bekrefte at dette hjemmet er trygt og sunt for barnet å bo i.

2.2 Hva styrer barnevernloven

Lov om barneverntjenester trådte i kraft januar 1993 og er erstattet av barneloven fra 1953. Den bygger på tre overordnede grunnprinsipper.

1. Barnets beste
2. Det biologiske prinsippet
3. Mildest inngrep først

Disse grunnprinsippene regnes som utgangspunkt for eventuelle tiltak barneverntjenesten skal iverksette for et barn. Sundt (2010, s.27) presenterer barneloven § 4-1 i en sammenheng med hensynet til barnets beste og ser på dette som en formålsparagraf: ”Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapittelet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.”

Hva som betraktes som barnets beste, tolkes ulikt i fagmiljøer. Når skal barnevernet overta omsorgen og flytte barnet ut av hjemmet? Hvor ofte skal et barn ha samvær med foreldrene sine?, er blant annet sentrale spørsmål som har endret seg med tiden.

Sundt (2010) viser til FNs barnekonvensjon og til lovens oppbygning når det biologiske prinsippet kommer til uttrykk. Hun peker også på at det biologiske prinsippet blir sett på som en grunnleggende verdi i det norske samfunnet. Det sentrale i denne verdien er at barn skal ha mulighet til å bli boende med foreldrene sine, selv om det er mangler i hjemmet. To andre kriterier som ligger til grunn for den biologiske grunnverdien er i forhold til barnets rett til samvær med foreldrene sine. Den andre dreier seg om det ligger oppe en vurdering om at barnet skal flytte tilbake til sine biologiske foreldre.

Den siste grunnverdien i barneloven handler om å sette i verk det mildeste inngrepet først. Det betyr at barneverntjenesten alltid skal se om det er muligheter for å sette i gang tiltak i hjemmet. Dette skal vurderes før det blir en eventuell plassering av barnet i fosterhjem.

2.3 Hva er et fosterhjem?

I følge Bunkholdt (2010) er et fosterhjem et privat hjem som over en viss tid har ansvar for et eller flere barn. Denne betraktningen samsvarer med Gulliksen (2000) som definerer fosterhjem med en familie som for kortere eller lengre tid overtar omsorgsansvaret for barn som ikke er deres egne. I fosterhjemshåndboka beskrives det at Norge er det landet i Norden som bruker flest fosterhjem som en form for et plasseringsalternativ (Sundt, 2010).

Det kan være ulike årsaker til at barn blir plassert i fosterhjem og av den grunn kan fosterhjemmene være svært ulike. Hva slags type fosterhjemsplassing det tas beslutning om at barnet skal til, beror på hva slags behov barnet har. I vår undersøkelse viser det seg at de fleste fosterbarna er i det Gulliksen (2000) omtaler som ordinære fosterhjem. Johansson og Sundt (2008) viser til at fosterhjem består både av et hjem der barnet er plassert av barnevernstjenesten, og et hjem der barn er plassert av foreldrene selv. Sundt (2010, s. 54) definerer i fosterhjemshåndboka et fosterhjem på denne måten:

Et fosterhjem er et hjem som, for kortere eller lengre tid, med eller uten forsterkningstiltak, med eller uten slektstilknytning til barnet, med eller uten fylkesnemdsvedtak i bunn, med eller uten direkte tilknytning til staten mottar ett eller flere barn til oppfostring.

I dag finnes det mange ulike typer og former for plasseringer av fosterbarn i Norge. Det er det kommunale barnevernet som har ansvar for å følge opp barn og sette i gang tiltak som kan vise seg forebyggende. Det kan vise seg at det i enkelte situasjoner blir nødvendig å iverksette vedtak om omsorgsovertakelse. Når et barn plasseres i fosterhjem skal fosterhjemmet være godkjent for det enkelte barnet eller søsken, jf. barneloven § 5 (Sundt, 2010). Spørsmålet er hva slags tiltak som skal iverksettes og hva slags fosterhjemsordning barnet har behov for. I følge Johansson og Sundt (2008) finnes det ulike typer fosterhjemsordninger. Vi skal presentere de som vi mener er mest nærliggende i vår undersøkelse.

2.3.1 Akutt plassering

Skulle det bli aktuelt å plassere et barn i fosterhjem skal det være som følge av lovhjemler i barneverntjenester. I følge Sundt (2010) skal barneverntjenesten alltid ta hånd om et barn i en akutt situasjon. Det kan være ulike årsaker til en akutt plassering for eksempel der foreldre er ruset eller ved sykdom, slik at de ikke kan ta seg av sine barn.

Lederen av den kommunale barnevernsadministrasjonen og påtalemyndigheten, som har fullmakt til å fatte vedtak, kan gripe inn uten foreldrenes samtykke. Tiltak etter barnelovens §4-6 første ledd kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje. Akutt plassering etter barneloven § 4-6 annet ledd om hjelpetiltak eller plassering utenfor hjemmet. Det er omstendighetene omkring barnet som avgjør beslutninger. Den sier i de tilfeller hvor: ”det er fare for at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet”. Formålet i denne sammenhengen er å beskytte barnet, slik at det kan være nødvendig i noen tilfeller at barnet lever på skjult adresse (Sundt, 2010 s. 94). I tilfeller hvor barn blir akutt plassert, benyttes oftest beredskapshjem. Det vil si et fosterhjem som for en kort periode kan ta imot et barn i krise.

2.3.2 De ordinære fosterhjemmene

De fleste fosterbarna i vår undersøkelse tilhører det som Gulliksen (2000) omtaler som ordinære fosterhjem. De ordinære fosterhjemmene tar imot barn etter vedtak om omsorgsovertakelse etter barneloven § 4 – 12. Det betyr at det er et vanlig hjem som tar imot barn etter at barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet. Målsettingen med denne type plassering kan variere. Alt fra barnet er spedbarn til ungdom om det er for kortere eller lengre tid. I følge Gulliksen (2000) kan et ordinært fosterhjem gi fosterforeldrene mulighet til å adoptere fosterbarnet. Selv om fosterbarnet i utgangspunktet er plassert i et ordinært fosterhjem, kan det ende med at det endrer status til å bli et forsterket fosterhjem. I slike tilfeller kan det vise seg at fosterbarnet har et større omfang av problemer enn først antatt, slik at det må settes i gang et utvidet tiltak. Det er da vi snakker om et forsterket fosterhjem.

2.3.3 Forsterkede fosterhjem

Johansson og Sundt (2008, s. 36) definerer et forsterket fosterhjem slik: ”Et forsterket fosterhjem er fosterhjem hvor det tilknyttes støttetiltak og/eller økonomiske ytelser som i vesentlig grad går utover det som blir beskrevet i avtaleskjema”.

Når det settes inn ulike tiltak kan det være fordi barnet har betydelige større problemer enn andre barn plassert i ordinære fosterhjem. Det kan være at fosterforeldrene blir frikjøpt fra arbeidet sitt i en periode over kortere eller lengre tid for å støtte fosterbarnet hjemme. Fosterforeldre i et forsterket fosterhjem vil få en form for høyere lønnsgodtgjøring, høyere utgiftsdekning, veiledning, avlastning, støttekontaktordning. Men det kan også vise seg at det er nødvendig med en kombinasjon av tiltakene. For eksempel selv om en av fosterforeldrene er hjemmeværende over en tid kan det settes i gang en utvidet støttekontakt eller barnehage tilbud.

2.3.4 Slektsfosterhjem

Slektsfosterhjem brukes i de plasseringene hvor fosterbarnet enten bor i fosterhjem hos nær familie eller i fjernere slekt. Havik og Backe- Hansen (1998) peker på slektsforskning i kunnskapsstatus for fosterhjemsarbeid. I denne kunnskapsstatusen kommer det fram at det ikke er noen grunn til generelle betenkeligheter ved familieplassering. På tross av at det har vært delte meninger i det norske barnevernet om hvor heldig det er at et barn flytter inn i et slektsfosterhjem. Derimot viser det seg at det er gjort lite forskning på dette. Det betyr at det er lite dekning for å avvise et slektsfosterhjem. (Bunkholdt, 2010, s. 77).

Det er gjort flere undersøkelser i forbindelse med denne type plassering, blant annet fra England på slutten av 1980 tallet. Det interessante i denne undersøkelsen er at plassering hos slekt viste seg å være mer stabilt og vellykket (Johansson og Sundt, 2008). Bunkholdt (2010, s. 77) presenterte, Amy Holtan sin doktoravhandling som ble utført i 2002. Tema for hennes doktoravhandling dreide seg om slektsfosterhjem i Norge. Denne undersøkelsen fikk mye omtale fordi det viste seg i hennes konklusjon at den skepsisen som rådet i fagfeltet var ubegrunnet. Studiet hennes pekte på at det var mange fordeler med at barn flytter inn hos en i slekten. Den indikerte blant annet at 48 prosent bodde hos besteforeldre, 44 prosent hos tanter og onkler og 8 prosent hos fjernere slektninger.

I et slektsfosterhjem skal det stilles de samme kravene til fosterforeldrene slik det også utdypes i fosterhjemsforeskriften. Johansson og Sundt (2008) presiserer at kravene kan fravikes noe dersom det er til det beste for barnet å bli plassert i familien. De henviser til Statistisk

Sentralbyrå, som viser til en statistikk fra 2002. Denne statistikken fremstiller at 15 prosent av norske fosterbarn bor i slektsfosterhjem. De fleste bor hos besteforeldrene eller mors søsken.

For barnet og fosterforeldrene kan det være både fordeler og vanskeligheter med en slektsfosterplassering. Det vil si at denne type plassering kan komme til å ha behov for oppfølging og veiledning fra barneverntjenesten, slik ordinære fosterhjem får. Et annet sentralt poeng er at slektsfosterhjem også har rett på å få godtgjøring og oppfølging (Johansson og Sundt, 2008).

I motsetning til det som kan være fordeler ved en slektsplassering kan man også oppleve at det oppstår vanskeligheter. Vi viser til noen eksempler:

Fordeler kan være:

- Fosterbarnet er omgitt av de samme menneskene gjennom oppvekst og senere i livet, det gir kontinuitet.
- Barn som skilles fra foreldrene sine har et naturlig savn og vil sørge. For barn som får muligheten til å flytte sammen med søsken, kan det dempe sorgprosessen, fordi da er de to som kjenner hverandre.
- Søsken som flytter i samme fosterhjem kan hjelpe hverandre til å bearbeide flyttingen, men også bidra til at de sammen står overfor nye oppgaver i sitt nye oppvekstmiljø.

Ulemper kan være:

- Barnas ulike behov kan bli en stor belastning for fosterfamilien. De har levd under omsorgssvikt, de trenger mye hjelp, de har ofte tilknytningsproblemer og dårlige sosiale ferdigheter, for å nevne noe. Det viser seg også at mange sliter med lærevansker.
- Barna kan føle at de står i en lojalitetskonflikt i forhold til sine biologiske foreldre.
- Søsken kan ha negative definisjoner av hverandre. Hvis en av søsknene har et stempel som for eksempel bråkemakeren, mekleren eller syndebukken, kan dette være vanskelig fordi søsknene fortsatt opprettholder denne rollefordelingen.

(Sundt, 2010 s. 90- 91).

2.3.5 Ungdomsfamilier

For å være fosterfamilie for en ungdom, bør man være spesielt rekruttert og opplært. En ungdom trenger ofte noe mer enn et typisk, ordinært fosterhjem. Gulliksen (2000) anser at mange ungdommer som blir plassert i fosterhjem, trenger voksne med romslighet. En sentral faktor når man er fosterforeldre til ungdom, kan være at det er et større behov for tett oppfølging fra barneverntjenesten. Johansson og Sundt (2010, s. 40) viser til at ungdomsfamiliene får tett oppfølging med regelmessig veiledning, gruppeveiledning og jevnlig opplæringstilbud. Konsulentene er tilgjengelige 24 timer i døgnet for familiene. Fosterforeldrene og konsulentene skal legge vekt på å gi ungdommene et tilbud hvor omsorg, opplæring og endringsarbeid er i fokus. En annen viktig faktor er at det bør legges vekt på at en av de voksne i fosterfamilien ikke kan ha en annen jobb. I dette avsnittet har vi fått et innblikk i ulike typer fosterhjem. I det neste avsnittet skal vi se nærmere på hvem fosterbarn i Norge er, og hvor stort antall barn som er plassert i fosterhjem.

2.4 Antall fosterbarn i Norge

Bunkholdt (2010) viser til at 80 prosent av de barn som er under barnevernets omsorg i dag er plassert i fosterhjem. Det er en økning i forhold til tidligere da det var vanlig at barn ble plassert i ulike former for institusjon. Sundt (2010, s. 23) presenterer antall barn som er plassert i fosterhjem i en periode fra 1993 – 2008. Vi ser på tabellen:

Antall barn plassert i fosterhjem pr.31.12. i perioden 1993 – 2008

ÅR	FOSTERHJEM I ALT	FOSTERHJEM (OMSORG)	FOSTERHJEM (HJELPETILTAK)
1993	4952	4641	311
1997	5118	4055	1063
2001	6159	4551	1608
2003	6697	4926	1771
2005	7030	5205	1825
2007	7631	5541	2090
2008	7895	5666	2229

Slik vi kan lese ut fra tabellen fra og med 1993 så har antallet på barn og unge som er plassert i fosterhjem økt. På slutten av 2005 viser det seg at det har vært en økning fra ca.311 til 1825 barn og unge plassert i fosterhjem. Og i perioden fra 2005 til 2008 økte behovet for fosterhjems plasseringer fra 7030 til 7895 i alt. En av grunnene til at det er en økende tendens til barnevernets ønske om å benytte seg av fosterhjem som en omsorgsordning handler om regjeringens politikk. Barn og unge som tidligere ble plassert på institusjon, blir nå plassert i ulike typer fosterhjem, slik Sundt (2010) viser til.

2.5 Fosterbarna, hvem er de?

Vi har valgt å lage tre fiktive eksempler på hvem fosterbarn kan være. Disse historiene kunne vært hentet fra det virkelige livet til mange barn og unge. Vi har gjort et forsøk på å fremstille det faktum at fosterbarn er like forskjellige som andre barn, og at de har en bakgrunn som er ulik. Vi ser på eksemplene.

Ole er 7 år, han bor i et hjem hvor foreldrene hans er rusavhengige. Det betyr at Ole ikke får dekt sine behov for omsorg og utvikling. Foreldrene hans har nok med seg selv, og Ole blir ofte overlatt til seg selv. Det ender med at Ole trenger et nytt sted å bo. Barneverntjenesten griper inn og plasserer Ole i et fosterhjem.

Lars har hatt mange flyttinger bak seg. han er 16 år. Han har tidligere bodd i beredskapshjem, og tilbrakt store deler av oppveksten sin i institusjon. Lars har ikke lenger tillit til noen voksne. Det viser seg at han er traumatisert. Lars trenger et fosterhjem hvor en av de voksne er hjemmeverende.

Lise og Lotte er to søstre som har bodd hos tante og onkel siden deres biologiske foreldre omkom i en tragisk bilulykke. Tanten og onkelen tok på seg ansvaret for jentene etter en vurdering i samråd med barneverntjenesten. Det vil si at jentene er plassert i et såkalt slektsfosterhjem.

Det er en ting som fosterbarn har felles og det er at de ikke bor sammen med sine biologiske foreldre. Utover det er de like unike barn som alle andre barn. De har hver sin historie og en personlighet som er spesiell for hver eneste en av dem. Det er derfor helt nødvendig at alle

fosterbarn blir respektert og anerkjent for hvem de er. I 1991 ble det arrangert en stor holdningskampanje av det fylkeskommunale barnevernet og Norsk Fosterhjemsforening. Deres budskap var ”Fosterbarn er som andre barn – forskjellige”.

2.6 Hvem er fosterforeldrene

Innledningsvis viste vi til Havik (1996) surveyundersøkelse om hvem fosterforeldrene er (Backe – Hansen, 2003). Men hva vet vi egentlig om dem? Hva slags plikter og rettigheter har de egentlig, og hva med inntekten? Haviks undersøkelse viser til tidligere generasjoners fosterforeldre som bar preg av lav inntekt, og i tillegg hadde de lavere grad av utdanning. I følge en rapport fra Nova (27/1998) framstilles den typiske fosterfamilien på 90- tallet som en familie bestående av mor, far, deres biologiske barn og fosterbarnet.

Sett i forhold til dagens samfunn peker Jessen (1998) på at halvparten av fosterhjemmene består av fosterforeldre og fosterbarn, fordi egne barn har flyttet ut, eller at de ikke har egne barn. Samtidig er det viktig å presisere at det i dag legges flere kriterier til grunn for å bli fosterforeldre. Blant annet må de som ønsker å bli fosterforeldre delta på Pride- kurs. Pride- kurs er et opplæringsprogram som foregår i regi av Bufetat (Barne,- ungdoms,- og familieetaten) hvor man kartlegger fosterforeldrenes interesser, styrker og behov som kommer fosterbarnet til gode (Årbok, 2009). Selv om fosterforeldrene deltar på Pride- kurs hos Bufetat er det forøvrig det kommunale barnevernet som har ansvar for å godkjenne fosterforeldre som fosterhjem. I hvilken grad det kommunale barnevernet greier å treffe de rette fosterforeldrene for det enkelte barnet, kan ha en sammenheng med bestemmelser og krav til å bli fosterforeldre. Sundt (2010, s. 31) viser til barnevernlovens bestemmelser og krav for å bli fosterhjem.

I barnevernloven § 4- 22, tredje ledd heter det:

Departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmets rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, og om tilsyn med barn i fosterhjem.

Barnelovens føringer legger grunnlaget for å bli godkjent som oppdragsgivere for barnevernet. Begrepet oppdragstaker vil si at fosterforeldrene regnes for å være oppdragstakere og ikke arbeidstakere i arbeidsrettlig forstand (Sundt, 2010). Konsekvensen av denne bestemmelsen fører til at de ikke har noen rettigheter innenfor arbeidslivets beslutninger i forhold til arbeidsmiljøloven og folketrygden. Vi ser på barnelovens retningslinjer for fosterforeldre. I følge denne retningslinjen står det at:

(...) Fosterforeldre må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterforeldre må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn muligheter til livsutfoldelse. Fosterforeldre må ha god vandel (...). (Johansson og Sundt, 2010, s 57).

Fosterforeldrenes ansvar kan vise seg å være, eller bli ganske omfangsrik. Allikevel har de ikke hele ansvaret for oppdragelsen og omsorgen slik de har med egne barn. Å være fosterforeldre betyr at man befinner seg i et oppdrag for barneverntjenesten. Dette oppdraget handler om at man er pliktet til å dele ansvaret med det kommunale barnevernet, men også foreldrene, om de fortsatt har foreldreansvaret, j.f. Barneloven § 4-18. Hvem som har ansvaret for omsorgen i foreldrenes sted sier Barneloven i § 4-12, jf. § 4-8 annet og tredje ledd:

Når et vedtak blir satt i verk, går omsorgen over på barneverntjenesten. På vegne av barneverntjenesten skal fosterforeldre eller den institusjonen der barnet bor, utøve den daglige omsorg. Barneverntjenesten kan bestemme at fosterforeldrene eller den institusjonen der barnet bor, også skal avgjøre andre spørsmål enn de som gjelder den daglige omsorg. Fylkesnemnda kan bestemme at foreldrene skal ha bestemmelsesrett i spørsmål som ikke gjelder den daglige omsorgen (Sundt, 2010, s 101).

Det er viktig å skille mellom hvem som har ansvar og hvem som kan benytte seg av bestemmelsesretten. For det første er det barnevernet som har den formelle omsorgen. Deretter er det fosterforeldrene som har den faktiske omsorgen mens foreldrene har foreldreansvaret/verge.

For å kunne ivareta et fosterbarn peker Sundt (2010) på at fosterforeldrene trenger informasjon om fosterforeldrerollen og om fortiden til barnet, dets historikk og familie. Det er saksbehandler i barnevernstjenesten som skal vurdere hva som er viktig informasjon for fosterforeldrene. I den sammenheng henviser Johansson og Sundt (2008) til barneverntjenestens forpliktelser. Den sier følgende:

(...) Gi fosterforeldre all nødvendig informasjon om barnets bakgrunn, herunder helseopplysninger, tidligere hjelpetiltak, tilhørighet, spesielle problemer, ressurser, interesser m.v. viktige opplysninger bør forelegges skriftlig for fosterforeldrene (Johansson og Sundt, 2010 s. 79).

Det kan vise seg at fosterforeldrene er avhengige av å få informasjon om barnet, men også barnets nettverk, interesser og hobby, kontakt med sin biologiske familie og om barnets helsetilstand. Havik (2007) peker på at det er barneverntjenesten som skal påse at riktige opplysninger kommer fram til fosterforeldrene, og at de blir ivaretatt.

2.6.1 Økonomiske rammer

Avslutningsvis vil vi gjøre rede for de økonomiske rammene som ligger til grunn for arbeidsgodtgjøring. Bakgrunnen for denne framstillingen er med utgangspunkt i KS- satser pr. 01.07. 2008 (Sundt, 2010). I de fleste familier er man i dag avhengig av to inntekter. I de fleste fosterfamiliene er det fostermødrene som mottar arbeidsgodtgjøring for oppdraget som fosterhjem (Årbok, 2009). Det vil si at mange har sagt opp sine stillinger eller velger å si opp. I mange plasseringer er det helt nødvendig at en av fosterforeldrene er hjemme for en kortere eller lengre periode. Da kan kommuner gi en arbeidsgodtgjøring på 4 ganger KS- sats.

ALDER	UTGIFTSDEKNING	ARBEIDS GODTGJØRELSE	SAMLET GODTGJØRELSE
0-6 år	4.201,-	5.914,-	10.115,-
6-11 år	5.220,-	5.914,-	11.134,-
11- 15 år	5.706,-	5.914,-	11.620,-
15 år og eldre	6.202,-	5.914,-	12.116,-

Som det kommer fram av denne tabellen, kan vi lese at arbeidsgodtgjørelsen er uavhengig av barnets alder. Sundt (2010) viser til at den årlige arbeidsgodtgjøringen er satt tilnærmet lik grunnbeløpet (G) i folketrygden men reguleres imidlertid hvert år pr. 1. juli i takt med grunnbeløpet. For å dekke utgifter til fosterbarnet kan vi lese av tabellen at den er aldersinndelt. Tabellen viser at kostnadene øker etter hvert som barnet blir eldre. Sundt (2010) viser til at utgiftsdekningen er basert på et gjennomsnitt av hva det vil koste ved å ha et barn årlig. Den reguleres i forhold til den generelle kostnadsutviklingen i landet.

Utover den fastsatte avtalen har barneverntjenesten også andre økonomiske forpliktelser overfor fosterforeldrene. For eksempel i forbindelse med tannpleie, konfirmasjon, samvær, barnehage og skole, videregående utdanning.

Sundt (2010, s. 106) peker på fosterforeldrenes utgiftsdekning i forhold til barnehage og skole lyder slik: "(...) barnehage eller skolefritidsordning hvis dette på grunnlag av barnets behov er besluttet eller anbefalt av barneverntjenesten, eller hvis det er avtaleinngåelse og det er uttrykkelig fastsatt at begge fosterforeldre skal være yrkesaktive i fosterhemsperioden".

Forhold som berører hvem som skal dekke utgiftene til et barnehagetilbud eller SFO kan være grunnlag for uenighet. I situasjoner som kan bli vanskelig å løse kan fosterforeldrene og barneverntjenesten be om en uttalelse fra fylkesmannen (Sundt, 2010).

I situasjoner hvor fosterbarn skal utføre videregående utdanning har de ikke rett til studielån, fordi de blir forsørget av det offentlige. Derimot kan det bli gitt stipend og lån til fosterbarn som

må bo på internat eller hybel i denne perioden. Når det gjelder høyere utdanning, er imidlertid reglene endret fra og med studieåret 2005- 2006, slik at lån til skolepenger kan ytes selv om barnet bor i fosterhjem. I følge Johansson og Sundt (2008, s. 168) viser de til at: ”Barn plassert i fosterhjem kvalifiserer ikke til stipend eller lån (studiestøtte) med mindre fosterbarnet bor utenfor fosterhjemmet for å gå på skole (...)”.

Vi har i denne delen av oppgaven vist til ulike fakta som vi mener er betydningsfulle for å kunne lykkes som et fosterhjem. Disse faktaopplysningene vil vi trekke med oss videre når vi skal presentere, analysere og drøfte våre funn, men først vil vi redegjøre for oppgavens metode.

3 METODE

Utgangspunktet for denne studien var å lete etter mekanismer som kan føre til at en familie kan betegne seg som en fosterfamilie som lykkes. Vi skal i denne delen av oppgaven gjøre rede for metodevalg og begrunne valg av metodisk tilnærming. Dette gjør vi gjennom å beskrive fremgangsmåten og hvordan vi har vært bevisste hindringer underveis. Videre drøfter vi sentrale vitenskapsteoretiske krav som har preget vårt materiale, det handler om validitet, reliabilitet og intersubjektivitet. Reliabilitet, validitet og etikk er begreper vi knytter til vår undersøkelse og som er sentrale innenfor kvalitativ forskning. Disse vil vi komme tilbake til, men først skal vi starte med å definere begrepet kvalitativ metode.

3.1 Kvalitativ metode

En kvalitativ metode er et redskap for å tydeliggjøre det systematiske, representative og typiske framfor det tilfeldige, unike og ekstreme (Befring, 2007). Man kan si at metoden er en systematisk måte å organisere virkeligheten på. Ifølge Grønmo (2004) bør det legges vekt på å skaffe til veie all den empirien som er relevant for den problemstillingen som skal besvares. Ved å bruke kvalitative metoder kan det gi oss et mer sammensatt og dekkende bilde av det vi studerer. Hva er egentlig kvalitativ metode?

Kvalitative metoder bygger på teorier om fortolkning og menneskelige erfaringer. Denne metoden handler om en undersøkelse som beskriver menneskers egenskaper, følelser, opplevelse, tanker, holdninger og livserfaringer, slik Dalen (2004) peker på. Hun sier blant annet at det handler om å få en dypere innsikt i hvordan mennesker forholder seg til sin livssituasjon. Det handler altså om mer enn å beskrive en situasjon. I utgangspunktet var målet vårt å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse med både fostermor og fosterfar. Siden det ble vanskelig å få til, konsentrerte vi oss om fostermødrenes fortellinger. I vår masteroppgave la vi vekt på å få fram beskrivelser og opplevelser om det å være fosterforeldre.

Når vi arbeidet med å innhente data kunne vi gjort dette på flere måter, for eksempel gjennom intervju og observasjon. I denne masteroppgaven la vi vekt på å samle inn datamaterialet gjennom intervju, fordi vi mente det var den best egnete metoden til å skaffe oss kunnskap til å

få fram informantenes egne erfaringer. Når det gjelder datainnsamling nevner også Grimen (2008) deltagende observatør, semistrukturerte intervjuer og kvalitative analyser av tekster. I den moderne samfunnsvitenskapen har kvalitativ metode blitt mer akseptert og benyttet fordi en viktig målsetting med kvalitativ tilnærming er å oppnå en forståelse av sosiale fenomener (Thagaard, 2009). Kritikken til bruk av kvalitativ metode kan være at disse fenomenene er basert på beskrivelser fra menneskers egne erfaringer. Målet med selve kvalitativ metode er for det første å utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik det oppleves for de involverte selv. Et annen sentralt mål er å utvikle en forståelse av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2004). En av de mest sentrale grunnforutsetningene Dalen (2004) peker på, er at mennesker skaper eller konstruerer sin sosiale virkelighet og som gir mening til egne erfaringer. Det var i denne sammenhengen vi valgte å benytte oss av semistrukturert intervju av fosterforeldre. Bakgrunnen for det er at vi da i følge Dalen (2004) får en bedre innsikt i hvordan informantene opplever meningen med hverdagen som fosterforeldre.

3.2 Intervju som kvalitativ forskningsmetode

Valg av metoder er gode bare i den utstrekning de er tilpasset problemstillingen. Som tidligere nevnt, benyttet vi oss av kvalitativ metode. Grunnen til det var at vi ville gripe tak i enkeltfortellinger, synspunkter og opplevelser som ikke kunne la seg måle eller tallfeste. Begrepet metode betyr opprinnelig veien til målet (Kvale og Brinkmann, 2009). Målet med vårt valg av metode hadde en sammenheng med kvalitativt forskningsintervju. Tanken bak å velge denne formen for intervju, å få muligheten til å gå i dybden av et fenomen, da var kvalitativ metode den metoden som i vårt tilfelle kunne hjelpe oss til å få fram fosterforeldrenes betydning og ivaretagelse av et fosterbarn. Dette kan sees i sammenheng med det Kvale (2006) henviser til det som gjelder dagens forskning. Det vil si at man ikke lenger henter inn kunnskap bare gjennom ytre observasjoner, derimot fokuserer man i stadig større grad på den forståelsen som oppstår gjennom samtaler med de menneskene som skal forstås.

Det er flere måter å gjennomføre kvalitative forskningsintervjuer på, blant annet gjennom strukturerte og halvstrukturerte intervjuer. Et intervju betyr egentlig en utveksling av synspunkter mellom to personer som snakker om et felles tema (Dalen, 2004). Det finnes mange former for samtale – i hverdagslivet, i litteraturen og i faglige sammenhenger. Kvale og Brinkmann (2009) mener at når man velger å anvende den semistrukturerte formen for intervju,

innhenter og beskriver man intervjupersonenes livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet.

Dalen (2004) beskriver at formålet med et intervju er å fremskaffe fyldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever ulike sider ved sin livssituasjon. Når vi benyttet oss av semistrukturerte intervjuer, måtte vi også være forberedt på eventuelle ulemper ved bruk av denne metoden. En av ulempene var blant annet at intervjueren kunne påvirke den som ble intervjuet. For eksempel gjennom måten vi stilte spørsmålene på. Eller det kunne være svar som for oss føltes ideelt riktige, men som ikke samsvarte med virkeligheten. Ifølge Kvale (2006) presiseres det blant annet at intervjupersonene ikke bare besvarer spørsmål som er forberedt av en ekspert, men som også selv formulerer sin egen oppfatning av den verden de lever i, gjennom dialog med intervjueren.

En av betingelsene våre handlet om at vi hadde opparbeidet oss noe kunnskap før selve intervjuet. Dette viser også Grønmo på (2007) til når det sies at respondenten kan gi feilaktige svar, for eksempel kan det være at de vil imponere intervjueren. Lesing av aktuell litteratur om det gjeldende temaet kan være til hjelp slik Dalen (2004) peker på. Men også egne personlige erfaringer knyttet til temaet kan være av en større betydning. I vårt tilfelle har vi begge flere års erfaring i arbeid med mennesker. Samtidig har vi helt fra starten av prosjektet og underveis holdt oss oppdatert ved å lese litteratur som vi mener var aktuelt for vår undersøkelse. Vi mener at prosjektet vårt har bestått av glidende overganger og fleksibilitet. Dette kjennetegnes ved at vi har arbeidet og sammenlignet alt datainnsamlet materiale samtidig med analyse og tolkning av det transkriberte materialet. Vi mener at dette samsvarer med problemstillingen. Samtidig ser vi at det som er karakteristisk for kvalitativ forskning er slik Thagaard (2009) poengterer. I dette tilfellet i forhold til at de ulike aspektene i prosessen overlapper hverandre.

3.2.1 Intervjuguide

En intervjuguide er et hjelpemiddel til selve samtalen (Dalen, 2004). For oss var det viktig å utarbeide en intervjuguide, fordi den hjalp oss til å strukturere intervjuet. Vi laget en liste med spørsmål som vi mente var sentrale for å få svar på problemstillingen. Denne metoden var godt egnet fordi vi gjennom informantenes egne historier fikk fram ulike faktorer med meninger,

følelser, erfaringer, holdninger og opplevelser til det å være fosterforeldre. Kvale (2006) peker på at man gjennom konversasjon (samtale) lærer andre å kjenne – vi lærer om deres erfaringer, følelser og håp, og om den verden de lever i. Vi startet med generelle spørsmål, mens vi ventet med de mer utfordrende spørsmålene mot slutten av samtale, slik Dalen (2004) også viser til. Gjennom vår interesse for å lære mer om hvordan det er å være fosterforeldre, kom både intervjuene, vår teoretiske bakgrunn og informantenes erfaringer godt med når vi skulle analysere, tolke og opparbeide oss kunnskap om temaet.

Dalen (2004) legger vekt på at i alle prosjekter som anvender intervju som metode, vil det være behov for å utarbeide en intervjuguide. Hensikten med selve guiden var å sikre oss den informasjonen vi trengte, for å kunne svare på problemstillingen. Dette førte oss fram til å ta en endelig avgjørelse på å benytte oss av semistrukturerte intervjuer. Vi tok utgangspunkt i egne erfaringer, vår problemstilling og sentral teori som vi mente var viktig når vi senere skulle skrive en konklusjon.

De første minuttene av intervjuet har avgjørende betydning, hevder Kvale (1995, s. 75) og (Thagaard, 2009 s.100). I utformingen av intervjuguiden vår la vi vekt på å lage spørsmål som fremhevet selve informanten ved å la dem starte med egen presentasjon. Videre laget vi spørsmålene veldig romslige med en tanke om at vi også kunne løsrive oss fra dem. Når vi laget intervjuguiden hadde vi utformet den oversiktlig, en introduksjonsdel, startfase, midtfase en avrundning og slutt. På denne måten syntes vi selv at vi hadde utarbeidet en god struktur i spørsmålene våre. Sett fra en annen side så fungerte intervjuguiden mer som et hjelpemiddel til å føre samtalen videre om vi skulle stoppe opp. Før vi avsluttet intervjuet forberedte vi informantene om at tiden for å avrunde samtalen nærmet seg. I tillegg klarte vi å lede samtalen over i en fase som bestod av mer ”løs prat”. Det viste seg at den litt uformelle avslutningen fungerte godt. Vi benyttet oss derfor av denne måten å avrunde intervjuene våre på.

Selv om vi hadde laget en intervjuguide la vi vekt på en mer direkte samhandling, nettopp for å se om vi fikk fram nyansene i historiene til informantene. Det skal vi se nærmere på når vi skal snakke om gjennomføringen av intervjuet. Men først skal vi reflektere litt rundt prøveintervjuet. (Vedlegg 4)

3.2.2 Prøveintervju

For mange kan et prøveintervju fortone seg som en stor utfordring. Vi startet prosessen med å intervju hverandre og deretter avklarte vi hvem av oss som skulle ha hvilken rolle. Når vi presenterte formålet med vår oppgave for Bufetat, henvendte en av de ansatte seg til oss og tilbød seg selv å la seg prøveintervjue. Vi lagde en avtale og gjennomførte et prøveintervju på arbeidsplassen. Det var viktig for oss å gjennomføre et prøveintervju slik at vi kunne opparbeide oss større innsikt og ferdighet i det å intervju, men også teste ut intervjuguiden og bruk av opptager. Vi er to studenter som ble enige om at den som ikke intervjuet, skulle være observatør til selve samtalen. Fokuset dreide seg om betydningen av hvordan vi etablerte en god og tillitsfull atmosfære i intervjusituasjonen. Dette samsvarer med hva Thagaard (2009) også anser som viktig, fordi dersom man har en god atmosfære, tyder det på en tillitserklæring fra begge parter.

I forarbeidet ble vi enige om at observatøren skulle ha fokus på selve samtalen, men også tid, rom, sted, blikkontakt, lytte til informantens beskrivelser, og hvordan vi benyttet oss av spørsmålsformuleringene. Vi forsøkte å gjennomføre spørsmålene våre til noe som skulle handle om en invitasjon til å fortelle en historie, og ikke til en forventning vi hadde til svaret. Observatøren fikk i oppdrag å forsøke å legge merke til hvordan nøkkelordene kom til syne i samtalen, og i hvilken retning samtalen tok. Dette er i tråd med hva Dalen (2004) henviser til, fordi ved å gjennomføre prøveintervjuer kan en få gode tilbakemeldinger, både om hvordan spørsmålene var utformet og om egen væremåte i intervjusituasjonen.

I og med at det var et prøveintervju var det også viktig for oss å bevisstgjøre oss på de etiske dilemmaene vi kunne komme til å møte. Vi var derfor veldig observante på når og hvordan vi knyttet situasjonen til selve spørsmålene. Thagaard (2009) presiserer at et viktig prinsipp i et forskningsprosjekt er at man på ingen måte skal bidra til å skade informantene. Når vi hadde fått erfaring i å intervju, og hadde justert intervjuguiden, var vi klare til å gjennomføre intervjuene, som vi har skrevet om i neste avsnitt.

3.2.3 Det semistrukturerte intervjuet

Utgangspunktet vårt for selve gjennomføringen av intervjuene bunner uti det Kvale og Brinkmann (2009) samt Dalen (2004) understreker som det ”essensielle” for gjennomføringer av intervjuer. For å få tak i det essensielle i intervjuene våre benyttet vi oss av semistrukturert intervju.

Et semistrukturert intervju er hverken en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale (Kvale og Brinkmann 2009). For oss handlet et semistrukturert intervju om et intervju som er utarbeidet i tråd med en intervjuguide. For å få den informasjonen vi trengte mente vi at dette var en godt egnet metode i forhold til vår problemstilling. Når vi knyttet sammen egne erfaringer til det å intervjuer og til det å bli intervjuet, mente vi at vi greide å legge en demper på forventningene både til oss selv og informanten. Derfor ble det også lettere å stille oppfølgingsspørsmål. En god planlegging for gjennomføringen av selve intervjuet var viktig for oss, men også hensiktsmessig, fordi da hadde vi god tid til å diskutere, reflektere og justere før vi foretok nye intervjuer. Dette lærte vi mye av, fordi vi oppdaget at vår refleksjon har vært nyttig for hele prosessens utvikling. Refleksjon har vært med på å gjøre oss mer nysgjerrig og sikre på når vi måtte foreta eventuelle endringer eller justeringer underveis. Vi mener at vi klarte vi å opparbeide oss en bedre oversikt når det gjaldt neste forberedelse og gjennomføring av intervju ved å ha foretatt en refleksjon. Når vi senere har gjort refleksjoner omkring denne prosessen, sitter vi igjen med en følelse av at vi fikk bearbeidet hvert enkelt intervju på en grundig og god måte.

Som nevnt i prøveintervjuet, fikk vi trening i selve intervjuingen, spesielt trente vi oss på det å lytte til informanten. Det var en interessant opplevelse å se hvordan de ulike spørsmålene utartet seg hos den enkelte. Dalen (2004) peker på at det å lytte og la informanten få tid til å fortelle, er helt nødvendige forutsetninger for at intervjuet skal brukes i forskningssammenheng. Et annet viktig element var pausene, å gi informanten tid og rom til å tenke gjennom sin egen historie, kan være sentralt. Vi mener vi fikk fram de gode svarene fordi informanten selv fikk tid til å reflektere over svaret. Dette førte til at vi sammenhengende sitter igjen med nyttig erfaring vi senere kan benytte oss av. På en annen side opparbeidet vi oss en god teknikk for å finne de gode spørsmålene som var relevante for oppgaven vår.

3.2.4 Opptager

Vi brukte en opptager under gjennomføringene, fordi vi mente det ble lettere å få en god flyt i selve samtalen. Fokuset ble rettet mot den vi intervjuet og vi slapp å notere hva som ble sagt. Vi erfarte at bruk av opptager var et nyttig verktøy, fordi vi sikret det innhentede materialet som vi senere skulle transkribere. En kritikk til bruk av denne metoden, er at bruk av denne type opptager ikke viser kroppsspråk og relasjonene oss imellom i bilder, slik video opptak ville blitt. Etter hvert intervju startet vi alltid med å transkribere intervjuene, fordi det er den skrevne teksten og lydopptakene som til sammen utgjør materialet for den etterfølgende meningsanalysen, slik Kvale og Brinkmann utdyper (2009, s. 47).

3.2.5 Transkribering av intervjuene.

En transkripsjon er en konkret omdanning av muntlig samtale til skriftlig tekst (Kvale og Brinkmann, 2009) Vi bearbeidet det innhentede materiale ved å transkribere hvert intervju omgående. Vi skrev ned det informantene fortalte ordrett. Den av oss som hadde gjennomført intervjuet, transkriberte også materialet. På denne måten fikk den som hadde intervjuet tid til å reflektere over hvordan spørsmålet ble stilt, og hvordan man tok fatt i det som ble fortalt. Kvale (2006) peker på at man får mulighet til å reflektere over arbeidet mens man skriver om fra muntlig til skriftlig materialet.

Vi satte av mye tid til transkribering slik at begge to fikk satt seg inn i fosterforeldrenes historier. Den som ikke intervjuet eller transkriberte, hadde hatt som oppgave å observere den andre. Tilbakemeldingene fra observatøren ble brukt som et hjelpemiddel til refleksjon over selve intervjuet i ettertid. Etter hvert intervju skrev vi et refleksjonsnotat. Disse notatene hjalp oss til å beholde oversikten og fokus på problemstillingen. Vi ser også at refleksjonsnotatene har hjulpet oss til å forberede og justere intervjuets form underveis. I ettertid ser vi at denne prosessen også var viktig både med tanke på kategorisering og analysering, som for så vidt startet her. Kvale (2006) peker på hvordan man strukturerer intervjumaterialet, klargjør det innhentede materialet og den egentlige analysen. Vi startet med å legge vekt på å arbeide med en strukturering av intervjumaterialet ved hjelp av den transkriberte teksten. Etter hvert intervju leste vi grundig gjennom teksten flere ganger og satte strek under det vi regnet som sentrale begreper/fenomener. Selve fenomenene kom fram og gjenspeilet seg på tvers av det innhentede materialet vårt.

Videre vil vi gi et innblikk i hvordan vi fant frem til våre informanter. Samtidig ønsker vi å presentere kort hvem informantene er.

3.3 Utvalg av informanter

”Ung i Telemark” er et samarbeidsprosjekt rettet mot barn og unges oppvekstvilkår. Dette prosjektet er et samarbeid mellom Nova, Høgskolen i Telemark, Skien, Drangedal, og Kragerø kommune. På et masterseminar i flerkulturelt arbeid med barn og unge ble vi presentert flere utvalg fra dette samarbeidet, blant annet fra et prosjekt som omhandlet fosterhjem. Vi ønsket å arbeide med et felt som kunne gi oss mer kunnskap i forebyggende arbeid med barn og unge. Derfor fanget dette prosjektet vår interesse.

Vi hadde i starten av prosjektet gjort avtale med både Bufetat og det lokale barnevernet om hjelp til å skaffe oss informanter. Fordi barnevernet og Bufetat allerede var i et prosjekt, ”styrking av barnevern”, tenkte vi at de også var interessert i vårt arbeid. Det viste seg imidlertid at det lokale barnevernet måtte trekke seg. Begrunnelsen var at de hadde for stort arbeidspress, dette hadde vi full forståelse for. Det endte derfor med at vi benyttet oss av snøballeffekten. Denne snøballeffekten startet hos Bufetat, som har vært en sentral aktør i vår leting etter informanter. De tipset oss om den første informanten som de anså som et betydningsfullt fosterhjem som de mener hadde lyktes. Neste informant førte oss til neste informant som ble definert som et vellykket fosterhjem, også videre. Grønmo (2009) forklarer snøballeffekten som en form for utvelging av aktører som skjer i samråd med aktørene selv. Den første aktøren som velges ut, blir bedt om å foreslå et antall andre aktører som også kan inkluderes i utvalget. Disse blir i sin tur bedt om å foreslå ytterligere andre aktører til utvalget. Samarbeidet om å etablere kontakt mellom oss og informantene mener vi foregikk på ryddig vis, fordi vi samarbeidet med Bufetat. Via andre fosterforeldre sendte vi informasjonsskriv og gjorde avtaler om sted og tidspunkt for møtene (Vedlegg 2).

I vår masteroppgave hadde vi bestemt oss for å intervju par, men rent praktisk lot det seg ikke gjennomføre. Derfor ble vårt endelige utvalg av informanter bestående av seks fostermødre. Vi har valgt å gi en kortfattet presentasjon fordi flere av våre informanter har stillinger med barn og

unge hvor man lett kan bli gjenkjent. Vi viser til et fellestrekk ved fostermødrene. Alle var gift, noen for andre gang. Det viste seg at alle hadde erfaring som avlasterhjem for barn og unge. Noen hadde erfaring som beredskapshjem. Alle, unntatt to, har høyere utdanning fra høgskolenivå. De er i alderen 30 – 60 år. Flere av dem hadde egne barn, noen hadde mine, dine og våre barn.

Når fostermødrene beskriver sine hverdagshistorier kaller vi dem i vår datapresentasjon for fosterforelder, informanter eller fostermor. Dette viser seg gjennomgående i hele oppgaven.

Grimen (2009) legger vekt på hvilket tidspunkt en forsker bør intervju sosiale aktører. I vårt tilfelle viste det seg vanskelig å få til at begge fosterforeldrene kunne møte. Noen var på jobb og for oss som småbarnsforeldre var kveldene et dårlig egnet tidspunkt. Det endte med at vi i samarbeid med informanten laget avtaler om tidspunkt og møte sammen. Vi gjennomførte intervjuene hjemme hos oss eller på arbeidsplassen til informantene. En utfordring i forhold til å velge egnet sted for intervjuet var at vi ønsket et så nøytralt sted som mulig. Grimen (2009) viser til at en samfunnsforsker aldri kan ta det for gitt at et sosialt rom er homogent, og at det ikke påvirker aktørenes handlinger. Men at de sosiale aktørene vil si å gjøre og si forskjellige ting på forskjellige steder. For oss var det derfor viktig å være presise i utvelgingen av samtalested sammen med informanten selv.

Vi vil også nevne at det hadde vært interessant å intervju både fosterfedre og fosterbarn om deres opplevelse av å bo i fosterhjem, men da tenker vi at oppgaven ville fått et annet perspektiv og en annen dimensjon. For å avgrense oppgaven har vi derfor valgt å forholde oss til fostermødre.

3.4 Vitenskapsteoretisk ståsted

Vi skal i denne delen av oppgaven komme inn på sider ved moderne vitenskaplige studier. Disse studiene kjennetegnes blant annet ved at det foregår en forskningsprosess på en systematisk måte. Hermeneutikken har sitt utspring i humanistiske fag, og har søkelys på meningsinnhold som den sentrale tilnærmingen (Befring, 2007). Blant annet kan vi se på vitenskapen som et forhold mellom mennesker. Denne vitenskaplige interessen for mennesker kan vi se helt tilbake

til det nittende århundre. Hva som kjennetegner menneskers ulike erfaringer og egenskaper skiller seg ut etter hvilke problemstillinger man skal arbeide med. I vår masteroppgave har vi lagt vekt på det hermeneutiske perspektivet fordi vi skulle gå i dybden av et fenomen som vi skulle analysere og tolke, det handlet om fostermødrenes beskrivelser.

3.4.1 Hermeneutikk og fenomenologi i intervjusituasjonen

Grimen (2009) forklarer hermeneutikk gjennom læren om fortolkning av meningsfylte fenomener. Hermeneutikk som betyr læren om tolkning, danner et vitenskapsteoretisk fundament for den kvalitative forskningens sterke vekt på forståelse og tolkning (Dalen, 2004). På denne måten har man mulighet til å gå i dybden og konsentrere et dypere meningsinnhold enn det som umiddelbart oppfattes, slik Dalen (2004) viser til. Det vil si at vi analyserer på bakgrunn av vår forståelse av informantenes egne beskrivelser. Hermeneutisk tilnærming godkjenner at vi fordyper oss i fortellingene informantene har delt med oss. For oss betyr det at informantenes fortellinger settes inn i en sammenhengende kontekst. Slik kan den enkeltes informants fortelling forstås som en helhet. For en forsker som benytter seg av en hermeneutisk tilnærming vil tolkning av innhentet data handle om et forsøk på å forstå og finne mening i ulike årsakssammenhenger (Befring, 2007).

Fenomenologi er en filosofisk tradisjon som har hatt stor innflytelse på samfunnsvitenskaplig tenkning. Utgangspunkt for den moderne fenomenologiske tradisjonen er arbeidet til Edmund Husserl. Han mente at en måte å komme fram til en forståelse, handler om at vi går gjennom en beskrivelse og analyse av måten vi konstruerer vår oppfattelse av verden på (Dalen, 2004 s. 20). I vår masteroppgave handlet det om å veksle mellom måter vi kunne forstå og fremstille fenomener (kjennetegn) på ved hjelp av teori og analyse. Fenomenologien har personers bevissthet og erfaringer som hovedfokus. Det som er sentralt innenfor denne retningen er å forstå fenomener på informantenes eget grunnlag og beskrive den slik de forstår det. Thagaard (2009) viser til fenomenologi som en underliggende antakelse om at virkeligheten er forskjellig slik mennesker oppfatter at den er. Når vi tolket, analyserte og reflekterte underveis, mener vi at vi fikk en bedre gjennomgående forståelse av datamaterialet vårt i hele undersøkelsesprosessen.

3.5 Vitenskaplig redelighet

I dette kapittelet vil vi gi en beskrivelse av hva validitet og reliabilitet innebærer for så å se det i sammenheng med vår undersøkelse.

3.5.1 Validitet og reliabilitet

Kvale (2009) peker på at man kan belyse validitet som styrken og gyldigheten av det innhentede materialet. Det betyr at validitet i forskningssammenheng er konsentrert omkring spørsmål om sannhet og viten. I vår undersøkelse kommer det fram opplysninger fra fosterforeldrene, til oss og via det transkriberte materialet. Validiteten bestemmes ofte ved at man stiller spørsmålet: Måler du det du tror du måler (Kvale, 2006 s.166). Vi stilte oss spørsmål til refleksjon som handlet om, - har vi formidlet det som har blitt fortalt oss på en troverdig og redelig måte? Har fosterforeldrene bidratt med informasjon slik at vi kan finne svar på vår problemstilling? Vi mener det, fordi når vi har arbeidet med vår problemstilling var vi ute etter å beskrive de ulike fortellingene som fosterforeldrene fremmer som betydningsfulle. I tillegg, under intervjuingen, stilte vi oppfølgende spørsmål. Kvale (2009) peker blant annet på at man i et kvalitativt intervju kan stille oppfølgende spørsmål, før man går videre i samtalen. For oss betydde det at vi kunne utvide og stille spørsmål som var interessante for problemstillingen. Begrepet validitet handler om informantens uttalelser sagt i forbindelse med tillit, om det er i tråd med sannheten og nøyaktighet. Det vil si hvor gyldige funnene våre er. Vi hadde på en best mulig måte oppfattet hva informantene i vår undersøkelse fortalte omkring det å anse seg som betydningsfulle for en fosterhjems plassering.

Om et resultat er reliabelt, vil si at det er pålitelig, riktig, sikkert, eller til å stole på, Wormnæs (2004). I vår undersøkelse kan dette sees i en sammenheng med om vårt materiale er like pålitelig til at andre forskere ville funnet det samme svaret på den samme problemstillingen. Det vil si at reliabilitet er ment som en kontroll på om vi faktisk har målt det vi har gitt uttrykk for at vi skulle (Befring, 2002). Vi har under hele prosessen gjort et forsøk på å være så nøyaktige og forklarende, diskutert med andre og gjort oss reflekterende notater. Vi håper at dette styrker reliabiliteten i oppgaven.

Hele tiden har vi hatt en bevissthet på at vi skal holde informantene anonyme og at vårt innsamlede materiale skal være låst inne når vi ikke arbeider med undersøkelsen. Vi skal derfor videre gi en beskrivelse av hvordan vi har håndtert anonymitet overfor informantene våre.

3.5.2 Anonymisering, NSD

Det er strenge regler for når, hvordan og fra hvem vi som studenter kan innhente informasjon. En viktig del av forberedelsene til å hente inn et datamateriale er forholdet til personvern. Målet for at vi skulle gjennomføre masteroppgaven vår, var at resultatene av våre undersøkelser skulle være så pålitelige som mulig. Datatilsynet og de regionale etiske komiteene er en sterk ”portvakt”, og det er knyttet strenge regler til gjennomføring av prosjekter hvor det inngår følsomme opplysninger og hvor det skal innhentes personopplysninger (Dalen, 2004). Vår masteroppgave har fra starten av vært underlagt Norsk Samfunnsstatsvitenskaplig Datatjeneste i Bergen (Vedlegg 1).

Når vi søkte om godkjenning informerte vi om at vi var to studenter som arbeidet sammen og at vi ville benytte oss av opptager for å sikre at vi fikk med hele samtalen. All informasjon ville vi slette når vi hadde utført arbeidet vårt.

Vi bor i et område hvor mange kjenner hverandre. Som tidligere nevnt har vi brukt snøball effekten i vår innhenting av data. Vi startet med å intervju en fostermor som vi fikk tilgang til via Bufetat og som informerte oss om andre fostermødre, som igjen informerte oss også videre. Vi var i en situasjon hvor det lokale barnevernet hadde trukket seg. Når vi fikk tilgang til informanter via snøballeffekten, kunne vi bare sette i gang å innhente datamaterialet. Thagaard (2009) peker på at det er hvem av de fosterforeldrene vi fikk tilgang til hadde av egenskaper for å fortelle sin historie slik at vi fikk løse problemstillingen vår.

Thagaard (2009) peker på at det foreligger en etisk problematisering i forhold til bruk av snøball effekten, fordi når fosterforeldre på intervjuet foreslår andre som kan være interessante har allerede den som var på intervjuet gitt informasjon uten at de har gitt samtykke til det. Dette kan føre til konflikter mellom de involverte. En grunn til det kan være at de vil ha svar på hvorfor de ble forespurrt. I vår masteroppgave la vi derfor stor vekt på at fosterforeldre som vi intervjuet selv

tok kontakt med vedkommende hvor de formidlet vårt telefonnummer. På denne måten sikret vi at fosterforeldrene selv kunne ta kontakt med oss. For det andre at de var anonyme, vi hadde ingen tilgang til hvem de var. På denne måten fikk vi aldri noe innblikk i om våre informanter kjente hverandre, eller var en del av samme nettverk. For at vi skulle unngå misforståelser og uvennskap gjennomførte vi snøballmetoden på en måte som kan sees i sammenheng med hvordan Andrews og Vassenden (Thagaard, 2009) beskriver. For å unngå at det kan oppstå uenighet og følelse av å bli utlevert av andre kan informantene skrive en samtykke erklæring (Vedlegg 3). I vår undersøkelse fikk den informanten som vi intervjuet et informasjonsskriv som ble levert til neste. Denne informasjonen belyste hvem vi var og hva vår undersøkelse handlet om, og at vi var studenter ved Høgskolen i Telemark (HIT). Kriteriene for å bli med i vår undersøkelse var at fosterforeldrene selv tok kontakt med oss og at de var ansett som et fosterhjem som hadde lyktes.

I dette arbeidet har vi samarbeidet med Bufetat, denne etaten er imidlertid inndelt i ulike regioner med sør, øst, vest og nord. For å anonymisere hvilken region vi har brukt har vi valgt å kalle det Bufetat.

3.5.3 Etske prinsipper

Alle mennesker har tanker og meninger som bygger på de erfaringene som livet har gitt dem. For oss var det viktig å sette oss inn i de etske retningslinjene for gjennomføring av intervjuer. Wormnæs (2004) påpeker at etikk handler om hva som betraktes som rett og galt, godt og ondt, verdifullt og forkastelig, og hva vi bør gjøre og ikke gjøre. I vår masteroppgave la vi vekt på å gjøre det klart for informantene at det er frivillig å delta på intervjuet, og at man har full mulighet til å trekke seg når man selv ønsket det. Vi fulgte det etske prinsippet gjennomgående i hele mastergradsoppgaven, både for å ivareta tidligere forskeres arbeider, fosterforeldre og prosjektet i sin helhet.

De som driver vitenskap utgjør også et samarbeidende fellesskap. De har et felles mål; å utvikle vitenskaplig kunnskap (Wormnæs, 2004). Vi har gått inn i dette feltet med vekt på en profesjonell rolle som studenter ved Hit og ikke som et ektepar. Gjennom hele prosessen har vi hatt faste avtaler og fordeling av oppgaver. På denne måten har vi klart å skille det vi arbeidet med fra privatlivet.

Tatt i betraktning av at en av oss har et annet morsmål en norsk, har vi også diskutert hvem som skulle ha ansvar for å lede samtalen når vi skulle gjennomføre intervjuene. Vi tenkte at det kunne være en utfordring for John å forklare vanskelige begreper, men også å føre et sammenhengende intervju. Vi anså at det handlet om en usikkerhet i forhold til å skape en trygg atmosfære gjennom språket, både for intervjueren selv og informantene som deltok i vår undersøkelse. Dette er i tråd med hva Dalen (2004) peker på når hun nevner at forskeren bør ha en viss erfaring for å bli en god intervjuer. For å løse dette etiske dilemmaet tok vi tak i kvalifikasjonskriteriene som Kvale og Brinkmann (2009) presenterer. På denne måten kom vi fram til en fornuftig løsning hvor vi ble enige om at den av oss som hadde norsk som morsmål stod for gjennomføringen.

3.6 Analyse

Da vi skulle velge en måte å analysere på, tok vi utgangspunkt i en av Kvale (2009) sine fem analysemetoder. Han skiller mellom fem analysemetoder for intervjuforskning: meningsfortetning, meningskategorisering, meningsstrukturering gjennom narrativer, meningsfortolkning og Ad hoc meningsfortetning. Vi valgte å sortere forskningsmaterialet vårt ved hjelp av enkle kategoriseringer – meningskategoriseringer. Presentasjoner av funnene våre kom til syne gjennom bruk av lengre og kortere sitater og tolkninger av disse.

Meningskategorisering har lenge vært brukt for å analysere kvalitative materialer. Den gir en oversikt og struktur over de mange og komplekse intervjuene. De intervjuene som vi utførte har blitt kodet inn i ulike kategorier. På denne måten fikk vi redusert lengre uttalelser til begrensede og enklere kategorier, slik også Kvale (2006, s. 130- 131) peker på. Vi kunne hatt utviklet kategoriene på forhand, men i vår masteroppgave dannet de seg under analyseringen. Samtidig har vi brukt intervjuguidens ulike hovedtemaer som en hjelp. Fordelene med det var at vi da kunne se tydelige fellestrekk mellom informantene.

Vi har valgt å presentere informantenes utsagn i form av sitater. Sitat er en oversiktlig og fin måte å fremstille informantenes erfaringer, opplevelser og meninger på. I følge Dalen (2004) utgjør informantenes uttalelser i form av sitater den egentlige empirien. I vår undersøkelse la vi

stor vekt på å arbeide grundig med sitatene. På denne måten fikk vi beskrevet de seks fostermødrenes fortellinger, slik utgangspunktet vårt var for denne undersøkelsen.

4 TEORETISK PERSPEKTIV

I denne delen vil vi introdusere noen ulike teoretiske perspektiver som vi vil benytte oss av senere i analysen av det innhentede datamaterialet. De teoretiske perspektivene som omhandles kan alle bidra til å fremheve hva fosterforeldrene trekker frem som betydningsfullt i sitt fosterhjemsarbeid: motiv for handling, mestring, tilknytning og nettverk.

Vi skal i dette kapittelet starte med en nærmere beskrivelse av Deci og Ryans teori om begrepet selvbestemmelse. Videre skal vi se nærmere på Max Weber som beskriver hvorfor vi handler slik vi gjør. Deretter tar vi for oss Banduras sosial – kognitive perspektiv. Likeledes skal vi presentere tilknytningsteori av John Bowlby. Til slutt tar vi for oss Urie Bronfenbrenner med sin teori om utviklingsøkologiske overganger.

4.1 Selvbestemmelsesteori

I vår undersøkelse skal vi knytte forventninger om mestring i forbindelse med betydningen av atferd, tankemønster og motivasjon. Grunnen til det er at motivasjon kan sees i sammenheng med fosterforeldrenes valg av å se seg selv (tankemønster), og i forhold til sin egen dyktighet(motivasjon), og til å organisere og utføre handlinger (atferd) til det beste for barnet.

Edward L. Deci og Richard M. Ryan er professorer ved institutt for klinisk samfunnsvitenskap i psykologi ved University of Rochester. I følge Deci og Ryan (1985) er selvbestemmelsesteori en motivasjonsteori som legger vekt på empiriske former. Den studerer menneskets motivasjon og hvordan denne kan utvikles slik at mennesket kan ha valgmuligheter som grunnlag for egen handling.

I følge Deci og Ryan (1985) karakteriserer de selvbestemmelse som en indre motivasjon til en handling som er selvbestemt. Når en handling er selvbestemt, er det personen selv som har tatt valget, i motsetning til press fra andre som kan føles som ulike grader av tvang. I vår oppgave skal vi forsøke å se sammenhenger hos fosterforeldre som gjør seg gjeldende bak selve motivet for å lykkes med oppdraget.

”Self – Determination Theory (SDT) is a quality of human functioning that involves the experience of choice, in other words, the experience of an internal perceived locus of causality” (Deci og Ryan, 1985 s.38). Denne selvbestemmelsesteorien bygger på at mennesket er aktivt handlende i sine omgivelser og søker etter å tilfredsstille sine behov og å være effektive.

Det finnes ulike typer motivasjon. Indre motiverte handlinger er handlinger som er utfordrende nok, morsomme eller av egen interesse. Ytre motiverte handlinger kan være drevet av krav fra mennesker rundt oss, eller indre press. Når det oppstår spenninger mellom de indre og ytre motivene, og vi har problemer med å forklare selve hensikten bak handlingen, kalles den a-motivert (Deci og Ryan, 1985).

Ytre motivasjon:

Deci (1985) mener at ytre motivasjon skapes av ytre forutsetninger, gjennom ulike former for belønning og anerkjennelse, eller for å unngå straff. For eksempel kan barneverntjenestens forventninger være at fosterforeldre motiveres til å arbeide godt og målrettet ut i fra et lønnsperspektiv. Denne form for fremgangsmåte som er kontrollorientert blir mye brukt i atferdsterapi, fordi den er opptatt av relasjonen mellom adferd og belønning.

Indre motivasjon:

Teorien om indre motivasjon er i samsvar med humanistisk tradisjon, basert på at mennesket alltid streber etter utvikling i en positiv retning. Begrepet indre motivasjon har sin kilde i individet. Genuine ønsker og behov er viktig for at motivasjonen skal være indre styrt. Den sterkeste form for motivasjon er den indre. Den har med selve livet å gjøre hvor vitalitet, spontanitet og nysgjerrighet spiller en stor rolle (Deci, 1985). Det vil si at den indre motivasjonen, selve aktiviteten av å være fosterforeldre, er den sentrale oppgaven. Med indre motivasjon vil de ikke bekymre seg for utenforståendes meninger om hvordan de utfører oppdraget.

Deci og Ryan legger til grunn tre psykologiske behov som har betydning for motivasjon. Disse er behov for kompetanse, behov for selvbestemmelse og behov for tilhørighet. Kompetanse handler om at alle mennesker har behov for å ha oppgaver som er utfordrende nok for å

tilfredsstillende sitt eget kompetansebehov. Dette kan sees i sammenheng med å mestre oppgaven som fosterforeldre. Tilhørighet og trygghet er viktige behov å få dekket i omgivelsene våre. I denne sammenheng gjelder dette fosterfamilien. Behov for selvbestemmelse er å kunne bestemme hva en selv skal gjøre. For eksempel når man tar et valg om å bli fosterforeldre.

4.2 Verdi og handling

Hvorfor vi handler slik vi gjør opptok Max Weber (1999) sin interesse. De sentrale aktørene i vår undersøkelse er barneverntjenesten, fosterforeldrene og fosterbarnet. Vi skal med bakgrunn i hans teori forsøke å sette oss inn i disse tre aktørenes handlinger og verdier. Når vi benytter oss av teorien til Weber er det ikke selve handlingen til aktøren vi legger vekt på, men refleksjoner i forhold til fosterforeldrenes egne erfaringer og opplevelse i forhold til den enkeltes verdier. I denne sammenhengen handler det ikke om innlevelse eller empati i psykologisk forstand. Vi vil istedet sette oss inn i hvordan aktørene begrunner sine handlinger. I følge Weber (1999) er det flere grunner til disse handlingene. Aktørens oppfatning av verden og sin egen situasjon, samt de verdier og målsettinger som handlingen skal virkeliggjøre.

Max Weber, ble født i Tyskland (1864 – 1920). Han studerte økonomi og juss, men hadde en sterk innflytelse på en rekke fag som sosiologi, statsvitenskap, historie og filosofi. Meningsfull, sosial handling regnes som selve poenget i Max Webers sosiologi. Han forsøkte å utvikle et grunnleggende perspektiv på mennesket som handlende vesen, hvor kategorien mening spilte en sentral rolle.

Weber skiller mellom fire hovedtyper av handling. Den første, som han omtaler, er den formålsrasjonelle handlingen. Det vil si at man handler mest mulig effektivt for å nå et bestemt mål. Den neste kaller Weber for verdirasjonell, det vil si at handlingene kjennetegnes som gode i seg selv, eller som i vår undersøkelse fosterfamilien. Den tredje er handlinger som er knyttet til tradisjoner. Det betyr at man handler ut i fra det som regnes som tradisjonelt og vane, uten at man tenker over handlingen. For eksempel kan det være at man utfører daglige hilsener. Disse er innøvd slik at de utføres nærmest automatisk (Weber, 1999). Weber knytter også følelser til handlingene våre. Det betyr at det ikke er basert på en fornuft men på følelser som består av sjalusi eller kjærlighet. Denne handlingen knytter vi til engasjementet som fosterforeldre.

Weber (1999) peker på at disse handlingene utgjør ulike ytterpunkter i en skala, der det ene ytterpunktet framstilles av de handlingene som utføres uten noen refleksjon, uten tanker på hvilke verdier og normer som blir rørt. Handlingen skjer spontant, og man er ikke i stand til å redegjøre for den.

Det andre ytterpunktet utgjøres av de handlingene som man har gjennom reflekterte relasjoner til verdier eller normer hvis gyldighet man har forvissnet seg om. Men våre handlinger – og våre dommer av handlinger - er ikke bare orientert ut fra normer og verdier. Handlingen foregår i konkrete situasjoner innenfor en sosial sammenheng. Handlingene blir til konsekvenser. Altså når fosterforeldre har skrevet under oppdragsavtalen med barneverntjenesten, har de tatt en konsekvens av handlingene sine. De har valgt å bli fosterforeldre.

4.3 Det sosial – kognitive perspektivet

Den moderne sosial – kognitive teorien knyttes til Albert Bandura (1925-). Han ble født i Canada. Foreldrene hadde lite formell utdanning og oppmuntret den evnerike sønnen til å søke universitetsstudier. Etter doktorgrad i klinisk psykologi ved University of Iowa i 1952, har Bandura som professor ved Stanford University (USA) mer enn noen annen preget den moderne psykologien (Manger, Lillejord og Nordahl, 2010/2011).

Den sosial – kognitive teorien beskriver at læring skjer i et gjensidig samspill mellom atferd, personfaktorer og miljø (Skaalvik og Skaalvik, 1996). Albert Bandura regnes som den sosialkognitive teoriens far, og er den teoretikeren som har hatt størst betydning innenfor forventningstradisjonen. Hvordan vi tenker vi påvirker våre liv og våre omgivelser. Dermed er vi ikke passivt underlagt biologiske krefter eller skiftende miljøer. På engelsk kalles forventninger om å lykkes "self – efficacy". Det vil si forventninger om å lykkes med en aktivitet og ha suksess med det vi går løs på av utfordringer. Teorien bygger på en sammenlignelse av mennesker som tviler på sine muligheter til å gjennomføre en oppgave. Det viser seg at de som har en høy forventning om å mestre en oppgave, arbeider hardere, er mer utholdende og presterer bedre (Bandura, 1977).

Bandura (1977) la stor vekt på "self – efficacy" som en sentral faktor i sosialkognitiv teori, fordi den legger vekt på personers vurderinger av sin dyktighet til å organisere og utføre handlinger som kreves for å oppnå en god utførelse. Fosterforeldres egen vurdering av selvtillit er i følge den sosialkognitive – teorien forbundet med spørsmålet; Kan jeg klare å løse denne oppgaven?

Lillemyr (2007) peker på at Bandura mener at forventninger om å lykkes påvirker valg av hvordan vi handler, men også innsatsen og utholdenheten. "Self – efficacy" tyder på at de som har en lavere forventning om å lykkes, trolig prøver å unngå oppdraget. Mens de som har en høy forventning om å lykkes, er mer utholdende og presterer bedre.

Bandura (1977) viser videre til fire hovedkilder til forventning om å mestre: mestringserfaring (reell og opplevd), andres eksempel (adferdsmodeller), verbal overtakelse (motivasjon /overtakelse), og fysiologiske og emosjonelle reaksjoner. Vi velger å konsentrere oss om den reelle og opplevde mestringsopplevelsen som Bandura knytter direkte til aktiviteten som en ønsker å styrke. For eksempel kan fosterforeldrenes opplevelse av mestring føre til en opplevelse av å være et vellykket fosterhjem. Denne vellykketheten kan videre føre til at fosterbarnet får en god tilknytning til fosterfamilien.

4.4 Tilknytningsteori

Bowlby (1988) definerer tilknytning på følgende måte: "...means that he is strongly disposed to seek proximity to and contact with that individual and do so especially in certain specified conditions".

Fosterbarn som vokser opp med foreldre som av en eller annen grunn ikke makter å dekke deres behov, utvikler også tilknytning. Denne utviklingen signaliserer det som vi referer til som utrygg tilknytning i vår oppgave. Eide og Eide (2006) viser til Bowlbys tre hovedtyper av utrygg tilknytningsmønstre. Den første er en utrygg og ambivalent tilknytning. Den andre er utrygg og unnvikende tilknytning og den tredje bærer særpreg av at barnet virker redd og at kommunikasjonen virker uorganisert, oppstykket og forvirret.

Bowlby mener at det å ha trygge, sterke bånd til andre er et grunnleggende behov hos hvert enkelt menneske. Vi anvender hans teori fordi den viser at tilknytning ikke bare gjelder de første leveårene og i forhold til biologisk mor eller far, men også til nye omsorgspersoner. Bowlby peker blant annet på at tilknytning er en prosess som utvikles gjennom hele barndommen, ungdomstiden, og fram til voksen alder (Bowlby, 1969)

Psykiateren John Bowlby regnes som den første som formulerte en moderne tilknytningsteori om barns tilknytning. I sin teori sier Bowlby (1969) at gjennom samspill med nære omsorgspersoner vil det etableres en sterk følelsesmessig binding. Denne har som mål å opprettholde fysisk nærhet til en omsorgsperson som kan beskytte barnet mot eventuelle farer.

Bowlbys tilknytningsteori og videreutvikling av denne er et sentralt bidrag til å forstå at det er en sammenheng mellom tidligere omsorgserfaringer og dets senere personlighetsutvikling. Barns smil, gråt og latter tolkes som tilknytningsadferd. Denne tilknytningsatferden har som oppgave å oppnå og opprettholde slik nærhet til omsorgspersonene. For eksempel kan det være en viktig faktor at fosterforeldrene må være bevisste på at fosterbarnet kan benytte seg av gråt som en strategi for å få oppmerksomhet (Bowlby, 1969).

Allerede fra spedbarnsalder er barnet aktivt i tilknytningsprosessen. I den forbindelse legger Bowlby (1969) vekt på at omsorgspersoner er en sikker tilknytningsperson som er varm, tilgjengelig, lydhør og responsiv. Fosterforeldre som viser forståelse for barnets signaler, behov og samtidig greier å tilpasse atferden sin til det, er omsorgspersoner som fosterbarnet knytter seg til (Smith, 2002).

Bowlby hevder at barn bygger indre modeller av omsorgsgiveren og seg selv på grunnlag av samspillet de opplever. Dette danner grunnlaget for måten barnet går inn i nye relasjoner til andre mennesker på. Hvis teorien om tilknytning bare la vekt på det å regulere fysisk nærhet, ville den begrenset seg til de to første leveårene. Derimot viser den til at når barn kommer i 4-5 års alderen avtar behovet for fysisk nærhet. I stedet overtar bevisstheten om å dele tanker, planer, mål og holdninger. Bowlby peker imidlertid på at det betyr ikke at barnet ikke har behov for fysisk kontakt. Tvert imot, barn som opplever seg selv i en utrygg situasjon faller lett tilbake til den fysiske kontakten som kan gi trygghet. I følge Gulbrandsen (2009) viser hun til at barn som

har tidligere opplevelser av utrygghet bak seg, har også behov for å føle seg til nytte og føle tilhørighet.

Vi vet at den følelsesmessige tilknytningen mellom barn og omsorgspersoner er sentralt for en god utvikling. Dersom ikke omsorgspersonene gir barnet den nødvendige oppmerksomheten kan det utvikle en passivitet, eller tegn på understimulering. Barn med unngående tilknytningsform fortsetter sin avvisende atferd, men kan etter hvert begynne å tolerere mer fysisk kontakt, mens de allikevel holder avstand. Barn som kommer i fosterhjem strever med en eller annen form for tilknytningsproblemer. Det kan føre til at de blir en utfordring for fosterfamilien. Overgangen fra å flytte fra familien sin, og i fosterhjem, kan være av en slik belastning at fosterbarna trenger god tid før de kjenner seg trygge på de nye voksne de har rundt seg (Temahefte nr 16, 2003)

Til slutt vil vi presentere Urie Bronfenbrenner som har utviklet en teori om utviklingsøkologiske overganger.

4.5 Utviklingsøkologiske overganger

Kunnskap om nettverkets betydning for å lykkes som fosterforeldre, har vi satt i lys av Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske perspektiv. Han sier at et godt nettverk for barn gir muligheter til å møte mange voksenpersoner som har ulike posisjoner, ulike yrker, erfaringer og interesser (Bronfenbrenner, 1979). I sin utviklingsøkologiske modell legger han særlig vekt på sammenhengen og samspillet mellom de ulike arenaene. De ulike arenaene omtaler Bronfenbrenner som mikro,- meso,- ekso,- og makrosystemet. Videre mener han at de ulike arenaene påvirker, og har stor betydning for kvaliteten på oppvekstmiljøet til fosterbarna. Skal vi forstå betydningen av formelle og uformelle nettverk, må vi studere alle de arenaene som fosterbarnet er en del av. Siden fosterbarnet har tapt sitt tetteste nettverk i mor og far (mikrosystemet), antar vi at fosterforeldrenes oppgave viser seg i forhold til mesosystemet. I vår undersøkelse henviser vi til mesonivået når vi tar for oss hvordan fosterforeldrene tar med seg erfaringer og opplevelser fra hjemmet til barneverntjenesten, og fra barneverntjenesten til hjemmet (Bronfenbrenner, 1979).

Skal vi forstå et barns utvikling må vi studere alle de miljøene det beveger seg i, men også sammenhengen og samspillet mellom dem. Bronfenbrenner legger vekt på at det ene miljøet er avhengig av det andre, og hvordan de fjerne miljøene henger sammen med de andre. Det er dette som Bronfenbrenner referer til som økologisk tilnærming (Bronfenbrenner, 1979). Økologi kommer av det greske ordet *oikos* som betyr hus og hjem (Bø, 2000).

I følge Bronfenbrenner (1979) er mesonivået sirkelen utenfor mikronivået. Dette nivået betegner samspill mellom de ulike miljøene som barnet beveger seg i. Vi skal i denne undersøkelsen konsentrere oss mest om mesonivået fordi vi skal studere hvordan det som hender i en relasjon, virker inn på en annen relasjon i forhold til fosterbarnets nettverk. Men vi vil også komme inn på sentrale faktorer ved eksonivået. Bronfenbrenner sier at i de miljøene hvor det foreligger en dårlig relasjon mellom aktørene i mesonivået, kan det få betydning for fosterbarnet. Det er fordi forbindelseslinjene mellom disse miljøene er viktig for fosterbarnets utvikling. Dersom fosterbarnet møter ulike forventninger til atferd i disse miljøene, kan det vise seg at det er en dårlig sammenheng mellom dem. Det kan bety at det oppstår forvirring og oppsplitting av hverdagen til fosterbarnet. Fyrand (2005) peker på en sentral faktor og refererer til at graden av samarbeid, tillit og felles mål mellom de viktigste mikronivåene skal fungere i mesonivået, fordi det har stor betydning for hvordan man lykkes som fosterforeldre (Fyrand, 2005).

Å utvikle seg som menneske og kunne mestre sitt liv foregår ikke i det tomme rom. Bronfenbrenner (1979) hevder at utvikling og sosial læring først og fremst utvikles når fosterbarnet engasjerer seg i aktiviteter som øker i vanskelighetsgrad, sammen med personer som har kunnskaper og ferdigheter fosterbarnet ennå ikke har, men som det utvikler positive følelser til. Dette er et eksempel på at det utviklingsøkologiske perspektivet legger vekt på samspillet mellom miljø og individ. Dette samspillet kan for eksempel foregå i samvær med foreldre, fosterforeldre, søsken, barnehage, skole eller barneverntjenesten (Bø, 2000).

Begrepet sosiale ferdigheter er hentet fra læringsteorien, som mener at all atferd er lært. Læringsteorien tar ikke forbehold om fosterbarnet først har behov for å bearbeide følelsesmessige sperrer som bremser for et utvidet sosialt liv, men går rett på sak og trener på enkelte ferdigheter (Bø, 2000).

Hvilke forventninger vi møter i omgivelsene våre, avhenger av forskjellige faktorer som for eksempel, hvor vi vokser opp, hva foreldrene arbeider med, deres status og hva som er kulturen på stedet. Bronfenbrenner (1979) peker på at grunnlaget for å utvikle sosiale ferdigheter skjer i ulike aktiviteter som foregår sammen med fosterforeldre, aktiviteter med venner eller deltakelse i barnehage og skolesammenheng.

Bronfenbrenners modell var i utgangspunktet en reaksjon på de teoriene innenfor utviklingspsykologiske, som ensidig fokuserte på barnet (Bø, 2000). I stede henviste han til omgivelsenes gjensidige påvirkning mellom miljø og aktør. Larsen Damsgaard (2003) viser til at Bronfenbrenner forsøker å integrere det psykologiske, individorienterte og det sosiologiske samfunnsorienterte perspektivet i sin modell. Det tyder på at Bronfenbrenners tenkning knytter de ulike teoretiske perspektivene sammen for å få frem et helhetlig bilde av den kompliserte mellommenneskelige samhandlingen. Det er ikke eleven eller omgivelsene alene som skaper atferdsproblemer, men det er samspillet som foregår mellom dem (Larsen Damsgaard, 2003).

I følge Bronfenbrenner (1979) dekker eksonivået de andre miljøene som fosterbarnet sjelden eller aldri besøker, men der det skjer ting som kan ha betydning for barnets liv og utvikling. Det kan være fosterforeldrenes nettverksmedlemmer, for eksempel de som barna ikke kjenner, men som likevel kan gi fosterforeldrene inspirasjon til å fortsette med oppdraget. Det kan også være Pride opplæring eller ulike kurser som styrer utformingen av fosterhjemsordningen.

I følge Bronfenbrenner (1979) når vi til slutt makronivået. Dette nivået retter seg mot ulike kulturelle og subkulturelle mønstre i samfunnet vårt. Det viser til at disse mønstrene kan la seg påvirke og bli påvirket av de ulike tradisjonene, verdiene, livssyn, politikk og ideologier som fosterbarnet vokser opp i.

5 PRESENTASJON OG DRØFTING AV DATAMATERIALE

I dette kapittelet ønsker vi å presentere vårt materiale som besvarer vår problemstilling ”Hva anser fosterforeldre som betydningsfullt for å lykkes som et godt fosterhjem?” Vi starter med å belyse informantenes motivasjon for å bli fosterforeldre.

5.1 Motivasjon for å bli fosterforeldre

Flere forskere har sett nærmere på hvilke motiv som ligger til grunn for ønske om å bli et fosterhjem. Dette er en tematikk som vi også valgte å berøre i samtaler med informantene våre. I denne delen vil vi først gjøre rede for hvordan forskere har belyst ulike motiver for å bli fosterforeldre. Deretter vil vi fremstille informantenes uttalelser, og til slutt vil vi komme med en oppsummering.

Vi har benyttet oss av teoriene til Deci og Ryan når vi belyser indre motivasjon. Når vi belyser forventninger har vi anvendt teorien til Bandura. I det siste kapittelet, hvor vi betrakter handling og verdipørsmål, anvender vi teorien til Weber.

Bunkholdt (2010) peker på at det i løpet av de siste ti årene har kommet frem et mer nyansert bilde på hva som oppfattes som akseptabel motivasjon for fosterforeldrearbeid. Noen undersøkelser er gjort som rene motivasjonsundersøkelser, mens andre omfatter flere faktorer som er aktuelle for selve resultatet av plasseringen. I ”Casework”- metodens blomstringstid i 1950 årene synes det å være en tendens til å søke etter ubevisste årsaker hos de som ønsket å bli fosterforeldre. I denne forbindelse trekker Bunkholdt (2010) frem både Key og Thouborns sine undersøkelser. Key var en forsker som refererte til to aksepterte, grunnleggende motivasjonsmønstre. Foreldres ønske om å få barn, og egen identifikasjon med ulykkelige eller forsømt barndom. I Thouborns undersøkelse viste det seg at selve motivet for å lykkes som fosterforeldre, handlet om at fosterforeldrenes eget biologiske barn fikk god kontakt og kom godt overens med fosterbarnet. Deriblant hevder Havik (2007) i likhet med Key at motivet for å bli fosterforeldre kan sees i en sammenheng med barnløse par som ønsker seg barn.

5.1.1 Informantens indre motivasjon

I våre samtaler med informantene berørte vi temaet motivasjon for å bli fosterforeldre. Alle hadde gjort seg opp tanker og refleksjoner omkring dette. Deres bakgrunn og tidligere erfaringer syntes å være sentrale dimensjoner for å lykkes som fosterforeldre. I tillegg viste det seg hos alle at det var et indre ønske om å hjelpe noen.

Et ønske

Begrepet ”et indre ønske” kan sees i sammenheng med Deci og Ryans (1985) teori om indre motivasjon. Men hva betyr selve begrepet motivasjon? Lillemyr (2007) peker blant annet på at det ofte blir anvendt flere begreper når man belyser selve motivasjonen. Det kan være behov, driv, motiv og ønske. Det betyr at det er en eller annen form for en mekanisme som driver oss i retning av et eller annet, og fordi vi har et ønske om å oppfylle noe, og som sier noe om hva vi særlig er motivert for å gjennomføre og derfor beslutter å utføre det. Det kan for eksempel være et indre ønske om å bli fosterforeldre slik flere av informantene i vår undersøkelse belyste. Deci og Ryan (1985) er opptatt av hvordan oppgaver som løses ut ifra en indre motivasjon oppleves som betydningsfullt, lystbetont og ønsket. De definerer indre motivasjon som en drivkraft som springer ut fra behov de mener ligger nedfelt i mennesket, behovet for kompetanse og behovet for selvbestemmelse og behov for tilhørighet er tre behov som sammenliknes men som ikke likestilles. Når informantene i vår undersøkelse handler selvstendig ut i fra et sterkt indre ønske, da snakker vi om indre motivasjon.

I intervjuet med en av fostermødrene i vår undersøkelse forteller hun: ”Jeg har lenge hatt et ønske om å bli fosterforelder”. Dette utsagnet kan tolkes i retning av at det er et indre driv som motiverer henne til å få ønsket sitt oppfylt. Hvor lenge hun har hatt dette behovet kommer ikke fram i samtalen, men når hun presenterte seg for oss gav hun uttrykk for at: ”Jeg har alltid hadde hatt et ønske om å hjelpe noen som trenger meg”. I neste sitat trekker hun frem sin egen fri vilje og bruker sin egen kompetanse med ungdom som begrunnelse for sitt motiv. Hun forteller:

Jeg har arbeidet med ungdom i institusjon i mange år. Etter at jeg startet i ny jobb, så ønsket jeg å bli fosterforelder, fordi jeg savnet å være i nærheten av ungdom. I den forbindelse valgte jeg å snakke med familien min om det. Jeg er gift, og til sammen har vi tre voksne barn som delvis har flyttet ut. Siden de hadde flyttet ut var det også en av

grunnene til at jeg ønsket at vi skulle bli fosterforeldre. Vi bestemte oss ganske raskt for at vi skulle delta på et såkalt Pride- kurs.

Denne informanten sin fortelling kan sees i sammenheng med Deci og Ryan (1985) hvor de peker på at kompetanse er et begrep som legger vekt på å skape motivasjon. Det vil si at en oppgave bygger på de evner man allerede har, men at man samtidig strekker seg litt lenger. Informantens indre motivasjon var selve faktoren for henne og mannen når de tok beslutning om å bli fosterforeldre. Hun innkalte til et familiemøte hvor hun fikk gehør for sitt ønske. I denne situasjonen kan man tenke seg at denne informanten fikk en følelse av at hun var kompetent for oppdraget som fostermor. Alle mennesker har et behov for å føle seg kompetent. Det kan for eksempel handle om et indre ønske om å bli fosterforeldre, fordi man føler at man er kompetent til det. For denne informanten sin del førte dette til en opplevelse av å bli anerkjent for sitt indre ønske. Dette gav henne en energi og en indre drivkraft, derfor kunne hun også fatte beslutningen om å få et fosterbarn til sitt hjem omgående. Deci og Ryan (1985) benytter seg av begrepet energi i sin motivasjonsteori. De mener at energi er utslagsgivende i forhold til menneskers behov. Det vil si at individet er i en tilstand hvor det mobiliserer energi og gir retning for en handling eller aktivitet (Lillemyr, 2007 s. 23). Et eksempel på denne energien kan være en persons oppbygging av kraft som fører henne inn i samtale med familien sin, slik at hun får gitt uttrykk for sitt ønske. Lillemyr (2007) peker på at energi i dag ikke lenger regnes som dekkende nok alene til å definere begrepet motivasjon. En av årsakene til det er fordi motivasjon også kan være styrt utenfra via belønning eller styrt av ut fra en genuin, indre interesse (Lillemyr, 2007). Deci og Ryan (1985) peker på at atferd eller handling ikke bare leder til at motivasjonen reduseres, men derimot styrkes. Det vil si at motivasjonen øker enda mer etter hvert som handlingen utføres. Lillemyr (2007) viser til at det var spesielt i forhold til denne drivkraften at man begynte å snakke om en indre motivasjon. En motivasjon der det ikke er noen ytre belønninger, men kun er snakk om en indre tilfredsstillelse, slik også Deci og Ryan (1985) viser til i sin teori.

Lillemyr (2007) peker på at opplevelsen og gleden over å være fosterforeldre til ungdom, kan føre til mange gode opplevelser. En av informantene forteller: ”Jeg savnet å jobbe med ungdom”. Det er ikke nødvendigvis bare gode opplevelser å være fosterforeldre, tvert imot. Informanten legger vekt på at hun blir så glad når hun kan være sammen med ungdom. ”Jeg føler meg tilstede og levende, jeg lærer noe hele tiden”. Selv om hun ikke er direkte involvert i

ungdomsarbeid til daglig, gir hun uttrykk for at hun fortsatt ønsker å gjøre noe for ungdom. Videre hevder hun at hennes motivasjon handler om et indre driv om å hjelpe noen: ”Jeg vil stille opp for noen som trenger meg der ute”. Når hun får tilbud fra barneverntjenesten om å realisere sitt ønske om å bli fosterforelder sammen med de andre familiemedlemmene sine, får hun dekket sitt grunnleggende behov. Hennes ønske om å få en ungdom i fosterhjems plassering kan derfor forbindes med en indre motivasjon, fordi hun vet at dette er noe hun vil og noe hun har bestemt selv.

Flere andre informanter i vår undersøkelse har, uavhengig av hverandre, en litt annerledes fortelling. Selv om det er likhetstrekk i fortellingene deres, er utgangspunktet deres ulike. Det handler blant annet om at de hadde et større ønske om å få egne biologisk fødte barn. Når de opplevde at det ikke kom noen barn, endret dette ønsket om å bli en familie seg. For disse fostermødrene ble det indre ønsket om å få et eget barn lagt på is. Fra da av flyttet de fokus til tanken om å bli fosterforeldre, de fikk et nytt driv. Begge forteller at de først startet som avlasterfamilie for deretter å bli et ordinært fosterhjem.

Når vi spør en av de andre informantene om hva som var selve motivasjonen for hennes valg av å bli fosterforelder, forteller hun: ”Vi var barnløse, og ønsket oss barn som andre”. Det viste seg at familiene deres hadde en forventning til at det skulle komme et barn etter at de giftet seg. Da det ikke kom noen barn forteller hun: ”Vi tok kontakt med et adopsjonskontor, fordi vi ønsket å adoptere”. Men de ble sendt videre til barnevernet i den kommunen hvor de bodde. Her fikk de informasjon om å bli fosterhjem, og det takket de ja til. ”Det var ikke det at vi ønsket å ha et barn som skulle ha vårt etternavn. Vårt motiv handlet derimot om at vi ønsket oss et hjem med barn i”. Her kan vi se likhetstrekk med andre informanter. Fostermødrene viser at de har et indre ønske om å få et barn, hovedpoenget er bare at de uttrykker seg ulikt.

En informant forteller dette:

(...) Siden det var lang ventetid på å adoptere søkte vi om å bli fosterforeldre. Vi hadde ikke hørt om hva et fosterhjem var for noe, dette er 42 år siden. Men når vi fikk informasjon om hva et fosterhjem var og informasjon om barn som trenger et hjem, tenkte vi: Hvorfor ikke? Vi ønsket oss barn, og det betydde mye for oss å få barn i

hjemmet vårt. For oss betydde det ikke så mye om det var våre egne barn, eller andres. Vi ønsket oss et hjem med barn.

Denne informanten forteller også at hun og mannen i løpet av 42 år har hatt 7 fosterbarn. Frønes (2003, s.66) peker på at den moderne, norske familien er vendt mot barna. Han sier at når vi snakker om familien så henviser vi, nesten uten å reflektere over det, til foreldre og barn. Skal vi finne ut hva slags familie barna vokser opp i, for eksempel med mor og far, bare mor og søsken eller far og ny kone, mener Frønes (2003) at man ikke lenger kan forholde seg til statistikk, fordi familiestrukturene endrer seg raskt. For å få denne innsikten, forstår vi det slik at han mener at man må følge barna gjennom barndommen. I denne forbindelsen viser Brandt og Moxnes (1999) til tiden før samboerskap var akseptert. Da var ekteskapet en forutsetning for par som ønsket seg barn.

Vi giftet oss fordi vi ønsket oss barn, men når det er sagt husker jeg godt den første gangen vi hentet et av fosterbarna våre. Hun kom alene med toget fra en annen by. Vi hadde fått informasjon om at hun hadde blå jakke og et fuglebur i hånden. Vi møtte henne på perrongen.

Selv om dette barnet kom alene med toget, hadde denne informanten og hennes mann fått oppfylt sitt ønske om å få et barn, de hadde nådd målet. Dette kan være en indikasjon på en indre motivasjon, fordi å få oppfylt sitt ønske kan sees i en sammenheng med en indre tilfredsstillelse og selve drivet av å ha lykkes. Endelig skulle de få et barn i hjemmet sitt. Allerede da denne fostermoren møtte fosterbarnet på perrongen, kan hun få en følelse av å anse seg som betydningsfull fosterforelder for et fosterbarn som trenger hennes omsorg.

Bunkholdt (2010) peker på at fosterforeldre har en grunntanke om hvordan de skal gi omsorg til et barn som ikke er deres eget. Betydningen av en slik grunntanke kan være en viktig faktor for å lykkes med omsorgsoppgaven. En av informantenes grunntanke kommer til syne i vårt intervju med henne, fordi hun belyste flere faktorer bak selve tanken omkring det å bli fosterforeldre. Hun har selv vært fostersøsken og forteller:

Vi ble fosterforeldre fordi når jeg møtte mannen min så var jeg tidlig ute med å si at jeg har vært fostersøsken, og at jeg i vårt samliv hadde et ønske om selv å bli fosterforelder. Det var en situasjon som var fremmed for han, så vi la det på is i noen år. Men så fikk vi barn selv, og vi snakket om det på nytt. Han ble motivert til å ta initiativ som var på lik linje med min egen.

Informanten var, fra første dag hun traff mannen sin, åpen om sine tidligere erfaringer med selv å ha vært fostersøster. Det kan derfor tyde på at hun har et genuint ønske om å ta denne erfaringen med seg inn i voksenlivet. For hennes mann var dette en fremmed situasjon. Han hadde vokst opp med en annen familiebakgrunn. Han hadde heller ingen formening om hva det innebar å være foreldre til egne barn, og viste ikke hva en fosterhjems plassering var. Derfor bestemte de seg for å vente med et slikt ”oppdrag” for barneverntjenesten. Etter hvert fikk han opparbeidet seg erfaring med egne barn. Fostermoren forteller også at: ”Han så på dette som berikende og ble av den grunn interessert i å bidra til at andre barn i samfunnet skulle få oppleve å ha det bra”. Dette sitatet viser at tiden var inne, og at det var mannen til denne informanten som selv fikk velge. Dette var utgangspunktet som førte til at de bestemte seg for å bli fosterforeldre. Deci og Ryan (1985) peker på dette i sin selvbestemmelsesteori, fordi de er opptatt av forhold som fremmer den indre motivasjonen hos mennesker. Slik vi forstår deres selvbestemmelsesteori, handler det ikke nødvendigvis om at denne fostermoren i vårt eksempel skal ha gjennomslag for sin beslutning, men om selve fremgangsmåten hvor personen selv bestemmer sitt eget valg. I følge Deci og Ryan (1985) handler derfor selvbestemmelse om personens eget valg. Slik vi forstår det handler det også om å kunne benytte seg av valgmuligheter som grunnlag for sine handlinger, hvor man tar i bruk sin egen vilje, slik vår informant viser til når hun belyser sitt indre ønske om å bli fosterforelder.

Deci og Ryan (1985) forklarer indre motivasjon i retning av at den kan forstås som en medfødt, naturlig evne. Denne evnen kan benyttes til å engasjere seg i et interessefelt og dertil søke å bekjempe optimale utfordringer. En av våre informanter forteller: ”Jeg har helt siden jeg var ungdom selv drømt om å bli fostermor”. Dette sitatet kan vise til at denne informanten har et indre behov for å søke etter utfordringer. Hun påtar seg ikke en utfordring fordi andre pålegger henne det, men hun blir styrt av sitt eget genuine engasjement, en indre driv, slik også andre informanter i vår undersøkelse peker på. Hun forteller videre: ”Selve beslutningen om å bli fostermor tok jeg allerede i ungdommen”. Dette valget var det ingen som hadde påtvunget

henne, derimot ser det ut til at hennes motivasjon ligger der allerede fra ungdomstiden av. Energien fra ungdomstiden blir på ny hentet frem, men i voksen alder. Dermed kan det se ut til at hennes drøm handler om en bevisst beslutning om det å bli fosterforelder. Det er fremdeles hennes egen vilje for en spesiell interesse som styrer henne.

Lar man seg påvirke?

I selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan (1985) blir internalisering sett på som en motivasjonsprosess som omformes fra det ytre til det indre. Denne prosessen blir motivert med bakgrunn i psykologiske behov for kompetanse, tilhørighet og autonomi, og viser direkte til en strategi hvor en forsøker å integrere den andre parten, for eksempel via et belønningssystem. Det kan også være trusler om straff som leder til en igangsetting og endring av atferd. Relatert til et eksempel kan det bety at en av informantene i vår undersøkelse utsetter den andre parten i et forhold for press og trusler, og ikke lar vedkommende få ta avgjørelsen av egen fri vilje. Derimot vil begivenheter som støtter partenes autonomi, lede til en større opplevelse av selvbestemmelse (Deci og Ryan, 1985). Det vil si at atferd som knyttes til et resultat som er basert på en egen fri vilje, handle om at man bedre lykkes som fosterforeldre. En av våre informanter forteller:

Jeg tok mot til meg og sa at vi måtte snakke om det å bli fosterforeldre. Jeg opplevde å bli møtt med en positiv innstilling fra mannen min, han var lydhør for mine argumenter. Han forsto at jeg allerede hadde tatt en avgjørelse. Jeg er en voksen dame som er vant til å ta ansvar og vet hva jeg brenner for.

Lillemyr (2007) forklarer begrepet autonomi med det å være selvstendig. Vi tolker denne fostermoren med en høy grad av autonomi, fordi hun viser i praksis at hun er en selvstendig person som tar initiativ til å sette i gang en prosess omkring det å bli et fosterhjem. Hun forteller videre: "Dette er mitt valg". Med bakgrunn i dette valget starter hun med å informere mannen sin for å få gjennomslag for sitt behov, noe hun får. Dette kan også være et eksempel på at denne informanten setter mannen sin i en situasjon hvor han kan føle seg presset til å ta samme beslutning som henne. Å bli utsatt for press kan i mange tilfeller føre til en mindre vellykket fosterhjemsordning, fordi det er den ene parten som håndterer og legger føringer for den andre. Det vil si at drivet og motivet til den andre parten ikke er helt tilstede, slik at det kan føre til uheldige konsekvenser for fosterbarnet. Sett i perspektiv av Deci og Ryan (1985) sin teori kan

man da risikere at konsekvensen ender ut i at man ikke lykkes som fosterhjem, fordi presset blir for stort til å skulle mestre vanskelige situasjoner. Derimot legger Deci og Ryan (1985) vekt på at indre motivasjon har en hensikt som økes når partene opplever å lykkes med oppdraget. Det kan bety at å påta seg et oppdrag for barneverntjenesten bør ligge på et nivå som er utfordrende nok til at både fostermor og fosterfar får en positiv opplevelse av å klare utfordringene som oppstår. Det ser ut til at de har kommet frem til en felles beslutning på et plan som er overkommelig for begge partene. Motivet for deres felles beslutning kan få konsekvenser for flere enn fosterforeldrene selv, vi har allerede nevnt fosterbarnet.

De andre familiemedlemmene

Å bli fosterfamilie involverer en hel familie. Derfor spurte vi informantene om hva de ville fremheve som positive erfaringer når de skulle motivere de andre familiemedlemmene. Alle våre informanter ga uttrykk for at det lå en vilje og en seriøs holdning bak, slik at motivasjonen for å bli fosterhjem ga utslag i positiv retning for hele familien.

Thouborns (Bunkholdt, 2010) undersøkelse viser til at selve motivet for å lykkes handler om biologiske barns gode kontakt og at de kommer godt overens med fosterbarnet. Videre vektlegger han at dette utsagnet må sees på som et unntak, fordi en slik faktor sjelden viser til kvalitet alene. Under en av våre samtaler forteller en informant: ”Barna våre har hatt god kontakt hele tiden, de er som søsken”. Dette uttrykket tolker vi kan være et eksempel på en inkluderende familie, hvor deres egne biologiske barn har etablert et gjensidighetsforhold til fosterbarnet, slik Thouborns legger vekt på. Sett i forhold til vår undersøkelse og flere av de andre informantenes fortellinger, mener vi det kommer frem mange interessante faktorer som kan sette sitt preg på selve motivet for å lykkes som fosterforeldre. Det som viste seg spesielt hos alle familiene var informantenes positive involvering av familiemedlemmene sine. Informantene la vekt på å samle familien, gi informasjon, snakke sammen, og at noen tok initiativ til familieråd.

Når familien velger å få fosterbarn vil det prege alle i familien. I følge Bunkholdt (2010) endres livet til alle i familien når det flytter inn et fosterbarn. Som nevnt ovenfor viser vårt datamateriale at enkelte informanter har en åpen dialog med de nærmeste familiemedlemmene sine. Blant annet forteller en informant:

Vi hadde guttene med på råd. De er fornuftige og voksne, han ene hadde allerede flyttet ut og han andre var på vei ut. Det vil si han flyttet etter 6 måneder. Jeg har tenkt at fosterbarna kunne vært en medvirkende årsak til at han flyttet ut, fordi det var mye støy i huset. Men de kommer og passer fosterbarna om vi skal noe, de er jo veldig glade i hverandre. Jeg må jo si at det første året var veldig tøft, fosterbarna måtte lære alt.

Betydningen av at de biologisk fødte barna har en følelse av medvirkning i forhold til foreldrenes beslutning, ser i dette sitatet ut til å ha vært viktig for guttene. De kjente fosterbarna godt, fordi de var avlasterfamilie for dem. De var også i nær familierelasjon til hverandre. Da fosterbarna flyttet inn hos familien bar denne perioden preg av overlapping, fordi noen flyttet ut og andre flyttet inn. Selv om familien var vant til at fosterbarna var på avlastning hos dem, skulle det fra nå av være deres faste bopel. Hvor lenge, var det ingen som visste. Selv om guttene hadde flyttet ut, kom de ofte på besøk til foreldrene sine. Det viser seg også at de stilte opp for å hjelpe og avlaste foreldrene sine ved å passe fosterbarna. I den forbindelse forteller fostermor: ”De tilbød seg selv som barnepassere, de har god kontakt med hverandre”. Man kan spørre seg om hva slags betydning det hadde for de biologiske barnas motivasjon, eller om det handlet om følelsen av å kunne anse seg som betydningsfull. En sentral faktor kan være at de biologiske barna hadde fått mye forhåndsinformasjon av foreldrene sine, de var involvert fra starten av. En annen faktor kan være selve opplevelsen av å mestre en oppgave de vet kan være utfordrende. Siden det var god kontakt mellom barna tolker vi det dit hen at de biologiske barna mestret oppgaven. Selv om de hadde god kontakt med fosterbarna, var de barnepassere fordi det var av egen interesse. Deci og Ryan (1985) viser til at personer som er indre motivert er engasjert i aktiviteter, som de utfører av fri vilje.

Fostermor gir også uttrykk for at hun bærer preg av litt dårlig samvittighet for den yngste sønnen sin. En av grunnene til det kan være at hun ikke har mulighet til å bidra med sin hjelp. Hun forteller: ”Jeg skulle ønske jeg kunne hjelpe han med å flytte, henge opp gardiner og slikt”. Videre sier hun også: ”I begynnelsen trodde jeg han flyttet fordi det var mye støy”. Det kan tyde på at fostermor kanskje feiltolket situasjonen. Selv om begge guttene hadde flyttet, kom de hjem og passet fostersøsknene sine for foreldrene, slik det kommer fram av sitatet ovenfor. Grunnen til at hun allikevel satt igjen med dårlig samvittighet, kan ha en sammenheng med at det første året viste seg å være svært utfordrende for hele deres familiesituasjon. Denne informanten forteller videre: ”Det første året var veldig tøft, for det første skulle jeg ikke lenger være tante, men en

fostermor som satte grenser og lagde struktur for to fosterbarn i et nytt hjem”. Selv om dette er et familiehjem og alle i familien kjente til fosterbarnas bakgrunn, viste det seg at fosterbarna hadde vært utsatt for grov omsorgssvikt. Det førte til at fostermor måtte sette av mer tid til å strukturere og få orden på hverdagen deres, mer enn hun kanskje hadde vært forberedt på.

En annen informant ga uttrykk for at selve prosessen med å motivere deres egne barn, var en utfordring både for egne biologiske barn og fosterbarnet. Selv om de opplevde at de fikk full støtte av deres biologiske barn, var det allikevel deres eget valg og deres indre motivasjon som var rådende for selve avgjørelsen. Hun sier: ”Vi brukte mye tid på å snakke sammen. Vi hadde informasjonsmøter og familierådsmøter opptil flere ganger daglig før vi bestemte oss”. Dette kan sees i sammenheng med det Bunkholdt (2010) viser til, når hun sier at de voksne må være tydelige på at det er de som har ansvaret for beslutningen. Det kan tyde på at en viktig faktor handler om fosterforeldrenes egen evne til å ta selvstendige valg, hvor de ikke lar seg påvirke av ytre faktorer, i dette tilfellet biologiske barna.

En gang til

På spørsmål om informantene i vår undersøkelse ville påtatt seg å være fosterforeldre en gang til, og involvert sine egne barn på samme måte, forteller blant annet en av informantene i vår undersøkelse dette: ”Ja, uten tvil”. Denne uttalelsen viser en fostermor som er innstilt på å åpne sitt hjem enda en gang. Vi tolker hennes beslutning som presis og gjennomtenkt. Kanskje det handler om at hun tidligere har lyktes som fosterforelder, og at familien har stått sammen i de utfordringene som har vært. Denne familien kan være et eksempel på en familie som lykkes som fosterhjem. De har involvert sine biologiske barn helt fra prosessen startet. Informanten forteller: ”Det var en selvfølge for oss at barna våre var med helt fra starten av, dette er en prosess som gjelder alle i familien”. I følge Deci og Ryan (1985) peker de på at mennesker er en aktiv organisme, som er nedfelt i et opplegg slik at det kan utvikle seg ved egen, aktiv innsats. Det kan derfor tyde på at det er den indre motivasjonen som holder denne fostermorens motiv for å bli fosterforeldre oppe. Samtidig gir hun sine egne, biologiske barn muligheten til å involvere seg. Selve drivkraften om å bli fosterforeldre kan være at denne familien snakket mye sammen. Meningen med å pålegge de biologiske barna å ta en avgjørelse, er ikke en sentral faktor om man tenker på å lykkes som fosterhjem. Tvert imot handler det om å involvere dem i en prosess fordi det angår alle i familien. På denne måten kan man anse seg som et betydningsfullt fosterhjem.

Forventninger til at man kan, man vil, og man kan få det til, kan være vesentlig og viktig for betydningen av å lykkes som fosterforeldre. I neste avsnitt skal vi se nærmere på fosterforeldrenes forventninger til å opprettholde deres motivasjon.

5.1.2 Dette får vi jo til

Fosterforeldrenes forventninger til egen evne til omsorg, og til å ta imot et fosterbarn kan vi knytte til et spørsmål om selve drivkraften bak motivasjonen. For å finne ut om forventningene stemte med den forestillingen informantene hadde til seg selv, spurte vi om de kunne fortelle om hva slags forventninger de hadde til seg selv som fosterhjemsfamilie.

Backe – Hansen (1991) sier at blivende fosterforeldre lett kan føle at barnevernet har en forventning om at fosterforeldrene skal svare ja, fordi et barn trenger et hjem. Derimot peker Imsen (2005) på at de forventningene man hadde på forhånd, altså før man tok til med oppdraget, er med på å påvirke tolkningen av resultatet. For eksempel kan det handle om våre informanternes egne forventninger til å ha tro på egen suksess som omsorgspersoner. Bandura (1977) viser til når vi gjentatte ganger får en opplevelse av å mestre en oppgave, får vi tro på oss selv.

Alle våre informanter fikk et spørsmål som handlet om deres forventninger om å lykkes som fosterhjem. I vår undersøkelse viste det seg at de fleste hadde bakgrunn som avlastningshjem for barneverntjenesten før de ble fosterhjemsforeldre. Alle mente de hadde en bevisst holdning til seg selv som omsorgsperson for et fosterbarn. Etter at de hadde vært avlasterfamilie hadde de fleste en tro på egen evne til å mestre dette oppdraget for barneverntjenesten. De hadde opparbeidet seg en erfaring ved å være avlasterfamilie hvor de selv anså som betydningsfullt. Dette kan være faktorer som har ført til at de ønsker å fortsette som fosterforeldre. Det er som en av informantene sier: ”Dette får vi jo til”. Vi tolker hennes utsagn i retning av at denne informanten vet hva hun snakker om. Hun har tidligere erfaringer som har gitt henne stor tro på seg selv. Det kan bety at hun har selvinnsikt nok til å gjennomføre denne bestemte oppgaven som fosterforelder, og av den grunn kan hun anse seg som betydningsfull for et barn som trenger henne.

Noen av informantene i vår undersøkelse viser til at de to ganger tidligere har opplevd oppbrudd som fosterfamilie. En av disse informantene forteller: "Det føles veldig annerledes nå". En av grunnene til det kan være at fosterfamilien i første omgang fikk et fosterbarn som var fire år eldre enn sitt eget barn. Denne informanten forteller også: "Vi hadde egentlig blitt anbefalt et mindre barn enn vår egen datter". Familien valgte allikevel å prøve denne ordningen i seks måneder, slik avtalen var. Det viste seg at dette fosterbarnet skulle videre til en annen fosterfamilie, derfor var denne familien i vår undersøkelse regnet som et beredskapshjem og en korttidsplassering. Videre i samtalen forteller denne fostermoren: "Vi ble veldig glade i fosterbarnet". Når fosterbarnet flyttet ut opplevde fostermor at hennes egen datter gikk inn i en sorgprosess. I denne sammenhengen sier hun også: "Det er viktig å kunne si nei til en forespørsel, fordi det kan oppstå en del uforutsette problemer i forhold til fosterbarnet og egne barn". Denne situasjonen viste seg også å være følelsesmessig vanskelig for fostermor, fordi de i utgangspunktet ikke var interessert i en korttidsplassering, men at det ble slik i dette tilfellet. Etter at fosterbarnet hadde flyttet ut og de hadde bearbeidet sorgen, forteller fostermor: "Vi er på stell igjen". Det vil si at familien på ny er klar til å ta imot et barn. Siden de var innstilt på å bli en fosterfamilie om igjen, gir fostermor tydelig uttrykk for at de hadde en forventning om en langtidsplassering denne gangen. Det viste det seg at de på ny ble satt i en posisjon hvor de ble utfordret av barneverntjenesten. Denne gangen fikk de et barn som var yngre enn deres eget. Informanten forteller:

Han var syv år når han kom til oss, og han ble ikke spurt om han kunne tenke seg å bo hos oss. Han ble bare plassert hos oss, det tenker jeg er greit (...) Barnevernet er opptatt av at vi skulle dekke hans behov, og at det er fokus på barnets beste sånn sett (...). Jeg syntes det er en stor utfordring å la små barn ha brukermedvirkning.

Dette sitatet kan tolkes i retning av at denne fosterfamilien ikke har latt seg påvirke av sine tidligere forventninger og erfaringer. Når fosterfamilien på nytt ble kontaktet, var det ikke noe som tilsa at de skulle si nei. I tillegg handler dette om et barn, som i følge barnekonvensjonens artikkel 12, skal sikre barnets rett til innflytelse og deltagelse. Det vil si at barnet har rett til å uttrykke sin mening om for eksempel valg av fosterhjem, før et endelig vedtak foreligger, slik også barneloven § 6-3 viser til. Den sier blant annet at barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Videre legger den vekt på at barn som ved fylte syv år og yngre og som er i stand til det, skal få anledning til å uttale seg og bli informert om saker som

gjelder det selv. Fosteremor forteller videre: ” Det var en utfordring også denne gangen. Det dreide seg om et barn med store traumer og av den grunn skulle i en langtidsplassering”. Selv om dette fosterbarnet var syv år, har ingen spurt ham om det var greit å flytte til denne fosterfamilien, slik vi tolker det av sitatet. Videre forteller denne informanten:

Det var et fosterbarn som hadde med seg en del bagasje og han møter mange utfordringer både sosialt og på skolen. Barneverntjenesten sa at jeg sitter med en kompetanse. Jeg opplever at barnevernet har valgt oss som fosterfamilie ut ifra hva fosterbarnet trenger og at det blir i forhold til barnets beste.

Etter at den først plasseringen ble regnet som vellykket, har barnevernet ansett denne fosterfamilien som et betydningsfullt fosterhjem. En av grunnene til det kan være deres kompetanse i arbeid med barn og at de har en forventning om at det er til barnets beste. Det handler om å dekke fosterbarnets ulike behov. Dette kan ses i sammenheng med Bandura (1977) sin teori om forventninger om å lykkes (self – efficacy). Han peker på at det er personens egne betraktninger av sin dyktighet til å sette i gang og gjennomføre foretak som kreves for å oppnå en god utførelse, slik vi kan se i forbindelse med sitatet ovenfor.

Etter hvert som vi snakket med informantene våre endret spørsmålsformuleringen seg til å handle om refleksjon og forventninger omkring deres egen personlighet som fosterforeldre. Dette spørsmålet førte til at informantene reflekterte mer over sin egen person i forhold til å lykkes som fosterhjem. En informant forteller:

Jeg hadde lenge hatt en forventning om hvilke egenskaper man bør ha som person slik at jeg kan være en egnet fosterforelder. Jeg tror det er viktig at man bryr seg om andre mennesker og det gjør jo mange, men at du vet med deg selv at du har rom til å åpne opp, har plass til flere, både i hjemmet ditt og ta de inn sånn følelsesmessig. La dem kunne bli en del av familien din. Det tror jeg nok kanskje vi som bor i et forhold, som er etablert i voksen alder, hvor det er mine og dine barn, er spent på om vi skal klare. Jeg brukte mye av erfaringene mine til å tenke tilbake på hvordan det var når jeg ble sammen med min mann, som hadde to barn fra før av, og vi skulle bli en familie. Jeg har ofte tenkt at denne egenskapen er viktig, for blant annet å lykkes som fosterforeldre.

I dette sitatet viser informanten til egen refleksjon omkring sin egen person, i forhold til hvilke erfaringer hun sitter inne med. For det første forteller hun om sine egne forventninger om hvordan man bør være som fosterforeldre. Videre bruker hun sine tidligere erfaringer i forhold til sine forventninger om hvordan hun skal gjennomføre et oppdrag for barnevernet. For oss ser det ut til at denne familien har stor tro på at de skal lykkes. Under selve intervjuet reflekterte fostermoren rundt sin egen person hvor hun stadfestet at hun var kompetent. Det kan derfor tyde på at hun har stor tro på seg selv, slik Bandura (1977) peker på i sin teori. Begrunnelsen for å være kompetent, handlet om at hun så seg kompetent inn i en såkalt "moderne" familie, - skilsmissefamilie, med mine, dine og våre barn. Hun forteller: "Denne erfaringen ser jeg på som en styrke". Det kan bety at denne fostermoren og familien er en ressurs i seg selv, fordi de er vant med å håndtere barna til hverandre. I følge Bandura (1977) kan dette settes i sammenheng med prestasjonsforventninger. Det vil si at det kan handle om informantens forventninger om hva som kommer til å skje, dersom en greier oppgaven (Lillemyr, 2007). En annen informant mente at hun allerede hadde en etablert kompetanse. Hun forteller: "Jeg var allerede i arbeid med barn og unge". Det kan derfor se ut til at de fleste informantene som deltok i vår undersøkelse forbandt forventningene om å lykkes med en forestilling om at kompetanse, egne og tidligere erfaringer, hadde stor betydning for å lykkes.

Ansvar for å påta seg en oppgave kan være avhengig av hvordan informanten tenker om både seg selv og sine evner. Bandura (1977) beskriver blant annet hvordan det å lykkes med oppgaver bygger opp en robust forventning om å mestre lignende oppgaver i fremtiden. Han advarer imidlertid i mot at det er en viss risiko om personen hele tiden opplever enkle veier til suksess, fordi man da kan ha en forestilling om at man kan lykkes uten å anstrenge seg, og dermed gir opp når man møter motstand. En informant forteller:

I en periode som jeg var syk, fikk vi avlastning, selv om vi ikke fikk dette over lang tid. Jeg følte at vi ikke fikk noe igjen, men jeg ser det går utover hele familien, fordi han er så krevende. Han krever så mye av meg så når det kommer til datteren min har jeg ikke noe igjen å gi, hun blir den tapende part. Det føles ikke riktig.

Forventninger om å lykkes ser ut til å endre seg i det tidspunktet fostermor blir syk. Det var en tøff situasjon ikke bare for henne men for hele familien, spesielt hennes datter. Fostermor følte

seg hjelpsløs i en situasjon hvor hun ikke kunne gi mye av seg selv. Man kan få en følelse av at fostermor sitter igjen med en dårlig samvittighet. En av grunnene til det kan handle om at hun ikke får tid å gjøre aktivitet med sin datter alene, for begge er hennes familie. Videre sier hun at, ”Vi skal be om avlastning en gang pr. måned”. Når hun uttrykker seg om et behov for avlastning, kan dette være et tegn på at hun trenger hjelp, da hun også sier ”Han sliter meg ut”. Forventningene om å påta seg et omsorgsansvar for et barn som er krevende og utsatt for omsorgssvikt kan være en belastning. Et eksempel på det kan være denne informantens fortelling, hun sier videre at: ”Det handler ikke bare om noen timer om dagen, men å gi omsorg mer enn 24 timer i døgnet.” I tillegg fortalte hun at de hadde en forventning om at barnevernet skulle bistå og støtte dem og fosterbarnet etter deres behov. ”Selvfølgelig er jeg sta og gir meg ikke”, sier hun videre. Hennes sterke vilje for å lykkes ligger i hennes forventning slik vi også har sett hos en annen informant tidligere.

Bandura (1977) pekte på at mennesker med lav forventning til seg selv vil tidligere trekke seg fra en aktivitet. I motsetning til de fosterforeldrene med høyere grad av forventning, slik fostermoren ovenfor viser til gjennom hennes sterke vilje. Bandura (1977) peker på at mennesker med tro på egen evne står mer og holder ut lenger enn personer som tviler på sine egne muligheter for å lykkes. Det kan bety at graden av å lykkes har stor betydning for de forventningene man har som fosterforeldre. I vår undersøkelse ser det ut til at informantene viser til en høyere grad av eget mot, slik at de utvikler seg i tråd med oppdraget. Når vi spurte om de kunne klare å løse utfordringene som måtte komme i et slikt oppdrag, svarte de fleste ”ja”. Dette er i tråd med den sosialkognitive teorien som peker på at den motiverte personen ofte har positive opplevelser og erfaringer, og vil av den grunn svare ja.

For noen år tilbake utviklet Bandura (1977) teorien som handlet om forventninger om å lykkes (self – efficacy). I denne teorien la han vekt på den enkeltes vurderinger av seg selv og sin egen dyktighet til å organisere og utføre handlinger som medfører en best mulig gjennomføring. Kjernen i begrepet ”self – efficacy” kan vi knytte til våre informanters egne forventninger om å mestre omsorgsoppgaven. En Informant sier: ”Man må ha engasjement og pådriv og i tillegg får man sette ned albue om det skulle være nødvendig”. I denne sammenhengen kan dette utsagnet knyttes til Banduras ”self – efficacy” fordi informanten viser til en strategi som hun har erfaring og trolig vil lykkes med.

I følge Bandura handler forventninger om selve situasjonen personen befinner seg i, det vil si at troen på og lykkes vil være nærliggende å tenke som kontekstavhengig. Dette har en klar sammenheng med en annen av våre informanternes tanker, fordi hun sier, ”Vi overlater alt det som er problemfylt til barnevernet”. Et slikt tiltak kan være et uttrykk for at fostermor, på vegne av seg selv, anser seg som så betydningsfull for fosterbarnet at hun distanserer og stagnerer seg fra ubehagelige konfrontasjoner, og heller overlater dette til barnevernet. Derimot kan det handle om at fostermor skiller mellom hva som angår henne personlig, og selve konteksten og tar kontakt med barnevernet om det skulle vise seg nødvendig. Om vi regner det siste som det mest reelle, tenker vi at fostermors forventninger kan føre til at hun tar sjansen på å åpne hjemmet sitt for andre. I dette tilfellet et barn som trenger et fosterhjem. Skaalvik og Skaalvik (1996) peker på at betydningen av suksess og nederlag karakteriseres som et spørsmål om hvor sentralt det er for den enkelte å lykkes eller unngå å mislykkes i et oppdrag for barneverntjenesten.

Forventninger til hva som er betydningsfullt for å lykkes kan handle om at den enkelte er i stand til å gjennomføre en bestemt omsorgsoppgave. Å skulle takle dette oppdraget for barneverntjenesten kan belyses fra flere sider. En av informantene i vår undersøkelse, viser til at de vedgår seg sine egne følelser når de sier at: ”Jeg må hele tiden vurdere hva som er til det beste for barnet, det er ikke alltid lett”. Selv om slike vurderinger både kan være utfordrende og vanskelige, tenker vi at forventningene om å skulle takle hva som er barnets beste, gjelder både i forhold til gleder, sorger og frustrasjoner som man skal takle som fosterforeldre. Killèn (2009) peker på at det er en forutsetning at det bør være en anledning til å slippe foreldre og barns angst, håpløshet, sorg og frustrasjon inn på seg. Selv om dette kan være en utfordring for mange, er det viktig med en indre motivasjon av innsats, styrke og innlevelse som fører til barnets beste, slik flere av informantene også har pekt på. Vi tenker at fosterforeldre som befinner seg i et omsorgsoppdrag for barneverntjenesten, kan være et eksempel på at forventninger om å hele tiden prestere til det beste for barnet, også er deres prinsipp. Et slikt prinsipp kan derfor føre til at informantene kan anse seg som betydningsfulle for å lykkes som fosterhjem.

Bandura (1977) forklarer den enkeltes forventninger i forhold til hva som kommer til å skje om man gjennomfører oppgaven. Altså hva en oppnår gjennom selve handlingen. Derimot er det ingenting som antyder at fosterforeldrenes følelsesmessige belastninger kan sees i sammenhengen med selve opplevelsen av oppdraget. Tvert imot virker det som om de er bestemt på å lykkes, det kan denne informanten være et eksempel på, fordi hun sier: ”Jeg skal ikke gi opp

selv om jeg skal krabbe”. Til tross for denne informantenes investeringer om å arbeide med seg selv som en betydningsfull omsorgsperson, kan det også handle om å erkjenne samfunnets strategier og forventninger i et oppdrag for barneverntjenesten. Bandura mener at forventninger om å lykkes, og forventninger om å prestere noe, vil ha betydning for motivasjonen. Når man får en følelse av å prestere kan det virke inn på valg av aktiviteter, innsats og utholdenhet, slik det kommer fram av våre intervjuer. Når den ene informanten i vår undersøkelse fortalte at de måtte ha tålmodighet, ser vi at dette kan tolkes i den samme kontekst som Bandura viser til.

Handling og verdi

I våre intervjuer med fostermødrene har vi tatt opp ulike sider ved det å anse seg som betydningsfull for å lykkes som fosterhjem. Vi skal konsentrere oss om handling og verdier, fordi det er mange av informantene som viser til deres egne refleksjoner om hvorfor de handler slik de gjør. Vi ser disse utsagnene i tråd med Weber (1999) sin teori, hvor han peker på nettopp dette.

Når vi skulle inn på tema omkring informantenes egne refleksjoner over handling tok vi i bruk intervjuguiden fordi den viser til spørsmål omkring dette tema. Et av dem er sentrert rundt emne, egne holdninger og væremåte. Det andre viser til hvordan informanter ser på seg selv som oppdragere for et fosterbarn.

Alle våre informanter hadde tanker om dette. En av dem forteller: ”Jeg har egentlig fra jeg var ganske ung interessert meg i forhold til å være fosterforeldre, og jeg har alltid hatt et hjerte for andre som ikke har det så bra. Det er vel noe jeg har fått inn med morsmjølka hjemme”. Informantens uttrykk gir oss en forståelse av at fokuset handler om refleksjoner fra hennes egen barndom, og som har inspirert henne til å bli fosterforeldre i voksen alder. Hun erkjenner sine verdier når hun gir uttrykk for å ha et hjerte for andre som ikke har det så bra. Informanten gir også uttrykk for at dette henger sammen med en verdi fra hennes eget barndomshjem. Hun forteller: Far hadde et engasjement for andre mennesker”. Det kan bety at denne familien hadde noe til overs slik at de kunne hjelpe om noen trengte det. Farens behov for å vise omsorg og godhet mot andre kan vi knytte til begrepet som Weber (1999) kaller verdirasjonell. Weber forklarer begrepet verdirasjonell til handlinger som viser seg å være gode i seg selv, uten at det legges vekt på de spontane følgene (Weber, 1999). Vi får en forståelse av at denne fostermoren har tatt med seg farens verdier inn i voksen livet. Det kommer fram når hun sier: ”Jeg tenker at

det kunne vært vanskelig og hatt denne jobben også om det ikke hadde hatt betydning for mitt verdigrunnlag”. Siden hun er vokst opp i et hjem hvor politikk var en sentral del av familiens hverdag, viste det seg at de verdiene hun vokste opp med har hjulpet henne i retning av å ta utdanning, finne yrke og siden bli fostermor.

Selv om ikke denne informanten i vår undersøkelse har bodd i fosterhjem, viser det seg at hennes onkel har det. Hun forteller:

Jeg har en onkel som er fosterbarn, han flyttet til min bestemor. Etter hvert begynte jeg å jobbe innenfor fosterhjemsbransjen. Så giftet jeg meg og brukte veldig lang tid på å få det første barnet mitt. Vi valgte så å bli fosterforeldre og når jeg sier det er det fordi vi allerede da hadde et ønske om å få et barn. Samtidig som jeg jobbet innenfor feltet så fikk jeg realisert min idealisme.

Utgangspunktet for hennes idealisme tenker vi ligger inne i familiebakgrunnen hennes. I samtalen kommer det fram flere faktorer som hun peker på, og som vi tenker forsterker hennes ønske. Selv om det ikke sies direkte i sitatet at det er bestemoren som har inspirert henne, tenker vi at hun kan ha latt seg påvirke. Det kan være at bestemoren viste seg å være en omsorgsfull og snill person som hun så opp til. Bestemorens verdier kom tydelig til uttrykk gjennom hennes handlinger. På en annen side kan det være at onkelen fortalte informanten vår om sine opplevelser av å være fosterbarn hos hennes bestemor, fordi hun gir uttrykk for at onkelen har gitt inntrykk på henne. Videre forteller hun: ”Jeg begynte å jobbe med folk som har vært hjelpetrengende og etter hvert tok jeg utdanning innen barnevernet”. Dette kan vise til at hun har tatt med seg familiens verdier om å hjelpe andre mennesker over i voksenverden. Hun har speilet sin bestemor. Dermed kan noen av disse faktorene vi har nevnt være vanskelige å skille fra hverandre. Derimot har vi fått en forståelse av at hennes målsetting om å bli fostermor, har fulgt henne helt fra egen ungdomstid. Dette gir seg utslag i en fremtidig konsekvens. Hun gjennomfører drømmen om å bli fostermor etter at hun gifter seg og blir forstått av familien sin. Selve grunnlaget handler om hennes eget verdimesig standpunkt, slik vi ser at Weber (1999) peker på. Han sier at det må være et grunnleggende krav å forstå hvorfor aktørene handler som de gjør (Weber, 1999 s. 13).

Etter at hun giftet seg fikk hun forståelse av familien sin. I den forbindelse forteller hun dette:

Jeg kan si at det viktigste er at vi deler holdninger og et felles verdigrunnlag, det er noe av dette som har ført oss sammen. Han kommer fra en familie hvor det å hjelpe noen er sentralt. Da vi kom dithen at vi ønsket oss et barn, snakket vi om hva slags muligheter vi hadde. Han hadde også en visjon om å bli fosterforeldre.

Når informanten møter sin mann viser det seg at forholdet bygger på samme verdier. Det kan bety at felles verdier og holdninger er et sentralt utgangspunkt for å lykkes som fosterforeldre. Når man først har en visjon som er tilnærmet lik, tenker vi at man på en måte reflekterer over om man har en gjennomgående holdning til at man kan påta seg dette viktige arbeidet, slik denne fosterfamilien er et godt eksempel på.

En annen informant var også opptatt av verdier. Hun kom fra en familie som var politisk engasjert. Hun forteller:

Selve bakgrunnen for at vi tok initiativ tror jeg handler om at vi er vokst opp i en sosialistisk familie. Det som er fremtredende i min familie var at faren min var politisk engasjert. Han sa: "Har du mer enn det du trenger her i verden kan du dele med de som ikke har så mye". For meg er dette en sentral verdi. Denne handlingen handler på en måte om et ønske om at flest mulig skal ha det bra. Ganske naivt men allikevel.

Beslutningen om å bli et fosterhjem kan ha en sammenheng med en nøye vurdering av deres verdigrunnlag. Foster mors refleksjon i dette sitatet kan forstås i sammenheng med det som Weber (1999) peker på som den formålsrasjonelle handlingen. På den ene siden handler det om at noen aktører har verdier som kan vise seg i retning av materielle goder. På den andre siden dreier formålsrasjonalitet seg om å oppnå ideelle mål, for eksempel at flest mulig skal ha det bra. Av denne grunn ønsket informantene å bli en fosterfamilie, slik det kommer fram av sitatet.

Om man står over et valg om man skal bli fosterforeldre eller ei, tenker vi at Weber sin teori kan være med på å bevisstgjøre en selv og familien når det gjelder å gjennomføre sine handlinger.

5.1.3 Oppsummering

I vår undersøkelse fremkommer det at ulike motivasjoner bidrar til at fosterhjems plasseringer lykkes. Datamaterialet viser at informantenes bakgrunn og tidligere erfaringer ga motivasjon for å ta ansvar for et fosterbarn. Enkelte informanter fremhever at deres motivasjon til å ta seg av fosterbarn startet allerede fra ung alder. For det første hadde de en god følelse av å hjelpe et annet menneske, en ideologi. Hos andre var det fornuften som var en viktig faktor, fordi den styrte motivasjon for selve valget. Derfor opplever vi deres indre motivasjon til å bli fosterforeldre som selvbestemt.

Likeledes fant vi i vårt materiale ut at fosterhjems plasseringer lykkes når partene er enig om å påta seg oppgaven som stilles overfor fosterforeldre. Ut i fra våre informantenes fortellinger ser vi at partenes enighet har vært preget av utfordringer. Det er ikke bare partenes enighet som skaper utfordringer, men påvirkes også av de andre familiemedlemmenes behov. Vi har sett at familiesituasjonen endrer seg etter at fosterbarnet har flyttet inn. Derfor oppfatter vi at enighet i å bli en fosterfamilie er nødvendig for å lykkes i en fosterhjems plassering.

Et annet element som må være på plass for at en fosterhjems plassering skal lykkes, er fosterforeldrenes forventninger til seg selv. Det vil si at informantenes egne forventninger styrer den indre motivasjonen til å engasjere seg i å gi optimal omsorg til fosterbarn. Forventninger til at man kan, man vil, og man kan få det til, kan være vesentlig viktig for betydningen av å lykkes som fosterforeldre.

Det viser seg også at flere av informantene i vår undersøkelse legger vekt på å hjelpe andre. Å hjelpe et fosterbarn kan derfor bety at man samtidig hjelper noen som også har rett til å ha det bra. Sett i forhold til fosterforeldrenes handlinger og verdier kan dette være en faktor hvorvidt man lykkes eller ei. Derimot bør selve motivet og handlingen for å bli fosterforeldre være det sentrale for valget.

Vi har sett at teorien til Deci og Ryan (1985) er sentralt når man skal belyse informantenes indre motivasjon til å bli et fosterhjem. Da det viste seg at alle de seks informantene i vår undersøkelse ble styrt av indre motivasjon. I ettertid kunne vi spurt om vi burde ha stilt spørsmålet: "Ville du

valgt å være fostermor dersom økonomisk kompensasjon hadde vært ikkeeksisterende?”. Dette vet vi ikke svaret på, men vi tenker at det er samfunnsyldig å vise ansvar for barn som er utsatt for omsorgssvikt. I tillegg blir den økonomiske kompensasjonen forbundet med en ytre motivasjon som kan sees på som et belønningssystem for å påta seg oppdraget som fosterhjem. Vår undersøkelse viser at den indre motivasjon er det som har vært det mest sentrale i forhold til våre informanternes beskrivelser.

Bandura nevner på noe av det samme. Han forklarer den enkeltes forventninger om selve situasjonen personen befinner seg i, og som har troen på å lykkes. Begrepet ” Self – efficacy” knyttes til våre informanternes egne forventninger om å mestre oppgaven som fosterforelder.

Weber legger vekt på at vi utfører et utvalg når vi gjør en handling. Han viser til at de handlingene som fosterforeldre foretar seg har en sammenheng med deres verdiene, blant annet et ønske om å hjelpe noen som trenger det, eller en motivasjon for å bli et vellykket fosterhjem.

5.2 Relasjoner og de ulike aktørene

Vi har tidligere i oppgaven belyst betydningen av motivasjon og forventninger og undersøkt hvilke aktualitet dette kan ha for opplevelsen av å bli et godt fosterhjem. I denne delen vil vi se nærmere på hvordan fosterforeldre i vår undersøkelse opplever ulike relasjoner. Vi vil analysere og drøfte hvilke relevans dette kan ha for å lykkes med en fosterhjems plassering. De relasjonene informantene våre forteller om er: fosterforeldre og barnevernet, fosterforeldre - biologiske foreldre, fosterforeldre - formelle veiledere som tilsynsfører, saksbehandler og pride- kurs. Samt relasjonen fosterforeldrene seg imellom og deres relasjon til barnet.

Vi tenker at det er umulig og ikke forholder seg til en annen person eller deltagelse i en eller annens virksomhet. Mead, i Bø (2000) kalte for eksempel nære relasjoner til foreldre, søsken og venner for primærrelasjon hvor han omtalte det til de betydningsfulle andre – the significant others. Likeledes viser Bø (2000) til Berger og Luckmanns beskrivelser av relasjoner. Her presenterer de begrepet som sekundær. Det kan for eksempel handle om relasjon mellom barnevernslederen i fosterhjems kommunen og fosterforeldrene hvor de har en mer formell kontakt. Det siste begrepet Bø (2000) peker på er uttrykket tertiærrelasjoner. Det vil si alle dem

vi møter tilfeldig utenfor – i de ytre sonene som vi samtaler med tilfeldig. Blant annet kan det være for eksempel naboer eller andre personer på toget og butikken. Bronfenbrenner inkluderer alle tre begrepene i sitt økologiske perspektiv når han definerer relasjoner: ”En relasjon oppstår hver gang en person i en gitt situasjon blir oppmerksom på tilstedeværelsen av en annen person eller deltar i en annens virksomhet” (Bø 2000, s.27).

Å utvikle gode relasjoner til andre ser ut til å være sentralt om man skal lykkes som fosterhjem. Vi skal videre i denne undersøkelsen rette fokus på hvordan informantene og aktørene gjensidig påvirker hverandre i relasjonen. Vi starter med informantenes fortellinger om relasjoner til barnevernet.

5.2.1 Relasjoner til barnevernet

Formelt er det fosterforeldrene som er oppdragstagere for barneverntjenesten. Det vil si at det er fosterforeldrenes oppgave å gjennomføre de tiltak som er bestemt av barnevernet. Slik som det fremkommer i barneloven. I relasjonen mellom saksbehandler og fosterforeldre er det barneverntjenesten som sitter med den formelle, juridiske og det økonomiske ansvaret for fosterbarna. Det er imidlertid saksbehandler som på vegne av barnevernet er satt til å utøve dette ansvaret (Havik, 1996).

De aller fleste i vår undersøkelse kunne vise til egne refleksjoner omkring relasjonen mellom dem og saksbehandler. Vi forstår det slik at denne relasjonen ser ut til å bære preg av en gjensidig respekt og tillit mellom aktørene. Dette kan føre til et fosterhjem som viser preg av stabilitet og kontinuitet. Under et av intervjuene fortalte en av informantene at de hadde et veldig fint samarbeid med barnevernet: ”De stiller opp i alle situasjoner”. Mens en annen informant beskriver det slik: ”Om det skulle være noe tar vi kontakt med saksbehandleren”. Begge utsagnene kan sees både i informantens perspektiv, men også i forhold til den enkelte saksbehandleren, fordi det kan tyde på at relasjonen mellom barnevernet og en av informantene ikke nødvendigvis er av samme oppfatning i forhold til oppfølging og veiledning. Det kan også være at denne relasjonen er bygd på en fleksibilitet mellom de involverte aktørene. Selv om det er et krav at saksbehandler har det overordnede ansvaret, ser det ut til at hun har tilbudt seg å hjelpe fosterfamilien utenom faste avtaler. Slik kan fosterforeldrene ta kontakt med saksbehandler når de har behov for det. Hva og hvordan dette samarbeidet skal fungere ser ut til

å variere etter behov, og fra fosterfamilie til fosterfamilie. Selv om det tyder på at det i et av tilfellene ikke er et gjensidig forhold i relasjonen, kan det handle om at det foreligger liten evne til å samarbeide med hverandre. Vår refleksjon rundt dette handler om at fosterbarnet blir den skadelidende parten. Et annet moment kan være at det handler om mangel på saksbehandlere i den kommunen fosterbarnet bor. Eller det kan også være et overarbeidet barnevern som ikke har kapasitet til å stille opp utover avtalte tider, men det kan også være at fosterfamilien ikke har et behov for at saksbehandler skal komme.

Selve grunnlaget for å lykkes som fosterhjem ser ut til å bunne ut i en samlet forståelse mellom aktørene, fordi alt samarbeid omkring fosterbarnet bør bære preg av en felles innsikt som kommer fosterbarnet til gode. Denne innsikten tenker vi blant annet handler om prinsippet barnets beste. Allikevel kan man ikke forvente at fosterforeldre og saksbehandler skal være enige i alt. En informant forteller: ”Vi diskuterer til vi blir enige, eller til noen gir seg. Det er ikke uvanlig i vårt samarbeid”. Som vi ser kan dette samarbeidet tenkes å være av stor betydning for fosterhjems plasseringen, fordi det opparbeides gode relasjoner mellom aktørene. Det ser ut til at dette har en forebyggende effekt, slik at relasjonen ikke ender ut i en konflikt. Selv om de ikke alltid er enige, foretas det beslutninger til det beste for fosterbarnet. Videre forteller informanten oss: ”Vi har kompetanse om hvordan hverdagen oppleves og hvilke utfordringer man står overfor i forhold til fosterbarnet”. Dette utsagnet oppfatter vi i retning av at informanten forsøker å gi uttrykk for at hun er opptatt av å fremheve sin egen kompetanse. Selv om det er saksbehandleren som har den faglige kompetansen, kan vi forstå det slik, at informanten ser på sin egen kyndighet som betydningsfull i relasjonen med saksbehandler, og at den er nødvendig for å lykkes som fosterhjem. Det er for øvrig saksbehandlerens kompetanse som styrer og benyttes når det gjelder å koordinere tiltak og gi støtte til fosterfamilien, slik Sundt (2010) viser til. Vi ser at aktørenes ulike kompetanser kan være sentrale faktorer som påvirker relasjonen i en positiv retning. Bø (2000) viser til Steven J. Apters begrep ”goodness of fit” for å forklare hvordan individet i et system gjensidig påvirker hverandre. Når hele økologien rundt aktørene viser seg å være fremtredende i relasjonen, tenker vi at det kan være oppmuntrende for fosterbarnets utvikling. Det vil si at det utvikler seg en god relasjon mellom partene til det beste for fosterbarnet. Skulle dermed samarbeidet mellom partene ikke tilfredsstillende en god relasjon mellom aktørene, oppstår det som Apter kaller ”failure to match”. For eksempel kan det utvikle seg et dårlig forhold mellom saksbehandleren og fosterforeldrene dersom de ikke kommer til enighet i relasjonen. Derimot tenker vi at aktørenes opplevelse av å få til en god relasjon, kan føre til at man ser på seg selv som betydningsfull ved en fosterhjems plassering.

Sundt (2010) peker på at i tilfeller hvor man utveksler tanker og meninger opparbeides det også respekt for hverandre. Dette kommer fosterbarnet til gode. Selv om det er flere aspekter som kan vise til en god relasjon mellom aktørene, bør det være saksbehandlerens ansvar å legge vekt på fosterforeldrenes kunnskap om fosterbarnet. Det er fordi det er de som sitter inne med den hverdagslige erfaringen og opplevelsen av fosterbarnet. Et eksempel på det kan være slik en informant ga uttrykk for: ”Vi føler at vi blir hørt. Vi vet hva vi ønsker og hva vi trenger og står veldig på for å få ting gjennom”. Vi får en opplevelse av at dette utsagnet kan forstås slik at det handler om en god relasjon mellom saksbehandler og informanten. Når det er sagt, kan dette være et fosterhjem som er oppdatert på fosterbarnets ulike behov, og formidler det til saksbehandler på de avtalte samarbeidsmøtene, slik at de kan få en følelse av å lykkes med fosterhjems plasseringen.

Derimot forteller en annen informant: ”Saksbehandleren tok oss ikke på alvor, hun tok avgjørelser alene”. I dette tilfellet kan det se ut til at relasjonen mellom partene ikke helt stemmer overens. Selv om det er saksbehandler som har det overordnede ansvaret for å opprettholde relasjonen, kan det se ut som det ikke fungerer i dette tilfellet. Sundt (2010) viser forøvrig til at det er begge parter ansvar å sørge for å få fram det som på en best mulig måte gir resultater for fosterbarnet. I denne forbindelsen spør vi informanten videre om hvordan hun tenker at hun skal lykkes som fosterhjem, selv om hun ikke har en god relasjon til saksbehandler. Informanten svarer dette på spørsmålet vårt: ”Jeg mener det var barnevernet som stengte for en god dialog, slik at forholdet og samarbeidet med oss ble dårlig. Vi gadd til slutt ikke å ta kontakt med henne”. Dette sitatet tolker vi som informantens refleksjon rundt sin egen frustrasjon. Det kan være at hun ikke anser seg som betydningsfull nok for fosterbarnet, fordi hun mente at saksbehandleren stengte henne ute. Da vi spurte om hvor lang tid de måtte forholde seg til denne fastlåste relasjonen, beskriver informanten: ”Vi hadde det slik i flere år”. Det kan være flere mekanismer til at man kan mislykkes i en relasjon, blant annet kan dette sitatet være et eksempel på et brudd i relasjonen som har vart allerede fra start av. Det vil si fra den dagen fosterbarnet flyttet inn til denne fosterfamilien.

En annen informant forteller også om sin opplevelse om uenighet i relasjonen til saksbehandler. Hun forteller: ”Vi hadde ikke så bra relasjon til vår saksbehandler. Vi klarte ikke å føre en dialog med henne i det hele tatt. Tilslutt orket jeg ikke å spørre henne om noen ting fordi hun ikke forsto dette å arbeide med mennesker, alt var jo så vanskelig”. På bakgrunn av denne erfaringen

kan det se ut til at det foreligger et stort sprik i relasjonen mellom denne oppdragsgiveren og oppdragstageren. Oppgaven til saksbehandleren bør være å passe på at ulikheten mellom disse to aktørene ikke setter noen begrensninger for eventuelle avgjørelser som settes, selv om det er begges ansvar å bidra til et godt samarbeid. Helt avgjørende for at en relasjon skal fungere, er at det råder en gjensidig tillit mellom partene, slik Nordahl (2005) også viser til.

Eide og Eide (2006) peker på at forbindelsen mellom saksbehandler og fosterforeldrene er som en komplementær relasjon, hvor intensjonen er å minimalisere ulikhetene. Slik vil relasjonen mellom aktørene få et mer samstemt preg. Det kommer også frem av vår analyse, fordi det viste seg at flere av informantene våre og saksbehandler veksler på å gi hverandre relevant informasjon, som er av betydning for fosterbarnet. Denne informasjonen kan foregå både via telefon, e- mail eller ved personlig oppmøte. En av våre informanter forteller: ”Barnevernet har alltid stilt opp og kommet når vi har gjort avtaler”. Denne fostermorens beskrivelse av barnevernet kan være et eksempel på tillit i en komplementær relasjon, fordi de stiller opp for hverandre. En annen informant beskriver dette:

Noen ganger gråter de fordi de lengter hjem, eller det har vært noe som har vært leit på skolen. Da sitter vi sammen og snakker om det som er leit. Når vi får besøk av barneverntjenesten har barna samtaler med saksbehandler alene. Det betyr at fosterbarna også får mulighet til å gi uttrykk for ting som er vanskelig i fosterhjemmet.

Noen ganger oppstår det situasjoner som kan være vanskelige og utfordrende, slik vi ser det i informantens utsagn. Det kan tyde på at fosterforeldrene regnes som fosterbarnas nærmeste omsorgspersoner og som de ser på som sine nærmeste, og av den grunn åpner de seg og forteller om ting som er trist og leit. Videre i intervjuet så forteller den samme informanten at: ”De gangene barnevernet kom, fikk fosterbarna anledning til å være alene med saksbehandler”. Vi fikk derfor en forståelse av at relasjonen mellom aktørene var minimalisert. Vi fikk en forståelse av at saksbehandler og fosterforeldrene brukte hverandres ressurser i positiv forstand. Et eksempel på det er når fosterbarna også fikk mulighet til å snakke om det som er vanskelig uten at fosterforeldrene var tilstede med saksbehandler. For oss tyder det på at både fosterforeldrene og saksbehandleren har gjensidig tillit og respekt i relasjonen til fosterbarna. Vi anser dette som fremtredende og interessant, fordi det ser ut som at en slik relasjon mellom partene kan anses

som en stor betydning for å lykkes som fosterhjem. Dette kan også sees i sammenheng med Havik og Backe – Hansen (1998). De påpeker at relasjonen i forhold til å lykkes som oppdragsgivere for barnevernet, kan handle om at fosterforeldrene og barneverntjenesten har forpliktet seg til å opparbeide en gjensidig relasjon til hverandre. Når flere av informantene i vår undersøkelse forteller i denne sammenhengen, at de føler seg betydningsfulle for fosterbarna, tenker vi at det kan ha en forbindelse med en god opparbeidet relasjon til saksbehandler. Det er allikevel verdt å nevne at det er fosterforeldrene som kjenner til fosterbarnets hverdagslige rutiner. Hva de gleder seg over, blir redd for, har av ressurser og hva det sliter med.

I relasjonen mellom fosterbarnet, saksbehandler og fosterforeldrene vil det noen ganger være uunngåelig at det av og til utvikler seg ulike måter å oppfatte en situasjon eller en hendelse på. Skulle det vise seg at partene har ulike meninger om en sak, har vi sett at det kan oppstå uenighet. Allikevel fikk vi en forståelse av at en god relasjon kan hjelpe fosterforeldrene til å utføre oppgaven som omsorgspersoner. De får ikke en opplevelse av at de står alene, men tvert imot får fosterforeldrene en følelse av at de er sentrale aktører i fosterbarnets utvikling, slik også Bø (2000) viser til. Dette kan være en faktor som vi kan se handler om at informantene anser seg som å være et godt fosterhjem.

Hyppige overganger kan skape utfordringer i relasjon til barnevernet

I dag har ikke fosterforeldrene noen form for myndighet, fordi de i utgangspunktet bare er oppdragsgivere for barnevernet (Sundt, 2010). En informant sier: ”Barnevernet kan når som helst flytte et barn, nesten sagt i det uendelige. De trenger heller ikke begrunne hvorfor”. Vi spurte derfor de andre informantene om deres refleksjoner omkring disse overgangene. En av våre informanter fortalte dette: ”Han hadde flere flyttinger bak seg. Det var vedtaket fra fylkesnemda og saksbehandler som ordnet dette, vi trengte bare å ta imot.” Det viste seg at fosterbarnet i dette hjemmet hadde en rekke flyttinger bak seg. Han hadde først flyttet fra foreldrene sine, så til beredskapshjem og deretter tilslutt til et fosterhjem. Disse flyttingene hadde ført til at fosterbarnet, som denne informanten fortalte om. Vi oppfattet det slik at han befant seg i en risiko for ikke å lykkes med å finne den rette fosterfamilien opp til flere ganger, før han endelig fikk plassering i dette fosterhjemmet. Slike eksempler illustrerer at økologiske overganger kan være sårbare, slik Bronfenbrenner (1979) påpeker i sin teori.

I en av våre andre samtaler fortalte en informant følgende: ”Saksbehandleren vi hadde var rask til å sette opp møter og avtaler med oss”. I denne sammenhengen kan dette handle om en bevisst og engasjert saksbehandler som fra første dag forsøker å skape gode relasjoner mellom henne og fosterforeldrene. For å skape en god relasjon tenker vi at saksbehandleren benyttet seg av flere måter å nærme seg fosterfamilien på. Blant annet ser det ut til at hun helt fra start av var opptatt av å strukturere samarbeidet. De hadde blant annet faste, avtalte møter og klokkeslett (som var gjort i god tid). Dette kan sees i flere sammenhenger i vår undersøkelse, fordi en annen informant beskriver: ”Vi har fra første dag avtalt og vært enige om når saksbehandler skulle komme på besøk”. Begge disse fosterfamiliene uttrykker en god relasjon til saksbehandler. I tillegg viser det seg at aktørene har definert ansvarsfordeling i relasjonene mellom aktørene i dette fosterhjemmet. På denne måten kan man skape en forutsigbar relasjon, slik at man unngår å bli utsatt for flere uventede utfordringer enn man trenger. Når fosterbarnet befinner seg i en overgangsfase fikk vi innblikk i hvor viktig det var å strukturere samarbeidet, fordi det førte til en stabilitet i relasjonen, og man visste hvor man hadde hverandre. Vi tenker at opparbeidelsen av gode relasjoner i overgangsperioden gir fosterforeldrene større muligheter til å lykkes som fosterhjemsplassing. I følge Nordahl (2005) skiller han mellom to typer overganger, de som er dramatiske, og de trivielle. Overganger som er dramatiske forbinder han med flyttinger som består av betydelig opplevelser, forventninger og krav til kompetanse, slik vi kan se det ved en fosterhjemsplassing. Et viktig moment som det kan være verdt å peke på, er i tilfeller hvor det foregår en hyppig pendling mellom de ulike økologiske overgangene. Betydningen av slike overganger kan føre til stagnasjon i utviklingen til fosterbarnet, men også til fremgang, medgang og suksess.

I Brennpunkt (NRK 1, 09.11.2010) var det et tema som handlet om barn som barnevernet hadde overtatt omsorgen for. I denne reportasjen kom det fram at flere barn har en cv som viser fra tre, fire, fem og opp til mer enn ti – tolv flyttinger. I denne reportasjen viser det seg at barnevernets avgjørelser, er tatt av barnevernet selv og ikke i relasjoner i forhold til fosterforeldrene. I denne reportasjen står en fostermor anonymt fram og forteller at de ikke engang fikk muligheten til å fortelle fosterbarnet at han skulle sendes vekk. Vi hører sjeldent om slike historier. Det er mulig at fosterforeldrene er pålagt taushetsplikt og derfor ikke kan uttale seg. Eller det kan være at relasjonene mellom barnevernet og fosterforeldrene ikke fungerer. Vi har sett i vår undersøkelse at enkelte informanter forteller om utfordringer i forhold til å bygge opp gode relasjoner til saksbehandler i barnevernet. Det viser seg at noen av våre informanter også sitter igjen men tanker om at fosterbarnet når som helst kan flyttes fra hjem til hjem. En informant forteller i den

forbindelse at: ”Vi vet at barnevernet kan trekke oppdraget tilbake i forhold til barnets beste”. Man kan undre seg over hvor mange flyttinger et barn skal bli utsatt for. I den forbindelse forteller flere av våre informanter at de mange ganger føler at barnevernet er et byråkratisk system som er lukket i relasjonen til de som fosterforeldre. Det er flere av våre informanter som peker på at barnevernet ikke ser deres betydning for omsorgen de gir til fosterbarnet.

Oppfølging av fosterhjemmet

Havik (1996) peker hun på at man tidligere mente at fosterfamilien og fosterbarnet skulle være alene i en bli kjent periode. I stedet for å ha støtteapparatet rundt seg, hadde man overveid at det kunne være en belastning for fosterbarnet. Meningen var at starten på fosterhjems plasseringen ikke skulle la seg bli forstyrret. Det var fosterforeldrene og fosterbarnet som skulle etablere samhandlingsmønstre og danne gode relasjoner. En av informantene i vår undersøkelse fortalte blant annet: ”Da vi for ca 40 år siden skulle møte vårt første fosterbarn, kom hun med toget fra (...). Vi hadde fått beskjed om at fosterbarnet hadde blå jakke og et fuglebur i hånden”. Videre forteller hun at: ”Hun kom alene til oss og vi var noen fremmede mennesker hun ikke engang hadde sett eller fått mulighet til å hilse på”. Vi kan bare undre oss over hva dette fosterbarnet har vært utsatt for, ikke nok med at hun flyttet fra foreldrene sine skulle hun bli kjent med noen nye og det helt alene. Det viser at barnevernet har endret sin praksis til det beste for barnet. Barnevernets ansvar for oppfølging av barnet ble endret ved lov av 17. juni 2005 og bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2006 (Backe – Hansen, 2003). I dagens samfunn tenker vi at slike situasjoner ikke forekommer, men at det er bygd opp et godt nettverk rundt relasjonen og oppfølgingen av fosterhjemmet. Havik (1996) viser til at det er spesielt viktig med oppfølging av fosterhjemmet i den første tiden, for senere etablering av en god relasjon. Det er for øvrig omsorgskommunen som har ansvar for oppfølging av fosterbarnet, fosterhjemmet og fosterforeldrene. Bufetat er det statlige barnevernet som kan yte bistand til den kommunale barneverntjenesten i dette arbeidet (Rutinehåndbok, 2006).

Backe – Hansen(1993) viser til at det foreligger flere målsettinger for oppfølging av fosterbarn i fosterhjem. En av dem handler om at fosterhjems plasseringen skal bli som beregnet, slik at plasseringen ikke ender opp i en utilsiktet flytting. Gulliksen (2000) mener at det som er viktig, er at saksbehandler i barneverntjenesten med jevne mellomrom tar en telefon eller forhører seg om hvordan det går med fosterbarnet i fosterhjemmet. Dette belyser også en av informantene våre, fordi hun sier: ”Vi snakker også sammen på telefonen”.

Johansson og Sundt (2008) peker på at en viktig forutsetning for at jobben med fosterbarnet skal lykkes, er at fosterforeldrene er positivt innstilt til et tett samarbeid med barnevernet og omvendt. Et slikt samarbeid kan i følge Bronfenbrenner (1979) vise seg som et bindeledd mellom det han omtaler som mikronivået og ut i en bredere sammenheng i et mesonivå. For eksempel gjennom møter, samarbeid og kontakt mellom barnevernet og fosterforeldrene. I vår undersøkelse fortalte de fleste informantene om hyppige møter og masse informasjon som startet før fosterbarnet kom. I noen tilfeller viste det seg at det var nødvendig med tett oppfølging via møter og kontinuerlig kontakt mellom aktørene, fordi dette var en ny situasjon både for fosterbarnet og fosterforeldrene. Det betyr ikke at saksbehandleren skal komme til fosterhjemmet hver dag eller flere ganger i uken. Tvert imot bør saksbehandler komme til planlagte tider eller når fosterbarnet eller fosterforeldrene uttrykker at de har behov for saksbehandlerens tilstedeværelse. Disse besøkene kan avta etter hvert. Man kan for eksempel holde kontakt via telefon eller andre former for kommunikasjon, slik vi har nevnt ved en tidligere anledning i undersøkelsen vår. Flere av våre informanter ga uttrykk for at de har en god forbindelse til saksbehandler, slik også Gundersen og Moynahan (1995) peker på. De mener også at det er viktig å ha et godt forhold til saksbehandler i barnevernet. Dersom det skulle vise seg at samspillet ikke fungerer mellom saksbehandler og fosterforeldrene, vil det være mange møter som man kan komme til å grue seg for.

I to av intervjuene våre kom det frem at informantene hadde delte meninger om oppfølgingen til saksbehandler i barnevernet. Selv om de andre gav uttrykk for at de hadde kjempegod kontakt, samarbeid og oppfølging, viste det seg at to informanter hadde en annen oppfatning. Dette ga oss en forståelse av at de fleste relasjonene i vår undersøkelse hadde en nær sammenheng med en støttende saksbehandler, slik at de kunne lykkes med sitt oppdrag. Selv om de to informantene ikke hadde den gode relasjonen til saksbehandler viste det seg at de allikevel hadde en følelse av at de hadde lyktes med oppdraget. Det viste seg at de fikk nye saksbehandlere som viste engasjement og stabilitet og situasjonen endret seg. Vi presenterer en informants fortelling:

Vi har hatt tett oppfølging og mange hjemmebesøk av de med tilsyn og en positiv støttende kontakt person. Så fort vi har noe å spørre om så har de vært på banen. Er det noe vi etterspør så får vi hjelp. Men det er ikke bestandig de er først ute, men de er der hvis vi trenger de da.

Informanten i dette sitatet gir tydelig uttrykk for at barnevernet er der om de trenger dem. Når barnevernet er tilgjengelig kan det være med på å gjøre at fosterforeldrene føler seg trygge på at de ikke blir overlatt til seg selv, slik Gulliksen (2000) også viser til. Når informantens utsagn peker i retning av at saksbehandler i barnevernet møter uansett når de måtte trenge det, fikk vi en forståelse av at barnevernet setter fosterfamilien som førsteprioritering. Vi tenker at det kan føre til at fosterforeldrene i vår undersøkelse er mer åpne for å få en følelse av at de er betydningsfulle, selv om de noen ganger også må vente på hjelp om de trenger det.

Et av de sentrale ansvarsområdene til saksbehandler i barnevernstjenesten, er å påse at samarbeidet mellom fosterforeldre og saksbehandler følges opp (Havik, 1996). Enkelte av informantene i vår undersøkelse fortalte at det som oftest var de som tok kontakt for å få hjelp eller veiledning. En informant forteller: "Saksbehandleren kommer innom, men hun er nøye på å undersøke om det passer for oss når hun kommer". Dette kan være forklaringer på et godt gjensidig samarbeid mellom fosterforeldrene og saksbehandler i barnevernet. Selv om det er saksbehandlers ansvar virker det som at informantene i vår undersøkelse også tar initiativ om å melde fra hvis det skulle oppstå problemer. Vi ser at informantenes aktive bidrag er positivt fordi det kan føre til en endring som styrker fosterbarnets muligheter for utvikling. Dette anser vi som et kjennetegn på en god relasjon som opprettholdes av de sentrale aktørene i en fosterhjems plassering. Av den grunn kan informantenes bidrag regnes som betydningsfullt for selve fosterhjems plassering.

Sundt (2010) peker på hva som kan virke som vesentlige og viktige poenger når det gjelder oppfølging. Det kan dreie seg om hvor tilgjengelig saksbehandleren er til enhver tid, men også om fosterforeldrenes behov for råd. En av våre informanter forteller følgende: "Barnevernet la stor vekt på oppfølgingen av fosterbarnet". I denne sammenhengen kan det se ut til at informanten er inneforstått med at oppfølging fra saksbehandler i første omgang dreier seg om fosterbarnet og ikke om hva fosterforeldrene har behov for slik at de kan lykkes med oppdraget.

Forholdet til planer

Et av temaene i vår undersøkelse handlet om forholdet til ulike planer. Da vi stilte spørsmålet om hvordan man fikk hjelp til å tenke langsiktig, fortalte en informant dette:

Saksbehandleren har vært på banen og vært veldig flink hele tiden til å følge opp. Når foreldrene fortalte jentene at de skal bare bo hos oss i et år, men så ble det et år til og så blir det sagt at de skal gå på skole et år til og kan ikke flytte hjem da heller. Ja, da ser dere noe av de lovnadene som foreldrene ikke greier å forholde seg til.

Familiesituasjonen har ikke forandret seg etter at det har gått et år. Det kan være at planene i dette fosterhjemmet måtte evalueres og at man kom fram til at fosterbarna kunne risikere å bli sendt tilbake til sine biologiske foreldre som var i en vanskelig situasjon. Informanten har tidligere nevnt at foreldrene har et rusproblem. I stedet for å fortelle jentene om dette problemet har foreldrene pyntet på historien. Selv for fostermor kan det virke vanskelig: ”Jentene burde ha blitt fortalt sannheten om hvorfor de er i fosterhjemmet”. Da vi stiller informanten spørsmål om hvem hun tenker burde fortalt sannheten, svarer hun: ”Barnevernet. Vi burde stått mer på allerede fra begynnelsen. I dag vet fosterbarna årsaken. I starten trodde fosterbarna at de skulle være hos oss fordi pappan deres var så sinna”. Dette sitatet kan bli forstått i retning av at det er barnevernets obligatoriske ansvar å følge opp og kontrollere fosterbarnets omsorgssituasjon og eventuelt fortelle fosterbarna om endring i planer, slik informanten vår forteller at saksbehandler i deres fosterhjem fulgte opp. Sundt (2010) refererer blant annet til tiltaks og omsorgsplan § 7, første ledd. Den lyder: ”Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal følge opp og føre kontroll med hvert enkelt barns situasjon i fosterhjemmet. Det skal blant annet sees hen til barnets tiltaksplan, jf. Barnevernloven § 4-5 eller plan for barnets omsorgssituasjon, jf. Barneloven § 4-15”.

Formålet med å benytte seg av planer, ser ut til å være et godt hjelpeverktøy i relasjonen både for barneverntjenesten, men også for fosterforeldrene flest. Det betyr ikke at en plan ikke kan endres, men da har man et utgangspunkt for at samarbeidet og oppgaver som aktørene pålegger hverandre blir utført. Derimot så viser ikke Bronfenbrenner (Bø, 2000) til hvordan det økologiske perspektivet skal håndtere hvordan relasjonen skal foregå. En av informantene forteller: ”Vi lager halvårsplaner sammen med saksbehandleren, da blir vi enige om hva vi skal konsentrere oss om fremover” Dette sitatet kan se ut til å være et godt eksempel, fordi god planlegging kan lette informasjon og samarbeid med alle aktørene rundt fosterbarnet, barnevernet, de biologiske foreldrene og fosterforeldrene. Samtidig ser vi at en vesentlig viktig faktor ved bruk av planer, er at alle aktørene forholder seg til dem. Sundt (2010) viser til at et systematisk planarbeid kan dokumentere både enighet og uenighet. Om det skulle vise seg at det

oppstår en uenighet kan planen være rettleidende for hvordan man skal finne en passende løsning for alle. Det er for øvrig viktig å være bevisst på at en ikke alltid kan forutse og planlegge alt.

I følge Barneloven (Sundt, 2010) er en av målsettingene med en plan å fjerne noe av usikkerheten som er knyttet til fosterhjemsarbeidet. Barnevernstjenesten er påkrevd å besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig for å bevare en grundig oppfølging og kontroll av barnets status i fosterhjemmet. Det vil si at man kan planlegge oppfølgingene etter behov og ønske fra fosterbarn og fosterforeldre. Det som alle informantene i vår undersøkelse peker på, er å få lov til å ha innflytelse og følelse av å være en viktig del av teamet rundt fosterbarnet når det gjelder oppfølging. Bakgrunnen for det er at det kan skje endringer i forholdet som informantene gir uttrykk for som kan være en nødvendighet for å lykkes. En informant forteller: ”Jeg mener det er viktig at man kan dele erfaringer og opplevelser med de involverte i teamet, fordi det som skjer i dagliglivet er viktig å få satt ord på”. Dette sitatet viser til hvor nødvendig det er med å involvere de nærmeste aktørene i et planarbeid. Vi tenker at dette kan føre til en positiv konsekvens som gir opplevelsen av en god relasjon. Informanten uttrykker at hun som fosterforelder får en følelse av at de ikke overlates til seg selv, men at de gjennom en god planlegging føler at de er en del av et team rundt fosterbarnet. Vi mener at dette er en sentral forutsetning for at en fosterhjems plassering kan lykkes.

Oppfølging av planer og samarbeid mellom fosterforeldrene og saksbehandler kan komme styrket ut ved at de deler opplysninger, er tilstede ved evalueringer og er villige til å endre på opplegget til det beste for barnet. Sundt (2010) påpeker at i de tilfeller hvor barnevernet anerkjenner og respekterer fosterforeldrenes synspunkter kan denne oppfølgingen og kontrollen settes i forbindelse med de rammer som barneverntjenesten har ansvar for.

Veiledning av fosterhjemmet

Et annet sentralt område som ble diskutert i vår undersøkelse var tema omkring veiledning. Bunkholdt (2010) peker på at selve motivet med veiledningen handler om å veksle erfaringer om hvordan fosterforeldrene skal følge opp atferd som viser seg vanskelig å kontrollere. Mens Sundt (2010) viser til at tanker kan være betydningsfulle både for fosterforeldrene og fosterbarnet i oppfølgingen. I denne oppfølgingen kan betydningen av relasjoner slik Killén (2009) viser til være sentralt. Hun beskriver at barn som lever under omsorgssvikt har gode

muligheter til å utvikle seg i positiv retning om de har en god relasjon til en voksen. For eksempel kan den voksne være fosterforeldre, trener eller en lærer på skolen.

Alle informantene i vår undersøkelse gir uttrykk for at de er fosterbarnets talerør og begrunner det med at de har en god relasjon til fosterbarnet. Når fosterbarnet sliter med et eller annet problem står fosterforeldrene overfor utfordringer som kan være vanskelig å hankses med. Det er blant annet i slike situasjoner informantene i vår undersøkelse gir uttrykk for at de har behov for veiledning. Det er tre sentrale områder som informantene belyser i vår undersøkelse. Disse handler om å forstå barnets atferd og situasjon, hvordan de skal møte fosterbarnet og problemene til biologiske foreldre, rollen og utviklingen av å være fosterforeldre, og forventninger i forhold til dette. Bunkholdt (2010) presiserer at det ikke finnes eksakte retningslinjer for oppfølging og veiledning av fosterforeldre. Ansvar er imidlertid delegert til den enkelte saksbehandler i hver kommune som vurderer behovet for veiledningens formål og bredde.

I vår undersøkelse gav informantene uttrykk for at de så på saksbehandleren som den som hadde hovedansvaret for gjennomføring og evaluering av selve veiledningen. Selv om veiledningen dreide seg om forhold som gjaldt fosterbarnet, syntes noen at det var vanskelig å få nok veiledning. Informantene forbandt dette med det som var problematisk i relasjonen til fosterbarnet. En informant forteller:

Det er ikke så greit at fosterbarnet har en sårbar ballast, også blir vi litt opphengt av at fosterbarna ikke klarer å få til ting. Jeg bør bli flinkere til å vise dem tillit og mestring på at de kan klare det. Et viktig poeng for oss er at fosterforeldre får veiledning, men ikke av noen som har samme bakgrunn som en selv, men som kan ta del i det en lurer på.

Dette sitatet kan vise til at informanten ønsker å bidra til endringer som fører til det beste for fosterbarnas utvikling. Vi forstår det slik at denne informanten får en følelse av en viss usikkerhet fordi hun ikke helt vet hvordan hun skal vise dem tillit og gi dem positiv oppmerksomhet ved mestring. Det ser ut til at det blir vanskelig for henne å håndtere problematikken, slik at behovet for veiledning melder seg. I følge Skagen (2004) er veiledning en dialogisk virksomhet som foregår i en sosial sammenheng. I tillegg må vi presisere at veiledning er hverken terapi eller annen form for foredrag. Derimot er det en samtale omkring et

tema eller en problematikk som består av både en sak og av en relasjon, slik Skagen også peker på. Veiledning handler også om at det bør være en god relasjon mellom den som veileder og den som får veiledning. I tillegg handler det om å skape en god tillit mellom aktørene, slik at informanten i vårt sitat kan tørre å åpne seg om det hun ønsker veiledning på.

Det kan være mange årsaker til at man søker veiledning, blant annet forteller en informant dette:

Han var veldig mye syk og vi strevde så med han. Hver eneste kveld snakket jeg og mannen min om at hva vi skulle gjøre, men uten resultat. Så begynte vi å bli sinte og lei oss på han og sa han måtte gå inn på rommet sitt. Han fikk masse positiv oppmerksomhet på de tingene som gikk bra. Vi sa til saksbehandler at vi ville ha han på utredning, men det var ikke saksbehandler enig i, men tilbød oss veiledning. Da vi møtte opp sa hun at hun ikke kunne komme med noen hjelp og vi følte at vi ikke ble tatt på alvor. Vi fikk en følelse av at det var vi som var vanskelige.

I en slik situasjon hvor informanten gir et tydelig uttrykk for at fosterfamilien sliter med et krevende fosterbarn og søker om hjelp, burde barnevernet forstått hennes situasjon og undersøkt saken nærmere. Hovedvekten på veiledningen bør være i dette tilfellet saksbehandlers evne til å kunne lytte, undersøke og gi informanten individuell veiledning avhengig av deres situasjon. I noen tilfeller hvor det viser seg vanskelig for saksbehandler å veilede kan det være nødvendig å innhente en tredje person.

Bø (2000) bruker begrepet dyaden når han beskriver samspillet mellom to. Der det er behov for en tredje aktør beskriver Bø (2000) som flere enn to tilstede og utvider dyaden til triader. Når saksbehandler i denne sammenhengen ikke selv evner å veilede informanten og hennes mann, kan det være nødvendig å sette inn en tredje person. Denne aktøren kan bidra i veiledningen ved å observere relasjonen mellom de andre og supplere med å stille reflekterende spørsmål. For øvrig så peker Øverland, Braarud og Voss (2010) på sitt eget inntrykk, hvor de belyser at fosterforeldre generelt ikke har negative erfaringer i å motta råd i håndteringen av fosterbarnet. Tvert imot mener de fleste at kontakt med barneverntjeneste er nyttig. Dette er i tråd med hva informanten ovenfor også legger til grunn i sine refleksjoner, når hun viser til at poenget var å søke veiledning og få hjelp av noen som kunne ta del i det de lurte på.

I følge Havik (Bunkholdt, 2010) sin undersøkelse syntes det som at fosterforeldrene ikke får tilstrekkelig med veiledning, de ønsket seg mer. I denne undersøkelsen kom det fram at nesten alle hadde et ønske om individuell veiledning og at det anses som et viktig tiltak. Under våre samtaler med informantene kom deres erfaringer og opplevelser av selve veiledningen fram. Det viste seg at de snakket lite med veiledere om deres egne behov. Derimot var det fosterbarnet det dreide seg om. Barneverntjenesten, som system, har mange og til dels motstridende oppgaver overfor fosterhjemmene, som det kan være vanskelig å forstå og forholde seg til (Jessen, 1998). En forklaring på det kan handle om hvordan barnevernet støtter, kontrollerer og tar beslutninger uten å involvere fosterforeldrene, slik de kunne gjort i en veiledningssekvens.

I vår undersøkelse spurte vi en informant om hun hadde gjort seg noen refleksjoner om hvor viktig det var å få veiledning for å lykkes som fosterfamilie. Informanten fortalte oss dette: ”Med bakgrunn i alle de erfaringene vi har gjort vil jeg si at veiledning fra dag en er helt nødvendig. Jeg tenker at jeg ville blitt en bedre fostermor. I veiledning snakker vi, justerer og gjør ting på nytt.” Veiledning handler ofte om særskilte saker omkring fosterbarnet. Havik (2007) viser for øvrig til at det er mange fosterforeldre som ønsker veiledning, og at dette bør komme inn som en del av oppfølgingen av fosterfamilien. I vår undersøkelse kan det se ut som de fleste har dette behovet og av den grunn kunne ansett seg som et mer betydningsfullt fosterhjem.

Jessen (1998) mener at selve veiledningen er å ivareta fosterforeldrenes tanker, følelser og fokusere på det som fosterforeldrene mener er relevant for selve samtalen. For eksempel i forhold til informantenes egne behov. Vårt inntrykk er at regelmessig veiledning er den formen som i størst grad sikrer at oppfølgingen og relasjonen mellom aktørene blir mer systematisk og målrettet. Om vi ønsker et barnevern som skal fylle sin veiledningsoppgave på en betryggende måte, kan et sentralt poeng være at de tar tak i det som fosterforeldrene har behov for, slik Bunkholdt (2010) også peker på.

En annen informant viser til sitt behov for veiledning. Hun forteller: ”Vi sleit veldig med at fosterbarnet ødela ting, han reiv tapeter her og raserte hele hjemmet. Etter hvert fikk vi en mistanke om AD/HD og tok kontakt med barneverntjenesten for å få veiledning”. I dette sitatet kan vi få et inntrykk av at fosterfamilien ikke var forberedt på å få et fosterbarn med så store og omfattende problemer. Det kunne hende at informasjonen om fosterbarnet var uteblitt, eller at

ingen hadde hatt noen mistanke. ”Vi hadde mistanke om at han hadde AD/HD, men saksbehandler hadde ikke samme oppfatning”. Denne situasjonen som denne fosterfamilien har kommet opp vil endre hele familiestrukturen slik at de har behov for veiledning. Bunkholdt (2010) peker på at veiledning av fosterforeldre og veileder avklarerer forventninger til hverandre, før forholdet rundt veiledningen begynner. Vi tenker at det kan være et sentralt poeng for fosterforeldrene at de får en forståelse av at veilederen på ingen måte er en som vet bedre enn dem selv. Tvert imot er det viktig å få en forståelse av at veilederen er tilstede for å få fram refleksjoner hos den som blir veiledet slik Skagen (2004) også viser til. I stedet bør det være selve hensikten med å få frem hva saken dreier seg om. Dette kan være selve grunnlaget for veiledningen.

Jessen (1998) har vist i sin undersøkelse at veiledning handler om at fosterforeldrenes oppgave er å forstå og mestre barnet gjennom samarbeid og håndtering av konflikter. Når vi spør informantene våre om de tenker at veiledning har gitt dem en ny kunnskap, svarer en informant dette: ”Jeg tenker mye på veiledning i forhold til kunnskapen hva fosterforeldre hadde fra før og til nå.” Dette sitatet kan handle om en fosterhjemsordning i et tidsperspektiv. Det kan være et poeng i denne sammenhengen å opplyse om at denne informanten har vært fosterforeldre i ca 40 år, slik vi viste til tidligere. Selv om refleksjoner rundt selve kunnskapen man får gjennom veiledning, tenker vi at refleksjonen viser til en viss endring i kunnskap fordi hun retter det mot før og nå perspektivet.

I en annen samtale hvor vi stiller samme spørsmål, forteller informanten dette: ”Veiledning har ført til at vi vet hva vi skal gjøre om det oppstår noe. Det har vi funnet ut på veien”. Vårt inntrykk av denne informantens uttalelser er at hun kobler denne kunnskapen til selve enkelt handlinger som kan oppstå i uforutsette situasjoner. Vi har fått en forståelse av at hun har opparbeidet seg en kunnskap via veiledning til å stå i de vanskelige situasjonene som måtte komme. Selv om det ikke er et tilfelle som er lik en annen, tenker vi at hun har styrket sin kunnskap via veiledning. På denne måten kan hun anse seg som et betydningsfullt fosterhjem.

Våre informanter beskriver at de ser på selve veiledningen som svært nyttig og at de har positiv erfaring ved at de kan sette ord på sine erfaringer med en utenforstående eller en fagperson. I vår undersøkelse har vi sett, og fått inntrykk av at veiledning foregår i mange ulike former. Det er

alt fra veiledning i hjemmet, til oppfølging og veiledning via pride- kurs, men også via telefonsamtaler og e- mail. Selv om ikke alle relasjonene har vært like vellykket, sitter vi igjen med en følelse av at de som gir uttrykk for det, får en eller annen form for god veiledning.

En informant forteller oss dette: ”Det eneste jeg tenker er at Bufetat burde hatt mer veiledning på den delen som dreier seg om det å være i retten og sanne ting. Man vil komme oppi sanne episoder mange ganger og da hadde det vært fint å være forberedt på det gjennom pride – kurset”. Her fremheves det et ønske om å få veiledning i forhold til hvordan man skal forholde seg til blant annet til retten. Dette sitatet kan se ut til at informanten ikke har fått noen veiledning på dette og av den grunn føler usikkerhet. Allikevel kan det virke som fosterforeldre i vår undersøkelse er flinke til å gi tilbakemeldinger både til barneverntjenesten og Bufetat om hva de har behov for av veiledning.

Noen av informantene forteller at de har kontakt med andre fosterforeldre og spesielt gjennom pride opplæring. En informant forteller oss: ”Vi møtes en gang i året. Det er på et fast hotell ikke langt herfra. Vi utveksler alle våre erfaringer og veileder hverandre.” Slik vi kan tolke denne informantens utsagn er at den kan kombineres på flere måter. Det kommer også fram i samtalen vår at de på dette oppholdet får veiledning utført av en psykolog. Vi fikk en forståelse av at variasjon i veiledningen kan være av betydning. Gjennom variasjon i veiledning av fosterforeldrene kan man bli mer bevisst på hvordan de skal forstå og forholde seg til fosterbarnet, slik også Jessen (1998) viser til. Derimot kan et annet sentralt argument være at selve veiledningen kan påvirke en fosterhjems plassering slik at den kan føles mer stabil. Det er i denne sammenhengen Jessen (1998) peker på at veiledningen kan føre fram til en stabil fosterhjems plassering. Samtidig viser hun til at denne stabiliteten kan ha betydning for hvordan fosterbarnet tilpasser seg sin nye fosterfamilie.

Når vi fremhever veiledning som en del av fosterhjemsoppdraget er det fordi vi tenker at veiledning er en sentral faktor for å lykkes som fosterforeldre. Veiledningen bør imidlertid være etter fosterforeldrenes behov og ønsker, og det bør være en mening med selve veiledningen. Vi må huske på at det er fosterforeldrene som har den daglige omsorgen for fosterbarnet. Et sentralt poeng som Johannesen og Sundt (2008) viser til, er at veiledningen bør tilrettelegges slik at den er fleksibel, og kan intensiveres i spesielt kritiske faser. Det er dette som fører oss inn i Bufetat

sitt pride- kurs. I dag regnes Pride- kurs som det første steget på vei mot å bli rekruttert til fosterhjem.

Rekruttering av fosterhjem

Bunkholdt (2010) viser til at det er staten som har ansvar for rekruttering og formidling av fosterhjem. I 2004 overtok staten fylkeskommunenes oppgaver i barnevernssaker. Det er Bufetat som står for rekruttering og opplæring av fosterforeldre. I denne sammenhengen benytter de seg av et såkalt pride- kurs. Det viser seg at ikke alle av våre informanter har deltatt på et såkalt pride- kurs, derimot er det andre som kjenner dette kurset veldig godt.

Direkte oversatt fra engelsk betyr ordet ”pride” stolthet. Å gjøre fosterforeldre stolte er noe av målsettingen med pride. Selve ordet er også en sammenstilling av forbokstavene i de engelske ordene:

- Parents (foreldre)
- Resources for (ressurser for)
- Information (informasjon)
- Development (utvikling)
- Education (Utdannelse)

(Bunkholdt, 2010, s. 52).

Bunkholdt (2010) peker på at pride- kurs er et tilbud til fosterforeldre som bygger på et verdisyn der barnets foreldre og familie blir sett på som den viktigste kilden til barnets utvikling. I følge barneloven skal man kun skille barn og foreldre hvis det ikke er mulig å trygge barnet ved å gi en form for bistand og støtte til foreldrene. I dag blir fosterhjemsplassing sett på som den omsorgsplassing som er til det beste for barnets utvikling. Det kan innebære at man kan få en forståelse av at den primære oppdragelsen etter hvert blir profesjonalisert og av den grunn flytter barn i fosterhjem (Bø, 2000).

Havik (2007) utførte en landsomfattende undersøkelse hvor det var tatt utgangspunkt i 320 deltakere fra Pride opplæring. Undersøkelsen besto av to deler, et kursevalueringsskjema som ble gjennomført omgående etter kursets slutt, både våren 2005 og høsten 2006. Det viste seg i hennes undersøkelse at de fosterforeldrene som hadde deltatt på pride- kurs sin grunnopplæring var meget godt fornøyde (Bunkholdt, 2010). Vi spurte våre informanter om deres erfaring og opplevelse av å delta på pride- kurs. I denne sammenheng forteller en av informantene dette:

Det bygde seg over ett år med hjemmeoppgaver, hjemmebesøk, heftige program og vi gikk i dybden av følelser og hva vi tenker om opplevelse av å være fosterfamilie og bakgrunn. De gikk over grensene for de skulle sjekke om vi satte grenser. Vi følte oss veldig vurdert og egentlig ikke gode nok. Men det var spennende for vi ble godkjente.

Av dette sitatet kommer det fram at pride- kurs ikke bare et program hvor man rekrutterer fosterforeldre. Det viser seg at deltageren også blir utsatt for ulike utfordringer. På denne måten kan de selv finne ut om de er egnet til å bli fosterhjem. Selv om det kan se ut til at Bufetat trækker på flere grenser hos deltagerne er det på en måte bra for fosterforeldrenes måte å få erfaring i selvrefleksjon. En annen ting som kan være en sentral faktor i dette kurset er at man trener på hvordan man kan håndtere de utfordringene som fosterbarnet bærer med seg inn i fosterfamilien. Pride- kurs kan derfor være et sentralt verktøy for å hjelpe fosterforeldrene med å løse problemer som måtte komme. Informanten forteller videre: ”Jeg syntes det noen ganger ble veldig personlig” Denne følelsen av å gå i dybden av det personlige kan handle om informantens oppfatning av seg selv. Kanskje hun i denne settingen ikke følte seg god nok og at forventningene om å lykkes skulle ende med nederlag. Allikevel ble denne familien godkjent som fosterfamilie. I ettertid har hun tenkt at en av grunnene til at de ble godkjent handlet om hennes eget uttrykk for å sette grenser. For det er som hun sier: ”Jeg sa klart ifra når jeg følte at de trakk på mine grenser”. Selv om hun fikk en negativ tanke og en følelse av å bli ”trakk på”, gir hun senere uttrykk for at denne opplevelsen ga henne en pekepinn på hvor viktig det er å være en tydelig voksen. Mange fosterbarn kan ha opplevelser med seg som er vanskelig å håndtere. Det kan derfor være helt sentralt om man skal lykkes at fosterbarnet enda engang slipper å møte en voksen som er utydelig å være sammen med.

I samtale med en annen informant hørte vi dette

Pride- kurs har jeg faktisk delte meninger om, fordi jeg tenker at de kan ta pusten fra noen, det kan være såpass heftig at noen ikke greier å stå løpet ut. De tar helt pipen fra noen av deltakerne. Men jeg tror det er et viktig kurs med tanke på å vite hvor en står som fosterforeldre. Vi merket jo at det var veldig heftig, men samtidig har vi sett i ettertid at vi har trengt kurset. Da er vi mer rustet til å stå i enkelte situasjoner.

I tråd med den andre informanten i det foregående sitatet kan vi se visse likhetstrekk. Selv om de uttrykker seg ulikt får vi en følelse av at det handler om at forventningen til dette kurset dreier seg om å bli godkjent. Før dette skjer må aktørene gjennom flere kategorier. Allikevel er konklusjonen på denne informantens opplevelse av pride- kurset positivt. Det ser ut til at refleksjoner i forhold til pride- kurs kommer tilbake i ettertid fordi de da har blitt en fosterfamilie. På denne måten har de fått anledning til å bruke pride- kurset som et verktøy i de daglige utfordringene med fosterbarnet. Vi får en forståelse av at pride- kurs kan spille en sentral faktor om man vil lykkes som fosterhjem, fordi man har lært mye om seg selv og hvordan man vil takle vanskelige utfordringer.

Havik (1996) beskriver i sin undersøkelse at man kan få bekymringer som kan handle om at de potensielle fosterforeldre får et mer realistisk grunnlag for å ta et valg. Denne undersøkelsen kan vi knytte til vår undersøkelse fordi det viste seg at flere av våre informanter har ingen, eller bare delvis, men også gode erfaring med et slikt tilbud som pride- kurs er. Derimot kommer det fram i senere undersøkelser gjort av Havik m.fl. (2007) at fosterforeldre som har gjennomført pride- kurs, viser seg svært fornøyde og har en opplevelse av at de har fått relevant kunnskap. Det som er interessant er nettopp at noen av informantene i vår undersøkelse ikke har deltatt på pride- kurs, men som allikevel sitter igjen med en god følelse av at de har lykkes som omsorgspersoner for deres fosterbarn.

En av dem beskriver seg slik:

Ja, da vil jeg bare si til alle de som tenker å bli fosterforeldre er at de må tenke seg godt om. Jeg tenker at det ikke hjelper å gå pride kurs, eller hva det måtte være. Det som er viktig er at man får oppfølging og veiledning. Samtidig må man være innstilt på dette. Å

være fosterforeldre gir masse kos og glede. Jeg tenker og ser nå at det er 80 % glede og 20 % fight. Det første året var omvendt.

Denne informantens fortelling kan vise til at hun ikke legger ensidig vekt på pride- kurs for å føle at man har lyktes med fosterhjems plasseringen. Hun trekker derimot inn flere mekanismer som hun mener er like sentrale, blant annet veiledning og sin egen innstilling. Hvordan hendelsene i fosterhjemmet oppleves av andre vet hun ikke, men hun framhever å være fosterforeldre som positivt, noe som gir masse kos og glede. Informanten fører oss også tilbake i tid, her peker hun på et første år som meget utfordrende, men som hun sier så var de innstilt på dette. Opplevelsen av å være fosterfamilie kan sees i tråd med Sundt (2010). Hun presenterer fem sentrale områder i forhold til pride- kurs den første handler om omsorg for å kunne oppdra barn. Den andre hvordan man møter barnets utviklingsbehov og hvordan man håndterer utvikling. Den tredje handler om hvordan fosterforeldrene griper tak i og støtter relasjonene mellom barn og deres familier. Den fjerde er fosterforeldrenes muligheter til å trygge og være utviklingsstøttende i relasjoner som skal vare livet ut. Den femte og siste kategorien er fosterforeldrenes måte å arbeide på som medlem av et profesjonelt team.

Selv om det kommer frem delte meninger og refleksjoner om selve pride- kurset i vår undersøkelse, kan det allikevel tenkes at fosterforeldrene gjør seg nytte av pride- kurset ved å bli mer bevisste på hvordan de skal forholde seg til de ulike utfordringene det er å ha et fosterbarn i sitt hjem.

Videre kan pride- kurset være et hjelpemiddel for fosterforeldrene slik at de lettere kan sette ord på hvordan man kan takle både vonde og gode følelser. I den forbindelse kan det hjelpe andre som ønsker å bli fosterforeldre til å se at fosterbarn ikke bare byr på problemer. Tvert imot kan det å få et fosterbarn inn i huset bli preget av mange gode opplevelser og gleder, slik flere av våre informanter viser til. Selv om den første tiden vil sette preg på fosterforeldrenes og fosterbarnets forventninger og følelser til hverandre, kan det være at pride- kurs bidrar til at aktørene skaper gode relasjoner slik at fosterhjems plasseringen lykkes. En av informantene forteller:

Jeg må jo si det har tatt tid. For meg så har det vært lettere å inkludere fosterbarnet, mens mannen min har måttet gå i mer prosess. Grunnen til det kan være at han ikke hadde samme arbeidserfaring som min. Meningen var at vi skulle gå pride- kurs, men istede ble vi kastet uti det. Det førte til at vi jobbet med denne prosessen gjennom at vi snakket veldig mye sammen.

I denne forbindelsen kan det se ut til at informanten selv kjenner til pride- kurs, mens hennes mann ikke har denne erfaringen selv om det var meningen. Siden de ikke rakk å starte på pride- kurs fordi fosterbarnet kom, tyder det allikevel på at de på privat basis har arbeidet seg gjennom erfaringene og opplevelsen underveis gjennom samtaler. Et av temaene i pride- kurset er å leve med forandringer i hverdagslivet, det kan derfor tenkes at dette kunne vært et sentralt tema å belyse også for fosterfar. Kanskje det kunne vært interessant at fosterfar deltok på på pride- kurs selv om fosterbarnet hadde flyttet inn. Når vi nevner dette er det fordi vi tenker at pride- kurset kan være en betydningsfull faktor som hjelper fosterforeldrene til å sette seg inn i fosterbarnets situasjon. Tilslutt er det verdt å nevne at uansett hvor god en rekrutterings og utvelgelsesmetode er, kan den aldri erstatte oppfølgingen og veiledningen etter plasseringen, slik Bunkholdt (2010) påpeker.

Skifte av saksbehandler

I vår undersøkelse kommer det fram ulike synspunkter om informantenes opplevelse når det skjer et skifte av saksbehandler. Noen av informantene nevner at de savner at fosterbarnet og dem selv er mer involvert i selve prosessen, som handler om at en saksbehandler slutter og en ny begynner.

Havik (2007) fastslår at et skifte av saksbehandler kan føre til relativt store endringer for fosterfamilien. Når vi stilte spørsmål til informantene om deres refleksjon rundt dette med bytte av saksbehandler svarer en: ”Det har også vært bytte av kontakt person,(saksbehandler). Etter at en ny kom har vi opplevd bedre kjemi og dialogen har til tider vært bedre enn med den forrige”. Dette sitatet kan være et eksempel på at bytte av saksbehandler har ført til at relasjonen til saksbehandleren har endret seg til det bedre. Bronfenbrenner (Bø, 2000) peker på at relasjoner som ikke fungerer, kan handle om et økologisk perspektiv som er i ubalanse og at det må skje en endring til om økologien skal komme i balanse igjen, slik det kommer fram i vårt sitat.

Skifte av saksbehandler kan føre til relative store endringer. En av informantene påpeker blant annet: "Hvis det skulle det skje et bytte av saksbehandler, så bør saksbehandler sikre seg at det skjer ved en overlapping". Informanten sier videre: "Fosterbarnet hadde behov for en myk overgang". Informantens uttrykk kan handle om hennes tanker om barnets beste fordi fosterbarn som har vært utsatt for flere oppbrudd kan ha vanskelig for å knytte seg til andre. I dette tilfellet ber informant om at fosterbarnet har behov for en myk overgang, kan det bety at dette fosterbarnet har knyttet en god relasjon til saksbehandleren.

Bunkholdt (2010) viser til at mange fosterhjemsbarn allerede har med seg erfaringer fra forhold hvor det er brudd i relasjoner. Fosterbarnets opplevelse av et bytte av saksbehandler kan derfor komme til uttrykk på mange måter. Allikevel kan det ha stor betydning for fosterbarnet at man får til en god avvikling som er overskuelig for alle aktørene og spesielt for fosterbarnet. I tilfeller hvor man tar fosterbarnets alder i betraktning, tenker vi at saksbehandler og fosterforeldrenes informasjon til fosterbarnet er svært sentralt. En informant forteller blant annet følgende: "Han var stor gutt og visste hva ting dreide seg om". Denne uttalelsen fra en informant kan handle om hennes bevissthet rundt selve betydningen denne informasjonen fikk for hennes fosterbarn. Siden det er saksbehandlerens hovedansvar, bør det også være hennes plikt å dele relevant informasjon til fosterbarnet.

En annen side ved å dele informasjon kan være at det er en oversiktlig måte å forberede fosterbarnet til at en ny saksbehandler skal komme. Bø (2000) påpeker at selve innholdet i en slik prosess bør ha et mål. Det kan bety om fosterbarnet får være deltagende med i selve prosessen i en forberedelsesfase, kan dette forsterke relasjonen mellom de involverte.

Det viste seg at de fleste av fosterbarna i vår undersøkelse hadde hatt tett oppfølging og hyppig tilsyn av saksbehandleren. Derimot mente noen fosterforeldre at fosterbarnet ikke hadde fått den oppfølgingen de føler at de burde få, slik vi har vist til tidligere. Vi lurte derfor på om dette kunne skyldes skifte av saksbehandlere. En av informantene svarer dette på spørsmålet:

Det har fungert bra, men det er klart at vi vet hvor overlesset disse saksbehandlerne i det kommunale barnevernet er i forhold til saker. Jeg kan forstå at hun slutter. Det er mange

andre fosterforeldre som syntes de får for lite oppfølging, men vi har hele tiden hatt kontakt hvis det har vært noe.

Informantens syn på at saksbehandleren slutter kan bety at fosterfamilien må leve med situasjonen slik det for øyeblikket er. Et overlesset barnevern mangler kanskje faglige ressurser, slik at det blir mer belastning for andre. Denne situasjonen kan vise seg også være vanskelig for saksbehandleren, fordi en krevende arbeidsplass med begrenset mulighet til å bistå alle gjør at noen slutter, eller finner seg andre jobber. Dette kan gå utover fosterbarnets rett til tilsyn.

Fosterbarnets rett til tilsyn

Fosterbarnets rett til tilsyn er i tråd med barnekonvensjonens artikkel 25, den sier at barn som er plassert utenfor foreldrehjemmet etter vedtak av offentlige myndigheter har krav på oppfølging og tilsyn (Sundt, 2010). I barneloven § 4- 22 fjerde og femte ledd står det om tilsyn følgende: ”Barnevernstjenesten skal oppnevne tilsynsfører for barn i fosterhjem. Den kommune der fosterhjemmet ligger har ansvaret for godkjenning og tilsyn av hjemmet” (Sundt, 2010, s 54).

I følge Sundt (2010) er det barneverntjenesten i fosterhjems kommunen som har ansvar for at barnet får tilsyn. Formålet med tilsyn er å føre kontroll med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet. Det skal også foreligge en skriftlig avtale, fordi en slik avtale er en plikt som skal være en del av samarbeidet mellom barnevernstjenesten i omsorgskommunen og barnevernstjenesten i fosterhjems kommunen. Dette samarbeidet skal avdekke eventuelle misforhold i fosterhjemmet.

De fleste av våre informanter vi intervjuet bærer på en oppfatning om at hvem som helst kan bli tilsynsfører. Det stilles heller ingen form for kvalifikasjoner til en slik oppgave. Når vi spør en av informantene om hvordan hun tenker at en tilsynsfører bør være, forteller hun: ”jeg mener at en tilsynsfører skal være en person som skal være den som barnet har eller kan få tillit til”. Det vil si at denne personen er en sentral nøkkelperson i et fosterhjemsarbeid, fordi oppgaven handler primært om å sikre at fosterbarnet har det bra og at det er i utvikling. Dette kan sees i sammenheng med Eide og Eide (2006) som viser til det å skape en trygg base. Med det mener de å skape en god og tillitsfull relasjon som kan være selve ledertråden for etableringen av en tilfredsstillende tilsynsordning for fosterbarnet.

Sett i et økologisk perspektiv kan vi se at de forskjellige mesonivåene har stor betydning for kvaliteten på fosterhjemsordningen. En av informantene i vår undersøkelse forteller: ”Vi fikk ikke den oppfølgingen i forhold til hva vi hadde av behov for”. Om vi tolker dette sitatet nærmere kan vi få en antydning på at de ulike mikronivåene ikke trekker mot samme retning, mener vi dette kan få konsekvenser for selve kvaliteten på omsorgssituasjonen. I vår undersøkelse fortalte en annen informant følgende: ”Fosterbarnet vårt fikk ikke det tilsynet han burde hatt fra barneverntjenesten”. Når det viste seg at fosterbarnet ikke fikk tilsyn kan også dette sitatet antyde at aktørene ikke trekker i samme retning. Andre informanter i vår undersøkelse sier at det er nødvendig å etablere en god relasjon til tilsynsfører, fordi det handler om hva fosterbarnet måtte ha av behov for av tilsyn og ikke hva det har rett på. Tilsynsføreren ble også av flere informanter betegnet som en nøkkelperson, det vil si en person som kjenner flere av de andre personene i et nettverk rundt fosterbarnet. Dette kan sees i tråd med Gundersen og Moyanahan (1995) fordi de viser til at tilsynsføreren kan bygge bro mellom barneverntjenesten og fosterhjemmet. Vi kan derfor få en forståelse av at tilsynsfører også kan være en sentral aktør for at fosterforeldrene kan anse seg som et betydningsfullt fosterhjem.

Utfordringer i relasjonene

Å bygge opp relasjoner til barnevernet kan være preget av ulike utfordringer, slik vi viste til ovenfor. Blant annet kan det oppstå uenighet mellom fosterforeldrene og barnevernets aktører. I vår undersøkelse velger vi å se det i en sammenheng med en eller flere konfrontasjoner. Disse konfrontasjonene kan på et eller annet tidspunkt være positivt for fosterbarnets trivsel og utvikling. De kan også føre til en konflikt som ikke lar seg løse. Juul (1998) forklarer begrepet konfrontasjon med at den ene parten i utgangspunktet vil noe og den andre vil noe annet, og at begge sier det høyt. Allikevel betyr det at en konfrontasjon nødvendigvis ikke behøver å være voldsom og følelseladet, men utviklende for relasjonen mellom aktørene. I den forbindelse forteller en informant:

Vi har vært i to rettssaker og der gjorde barnevernet en veldig dårlig jobb. Far fikk mer samvær og det var ikke greit for oss. Vi sa til barnevernet at vi nektet å levere han, men da fikk vi beskjed om at retten hadde bestemt det. Jeg følte at det var vanskelig og det syntes sikkert de også for de tenkte nok at vi var vanskelige. Vi jobber i 24 timer i døgnet for at fosterbarnet skal ha det bra. Tilslutt fikk vi det igjennom. Barnevernet har i ettertid innrømmet feil.

Dette sitatet viser at fostermor er kritisk til barnevernets håndtering av saken til hennes fosterbarn. I den forbindelse står hun frem og viser sin motstand til avgjørelsen som er fattet i retten. Hun viser styrke og tar en sjanse når hun tillater seg og står imot både barnevernet og rettssystemet. Utfallet av denne saken kunne derfor fått konsekvenser både for fosterhjemmet og fosterbarnet. Det vil si at barneverntjenesten kunne si opp oppdraget om ikke fostermoren viser lojalitet og forståelse til vedtaket. Derimot skjer ikke dette, på vegne av fosterbarnet blir hun tilslutt hørt. Selve grunnen til at far fikk rett til mer samvær kommer ikke frem av sitatet. Det kan være at livssituasjonen hans har endret seg, og av den grunn får han retten til å ta hensyn til hans ønske.

I mange tilfeller kan en konfrontasjon eller uenighet føre til at fosterforeldrene ber om å få endret gjeldene besøksordning. For eksempel kan det bygge på fosterforeldrenes observasjoner i forhold til samvær, brudd på avtaler eller at foreldrene kommer i ruset tilstand. Informanten forteller videre: ”Jeg tenkte på barnets beste og nektet foreldrene derfor samvær”. Selv om denne informanten tenker på barnets beste, kan hun ikke alene ta en avgjørelse. Når vi tidligere har belyst hvor vanskelig det var for enkelte av fosterforeldrene å opprettholde en god relasjon til saksbehandler, kan man tenke at dette ikke er lett for de biologiske foreldrene heller. Barneloven legger vekt på det biologiske prinsippet. I tilfeller der de blir nektet samvær med sine barn er det naturlig at det blir en følelsesmessig reaksjon. For eksempel en sorgreaksjon av større omfang som skam og skyldfølelse. Det er mange parter involvert rundt dette fosterbarnet og man kan derfor tenke at det kan oppstå ulike konfrontasjoner. For å minske denne konfrontasjonen må aktørene samarbeide til det beste for barnet. Om det skulle oppstå konfrontasjoner som er vanskelige å løse kan, fosterbarnet få en følelse av at det er sentrum for en større konflikt mellom partene.

Backe – Hansen (1991) viser til at en konflikt kan gi fosterbarnet en fornemmelse av at det er den tapende part. Som fosterforeldre vil man alltid møte på utfordringer i relasjonene, det kan for eksempel være å støtte fosterbarnet i det som er vanskelig. Det som før var betydningsfullt i relasjonene kan nå være preget av en konflikt. Denne konflikten kan føre til at man foretar ulike handlinger for å få bukt med problemene. For å få hjelp til dette kan man blant annet ta kontakt med saksbehandleren. I et økologisk perspektiv kan denne konflikten bety at det utspinner seg en konflikt som fører til at betydningen av og opplevelsen av at den gode relasjonen blir borte, slik

noen av våre informanter også gir uttrykk for. Det betyr likevel ikke at en konflikt i seg selv nødvendigvis ikke fører frem til en bedre løsning, tvert imot kan den bidra til at aktørene endrer seg, slik at de lykkes som et godt fosterhjem. Det er imidlertid flere faktorer som kan regnes å være av større betydning for å lykkes med fosterhjems plasseringen. Blant annet tenker vi at det kan handle om hvordan man blir møtt, oppfattet og hvordan man håndterer selve problematikken.

De fleste informantene i vår undersøkelse sier de er forberedt på at fosterbarnet skal ha samvær og kontakt med sine biologiske foreldre når det bor i fosterhjemmet og at de ikke lager noen større konfrontasjon ut av dette. En informant forteller blant annet at: ”Vi vet at fosterhjems plasseringen i utgangspunktet er av en foreløpig varighet”. Det kan bety at denne informanten er bevisst sitt engasjement for et barn som trenger henne kanskje bare for en kortere, eller lengre periode.

For å unngå å sette fosterbarnet i en vanskelig situasjon forteller en annen informant: ”Vi har aldri snakket dårlig om familiene til barna. Alle har vært velkomne uansett. De som kunne fikk lov å ha besøk av foreldrene sine. De som ikke kunne få besøk av far eller mor fikk som oftest besøk av besteforeldre”. Når vi tolker informantens utsagn kan vi få en forståelse av at dette fosterhjemmet gjør alt for at fosterbarna deres skal ha det bra og av den grunn forsøker de å unngå konfrontasjoner. Det viser seg at informanten er opptatt av at fosterbarna deres skulle få besøk av foreldrene sine. De som ikke hadde mulighet til å få besøk av foreldrene sine, møtte istedet besteforeldrene opp. Skulle det være tilfeller hvor fosterforeldrene nekter ethvert samvær mellom barnet og de biologiske foreldrene, slik vi fikk erfaring med i et tidligere sitat kan ikke denne avgjørelsen tas alene. Derimot kan en slik avgjørelse tas på bakgrunn av barneloven, slik Backe – Hansen (1991) viser til. Det er verdt å presisere at et vedtak hvor fosterforeldrene nekter samvær ikke kan gjøres administrativt – med mindre de biologiske foreldrene skulle samtykke.

En annen informant forteller: ”Mammaen kommer, men etter rettsaken har ikke pappa vært her. Far ga opp”. For å få en bedre forståelse av dette utsagnet må vi se det i en helhet. Det vil si at det handler om en pappa som har mistet den daglige omsorgen for barnet sitt. Det har ført til at barnet har flyttet i fosterhjem. For far kan situasjonen ha blitt vanskelig å takle, slik at han tok denne avgjørelsen veldig tungt. Det kan være at han befinner seg i en sorgprosess og av den grunn trenger å bearbeide dette. For mor kan derimot situasjonen være annerledes. For henne kan kontakten med barnet bety mye for henne. Selv om hun befinner seg i en vanskelig situasjon,

kan det være at hun savner barnet sitt. Når hun velger å komme på besøk kan det være at hun ønsker å opprettholde kontakten selv om de ikke bor sammen. I denne sammenhengen påpeker Backe – Hansen (1991) at et samvær ikke kan nektes, men at det må tas stilling til foreldrenes egenskaper. Det skal diskuteres om det er til skade for barnet. Skulle for eksempel foreldrene møte barnet i ruset tilstand, eller ikke møte til avtalt tid, kan det for en periode være nødvendig å nekte enhver form for samvær. Det er for øvrig viktig å tenke at samværet ikke nektes fordi foreldrene er misbrukere, men fordi misbruket hindrer dem i å forholde seg til barnet. Bunkholdt (2010) peker på at det biologiske prinsippet kommer til uttrykk når det blir tatt en avgjørelse i forhold til samværsordninger, etter omsorgsovertakelse og når det overveies tilbakeføring fra fosterhjem til opprinnelseshjem.

Sundt (2010) henviser til barnelovens retningslinjer som styrer hva som er til det beste for barnet. Et viktig prinsipp er også hensyn til barnet selv. Om fosterbarnet vil treffe sine foreldre kan det ved fylte 13 år bestemme selv. En informant sier at: ”Jeg har opplevd flere ganger at fosterbarnet egentlig har lyst til å si nei, vil egentlig ikke bli med, men gjør det allikevel”. Dette sitatet handler om at fosterbarnet er engstelige for at det skal oppleve at foreldrene svikter dem og dermed ikke klarer flere nederlag. Informantens utsagn gir oss en forståelse av at fosterbarnet kan være i en lojalitetskonflikt. Killén (2009) peker på at barn som utsettes for nederlag, tilkortkommenhet, frustrasjon og håpløshet hos de voksne, handler om barn som er utsatt for ulike former for omsorgssvikt. utfordringen for fosterforeldrene kan handle om at det blir problemfylt å opprettholde en god relasjon med de biologiske foreldrene.

5.2.2 Relasjoner mellom biologiske foreldre og fosterforeldre

I vår undersøkelse kan vi finne mange likhetstrekk i relasjonen mellom fosterforeldre og biologiske foreldre. Et gjennomgående trekk i intervjuene var informantenes kommentarer på at de følte det som svært viktig å få til et godt samarbeid med de biologiske foreldrene. Bunkholdt (1998) peker på at gode relasjoner kan virke som et sikkerhetsnett som fanger opp familier når de er i vanskeligheter. Et eksempel på det kan være et nettverk av venner og familie som hjelper hverandre om de trenger støtte for eksempel til barna deres. I den forbindelse kan vi antyde at fosterbarn og fosterforeldre som deltar på flere aktiviteter og arrangementer i nær sammenheng med nærmiljø, nabolag og venner befinner seg i dette sikkerhetsnettet.

Gundersen og Moynahan (1995) viser til at trening av sosiale ferdigheter handler om å delta i ulike situasjoner. Blant de informantene som vi intervjuet forteller den ene at de er fosterforeldre til sin søster og svogers barn. Hun forteller følgende:

Familien vår treffes alltid når det er bursdager eller andre høytidsfeiringer. I disse selskapene går fosterbarna fram og tilbake mellom oss. Jeg tenker at det i utgangspunktet ikke er noen konkurranse på hvem de skal være mest glad i, mamma og pappa eller tante og onkel. – de overlot ansvaret til oss uten kamp og det vet fosterbarna.

Dette sitatet handler om barnas trivsel i en uformell sammenheng og ikke informantens kamp om å vinne barnas kjærlighet. Siden denne fortellingen er preget av nære familierelasjoner, hvor selve handlingen dreier seg om en tante og onkel som har påtatt seg en ny livsoppgave som fosterforeldre. I sin nye gjerning som fosterforeldre yter de all støtte til fosterbarna, koste hva det koste vil. Det virker som at fosterforeldrene legger stor vekt på betydningen av at fosterbarna omgås foreldrene sine i sammenhenger utenfor faste avtalte tider. Denne støtten kan sees i en sammenheng med begrepet omsorgsrasjonalitet. Bø (2000) brukte begrepet i forhold til å alminneliggjøre det til å innebefatte all omsorg. Videre forteller en informant: ”Hensikten var å utføre et omsorgsarbeid til det beste for barna, det handler også om å delta i selskaper og andre uformelle møter med foreldrene”. Siden dette utsagnet representerer et slektsfosterhjem vil det alltid være rom for at fosterbarna treffer sine biologiske foreldre i uformelle situasjoner. I et økologisk perspektiv legger Bronfenbrenner (1979) vekt på omgivelsene og ikke på et ensidig fokus på individet. Innenfor denne teoretiske tilnærmingen handler det blant annet om å se på relasjonene, kommunikasjonen og samhandlingen mellom aktørene i et system. I vår undersøkelse ser det ut til at fosterforeldrene og de biologiske foreldrene fokuserer på betydningen av dette.

Havik og Backe – Hansen (1998) viser i sin undersøkelse at det ved utgangen av 1995 var 18 % av fosterbarna i slektsfosterhjem. Selv om informanten forteller at de har et godt forhold til de biologiske foreldrene, vet vi at barn alltid vil være lojale til sine nærmeste. Barn i fosterhjem kan komme til å oppleve en lojalitetskonflikt i forhold til fosterforeldrene sine, fordi de må forholde seg til hva fosterforeldrene bestemmer. Når alle partene er tilstede kan det være en stor

belastning for fosterbarna. I vår undersøkelse kom det frem at det er et godt forhold mellom de voksne, blant annet går de i samme selskap. De fosterbarna som derimot lever i et konfliktforhold mellom sine nærmeste voksne, blir allment sett på som en betydelig større risiko for barnets psykososiale helse og utvikling (Bunkholdt, 2010).

Vennskap er sjelden noe som skapes i løpet av en dag eller to. Gode relasjoner har gjerne vart over lengre tid. Fosterbarn som har flere flyttinger bak seg vil mer eller mindre miste kontakten med skolekamerater, barndomsvenner, mennesker i nærmiljøet, lærere og andre. Gundersen og Moynahan (1995) peker på at det gjennom tradisjoner kan være en måte å opprettholde kontakten på. Selv om fosterbarnet flytter kan det være mulig å opprettholde relasjoner til tidligere mikromiljøer gjennom en eller annen form for et felles arrangement. For eksempel arrangementer av selskaper i familien eller delta i arrangementer sammen med venner. Fosterforeldrenes åpenhet til at fosterbarna deres møter de biologiske foreldrene sine i uformelle regier, tenker vi er et godt utgangspunkt for at de kan anse seg som betydningsfulle, slik at de lykkes som fosterhjem.

Sosiale relasjoner

Schiefloe (2004) og Fyrand (2005) uttrykker sosiale relasjoner i samhandlingen mellom partene og som vedvarer over en viss varighet, stabilitet eller regelmessighet. For eksempel så forbindes progresjonen av en sosial relasjon til noe som er basert på en viss gjensidighet når det gjelder felles interesse. I følge Schiefloe (2004) definerer sosiale relasjoner til å handle om forventninger til partenes enighet til en viss grad om relasjonens betydning, antagelser, plikter og rettigheter.

En av informantene i vår undersøkelse har alltid lagt vekt på å koble sammen familiene ved å skape tradisjoner. Hun sier: ”Vi ber alltid til bursdager, mens de som ikke kan treffe foreldrene sine, da har vi gjerne bedt besteforeldrene eller andre som barnet har tiknytning til”. I vår samtale begrunner hun det med sin indre motivasjon og engasjement for barnet, men også i forhold til tanker rundt barnets beste. Samtidig trekker hun inn det biologiske prinsippet som barneloven legger vekt på. Videre forteller informanten: ”Det er viktig for barnet å opprettholde de sosiale relasjonene, og spesielt til familien”. Informantens refleksjoner omkring dette kan handle om en bevissthet til sin egen relasjon til de biologiske foreldrene. Det er jo tross alt hennes egen søster det er snakk om. Videre i intervjuet med denne informanten forteller hun.

Vi har hatt syv fosterbarn og alle sammen har hatt kontakt med familien sin og for ikke lenge siden var vi i bryllup. Det er i samarbeid med barnevernet. Sammen har vi stått for organiseringen i forhold til hva som er til det beste for barna. Det er tre fosterbarn som har bodd hos oss samtidig, men også noen i litt overlapping. Noen har hatt kontakt med foreldrene andre ikke.

Når vi ser nærmere på dette sitatet får vi en følelse av at det fortsatt er et godt samarbeid mellom aktørene. Selv om fosterbarna nå har blitt voksne og velger å ha sitt eget liv, forstår vi det slik at de fortsatt har kontakt med hverandre. Hovedvekten i dette sitatet er den sosiale relasjonen som strekker seg videre etter at fosterhjemsordningen er opphørt. Dette eksempelet peker i retning av at dette handler om en fostermor som er genuint interessert i fosterbarna, selv om hun ikke har hatt egne barn selv. Det er tydelig at det er en indre motivasjon som ligger til grunn. Når det ene fosterbarnet inviterer fosterforeldrene i sitt bryllup, kan det være et bevis på at hun setter pris på fosterforeldrenes innsats for å ha vært tilstede når hun trengte det som mest. Informanten forteller videre: ”Det har av og til vært vanskelig å opprettholde den sosiale relasjonen spesielt til de biologiske foreldrene”. Når hun forteller oss dette kan det være fordi hun har opplevd at det er flere utfordringer i forhold til de biologiske foreldrene. Det kan dreie seg om at samarbeidet kan være vanskelig fordi de biologiske foreldrenes livssituasjon også er problematisk å forstå. Det kan også handle om fosterbarnets tanker og meninger om sine foreldre, fordi de har bodd i dette fosterhjemmet siden de var små. Tilslutt i intervjuet forteller informanten om all støtte de har fått fra familie og venner, hun sier: ”Hadde det ikke vært for dem, ville vi aldri fått det til”. Når informanten forteller oss dette, får vi en forståelse av at den sosiale relasjonen både er viktig, men også betydningsfull for at fosterhjems plasseringen skal lykkes.

Bunkholdt (1998) presiserer at fosterfamilier som ikke har et sett av nettverk, kan bli stående igjen alene med problemene. Når vi intervjuet informantene i vår undersøkelse fortalte de at flere av fosterbarna bar preg av at de hadde tilhørt et mindre bra fungerende miljø. En informant forteller: ”Han trakk seg vekk og låste seg inne når vi fikk besøk, han var så redd for mennesker”. Dette er et barn som kanskje har blitt utsatt for forskjellige belastninger i tidlig alder. Det virker som han ikke stoler på noen. I stedet har han skapt en form for redsel og usikkerhet til andre mennesker. Denne redselen kan være hans form for å beskytte seg selv. Dette

kan være en utfordring for fosterforeldrene, fordi de må starte helt fra begynnelsen av med å sosialisere han for å bli en del av familien og samfunnet.

Bø (2000) viser til at relasjoner blir tettere og kanskje tryggere når de fleste kjenner hverandre. En relasjon hvor familie, venner og naboer er en del av dagliglivet til fosterfamilien, kan være en viktig faktor for å lykkes. Noen kan ha opparbeidet seg flere relasjoner enn andre. Dette fører til at fosterbarnet kan få en bredere utviklingsmulighet, slik Bronfenbrenner (1979) viser til i sin teori. Det som kan være en utfordring for mange fosterbarn er å få innpass til å skape gode relasjoner i sosiale tilslutninger, for eksempel til barna i nabolaget. En informant forteller: ” Vi hadde en nabo jente som var mye sammen med våre fosterbarn”. Fosterbarn er som andre barn, de har også behov for å bli kjent med andre barn og få følelsen av hva vennskap er. Siden de fleste fosterbarn har opplevd flere brudd i forhold til flytting, kan de ha problemer med å skape gode sosiale relasjoner. Det vil da være fosterforeldrenes oppgave å støtte fosterbarnet i denne prosessen.

En annen informant forteller: ”Vi bodde i et rekkehus. I midten var det en stor lekeplass, der møttes barn og unge hver eneste dag, men han var så redd for mennesker og holdt seg stort sett til meg”. Informantens fortelling kan vise til et fosterbarn som kanskje har problemer med å sosialisere seg fordi han har opplevd mange brudd. I tillegg kan det handle om et fosterbarn som trenger god tid på å gjøre seg kjent i området. Det betyr at informanten i dette tilfelle må ha en god porsjon av tålmodighet. Å knytte seg til noen skjer ikke der og da, men over tid, slik Eide og Eide (2007) også viser til. Videre i vår samtale med informanten forklarte hun hvordan området var bygget opp. Blant annet var det en sandkasse som var sentrum for møteplassen. Det var her de fleste sosiale aktivitetene foregikk. Vi fikk en forståelse av at denne lekeplassen var blitt den arenaen hvor både barn og voksne knytter kortere eller lengre vennskap. Opplevelsen av å være en del av et sosialt miljø, slik Bø (2000) viser til, kan derfor skape en sammenheng både for fosterforeldrene og fosterbarnet. Å skape disse sammenhengene kan gi en opplevelse av å la mennesker i de ulike miljøene som lekeplassen, komme i berøring med hverandre. Bø (2000) peker på at en slik prosess skaper rammer og gjør livssituasjonen forutsigbar og trygg. Det er dette som Schiefloe (2004) regner som et godt forhold. For barn som bor i fosterhjem kan det sosiale miljøet og gode relasjoner rundt fosterfamiliene vise seg å være en viktig forutsetning for å lykkes.

5.2.3 Forhold til andre fosterforeldre

I følge Fyrand (2005) handler samhandling mellom mennesker om at det foregår en uformell struktur, innad i familien, blant venner, mellom naboer og mellom kollegaer på ens arbeidsplass. Det handler om at det er aktøren selv som tar initiativ, etter eget behov og som ikke er formalisert av bestemte roller og virksomheter. I tillegg til den uformelle strukturen finner vi den mer formelle strukturen.

Gjennom den formelle strukturen vil det utvikle seg en uformell struktur, ofte mellom andre kommunikasjonslinjer, andre autoritetsforhold og andre kontrollmekanismer (Fyrand, 2005). Vi finner for eksempel den formelle strukturen igjen i de rollene som har en mer bestemt oppgave og ansvar som partene må forholde seg til. For eksempel er et av kriteriene å være fosterforeldre at de forholder seg til barneverntjenestens bestemmelser (Sundt, 2010).

Fyrand (2005) omtaler også den uformelle strukturen som en sekundærprosess, det vil si at gjennom de formelle strukturene kan det oppstå kontakter og dannelser av nye grupper, slik flere informanter i vår undersøkelse også viser til. En sier blant annet at ”Vi ble kjent med andre som var i samme situasjon som oss”. Det vil si at denne informantens uttrykk kan gi oss en antydning på at den formelle strukturen variere. En av de andre informantene i vår undersøkelse og som vi intervjuet, fremstiller strukturene på denne måten:

Vi er medlem av fosterhjemsforeningen. Mannen min kjente ikke til det å være fosterforeldre – selv om jeg hadde den erfaringen fra før kjente vi ikke så mange. Men etter hvert som vi deltok på kurser og lignende, ble vi kjent med andre. Sammen søkte vi kunnskap med andre fosterforeldre og det tenker jeg er lurt.

Informanten viser til deres medlemskap i en organisasjon. Selv om informanten hadde erfaring fra denne organisasjonen, kunne det være at hun så på det å bli medlem som en fordel for hennes mann, fordi han hadde ingen tidligere bakgrunn som fosterforeldre. Vi kan dermed antyde at en av hensiktene med å bli medlem, også handlet om at de sammen opparbeidet seg ny kunnskap. Derimot viser det seg interessant at medlemskapet har ført dem inn i en uformell struktur, fordi de skapte kontakter med de andre medlemmene. Å møte andre fosterforeldre i en uformell

sammenheng, tenker vi kan være en sentral faktor for å lykkes med fosterhjems plasseringen. En av våre informanter påpeker i denne sammenheng at, ”når vi søker kunnskap sammen med andre fosterforeldre, hjelper det oss i oppdragelsen og slikt”. I denne forbindelsen sier hun også at ”Grunnen til at vi lykkes, handler om at ungdommen blir møtt med åpenhet og tillit, han får lov til å utvikle seg og får lov til å være ungdom”. Det kan tyde på at dette sitatet indikerer et viktig poeng om man skal lykkes som fosterhjem. Vi tenker derfor at det kan vise seg at man i de mer uformelle strukturene kan utveksle erfaringer og opplevelser som man selv eller andre kan få nytte av som fosterhjem.

Det ser ut til at de fleste informantene våre har en forbindelse til en formell organisasjon. En informant forteller at: ”Vi er medlemmer av norsk fosterhjemsforening, som forøvrig er den eneste foreningen for fosterforeldre i Norge”. Selv om det ikke kommer frem av dette sitatet peker Gulliksen (1994) på at denne foreningen har som målsetting å være en aktiv pådriver for å heve kvaliteten på alle plan innenfor fosterhjemsomsorgen, slik informanten vår peker på. Alle som er, eller har vært fosterforeldre har mulighet til å være, eller bli medlem. En annen informant forteller også at de er aktive medlemmer i foreningen for fosterforeldre i Norge. Det kan bety at de er med på å skape en uformell struktur med andre fosterforeldre, fordi de er medlemmer i samme organisasjon. Det kan se ut til at medlemskap i denne foreningen kan virke betryggende for de fleste fosterforeldrene i vår undersøkelse. Når en informant forteller at hun har sendt inn leserinnlegg i medlemsbladet, kan det tyde på et det foreligger et samarbeid mellom fosterforeldre og det å dele informasjon med andre, slik også Gulliksen (1994) viser til. Han sier blant annet at det er omkring 50- 60 % høy andel av fosterfamilier som er medlemmer i fosterhjemsorganisasjonen.

Bø (2000) viser til at relasjoner i mesosystemet oppstår bare gjennom kontakt. Denne kontakten kan foregå på mange vis, for eksempel gjennom et slikt leserinnlegg vi viste til ovenfor. I tillegg til å være medlem av en organisasjon viser det seg at flere av informantene leser tidsskriftet Fosterhjemskontakten. Når vi spør om en av informantene kan forklare oss hva fosterhjemskontakten er, svarer hun i den forbindelse: ”Fosterhjemskontakten er det faglige organet som informerer og opplyser fosterforeldrene om lover og regler som gjelder fosterhjem og som kommer ut åtte ganger i året”.

Johansson og Sundt (2008) viser også til at det sendes ut informasjon fra ulike fylkesforeninger og lokallag, og ikke minst fra fosterforeldre og fosterbarn. Vi tenker at det kan ha stor betydning

for utvikling av fosterhjemsordningen i Norge at fosterforeldre er engasjerte i en slik organisasjon. Både fordi det kan føre til at de opplever det som positivt å dele kunnskap med andre i samme situasjon, men også fordi de kan få innflytelse på barnevernets håndtering av fosterhjem. Om vi trekker disse trådene sammen, kan vi si at det er en forbindelseslinje mellom den formelle og uformelle strukturen. Det kommer av at et sosialt system ikke er isolert men står i en sammenheng til andre grupper og systemer, slik Bronfenbrenner (1979) henviser til i sin hypotese. Videre i analysen skal vi se nærmere på hvordan informantene beskriver fosterbarnas forhold til alle aktørene i deres fosterhjem.

5.2.4 Fosterbarns tilknytning til aktørene i et fosterhjem

I de tidligere avsnittene har vi pekt på ulike sider ved relasjoner og blant annet sett på antakelse i forhold til en tredje person, slik Bronfenbrenner (1979) og peker på i sin teori. Tilstedeværelsen av en tredje person (triaden) kan påvirke relasjonen mellom de to andre (dyaden) for eksempel fosterforeldrenes relasjoner til egne barn. Bø (2000) viser til at tilknytning fører oss til mikromiljøet hvor mor – barn relasjonen er sentral. Dette fører oss til Bowlbys (1969) antagelser rundt begrepet tilknytning og som skal sikre det lille barnet nærhet og trygghet. For å belyse relasjoner til egen barn vil vi først se nærmere på Bowlbys teori i forhold til tilknytning. Vi oppfatter at tilknytning er nødvendig for å skape gode relasjonene.

Bunkholdt (2010) beskriver tilknytning som det spesielle båndet som oppstår mellom barnet og barnets viktigste omsorgsgivere når det er fysisk og følelsesmessig tilgjengelig for barnet. Det er sensitivt for barnets signaler og svarer barnet på en måte at det føler seg forstått, akseptert og ivaretatt. Vi kan si at tilknytning har to sider, for det første fosterbarnets tilknytning til fosterforeldrene, og fosterforeldrenes tilknytning til fosterbarnet.

Gulbrandsen (2009) påpeker at måten fosterbarn knytter seg til omsorgspersoner på, kan vise seg ulikt. Det kan bety at fosterbarnet befinner seg i en risikosone og vil ha behov for andre voksne som kan hjelpe det. Et kjennetegn for å lykkes med fosterhjems plasseringen slik det fremkommer av vår undersøkelse, handler om at fosterbarnet knytter et tillitsforhold til fosterforeldrene. Selv om det kan være vanskelig for fosterbarnet, vil det være fosterforeldrenes oppgave å hjelpe fosterbarnet til å knytte seg til dem. Denne hjelpen kan i senere anledninger

føre til at fosterbarnet setter ord på egne erfaringer og vonde opplevelser. Vi skal se på et eksempel i vår undersøkelse hvor en informant forteller:

Fosterbarnet mitt sa her om lørdagskvelden: ”Jeg er så glad for at jeg får bo her hjemme hos dere. Du er så snill med meg”. Da tenker jeg at det er en bekreftelse på at fosterbarnet er trygt og at fosterbarnet ser at det er bra å være her. Samtidig kan jeg se at fosterbarnet kommer i en konflikt når fosterbarnet lengter hjem til mamman og pappan sin.

Vår tolkning av dette sitatet handler om et fosterbarn uten valgmuligheter. Fosterbarn i fosterhjem må forholde seg til to sett av foreldre. Både biologiske foreldre og fosterforeldre. I noen situasjoner kan det oppstå et dilemma. Det kan være at fosterbarna lengter hjem eller savner kontakt med de biologiske foreldrene sine. I slike situasjoner kan det for mange fosterbarn, slik sitatet viser til, være nødvendig for fosterbarnet å få uttrykke følelsene sine. Det er da man kan anse at fosterforeldrene kan være betydningsfulle, fordi de er en person fosterbarnet som oftest har fått tillit til. Dette kan sees i sammenheng med Befring, Frønæs og Sørli (2010) fordi de peker på at fosterbarnet befinner seg i en setting hvor det handler ut i fra en trygg tilknytning. Derimot har informantene gjort seg en formening om at de skal gi fosterbarnet betydningen av opplevelser og erfaringer som skaper et trygt tilknytningsmønster. I denne forbindelsen sier en informant dette, ”Jeg tror nok at det er flere måter å oppdra barn på, fordi jeg ante ikke hva problemer var, sett i forhold til mine egne barn”. For informanten kan det være en helt ny opplevelse i oppdragelse av barn. Når informanten oppdro sine egne barn var det en annen setting, det var hun og mannen som la føringene. Nå som fostermor må hun ta flere hensyn. Både til fosterbarna, de biologiske foreldrene og barneverntjenesten. Det betyr at hennes fosterhjem er åpen for offentligheten når hun oppdrar fosterbarna. Noen kommer og noen går. Som vi ved en tidligere anledning viste til hadde denne informanten i samarbeid med saksbehandler og biologiske foreldre, blitt enig om hvem som har hvilken rolle. Det kan derfor tyde på at informanten bruker sine tidligere erfaringer i oppdragelsen av fosterbarna. Det kan blant annet innebære at fosterbarna føler seg trygt på at fosterforeldrefiguren vil være tilgjengelig. Samt at de vil være til hjelp om det skulle oppstå en truende eller vanskelig situasjon.

Men hva med de minste fosterhjemsbarna? Bowlby (1969) viser i sin tilknytningsteori at gjennom samspillet det første leveåret vil spedbarnet etablere en sterk følelsesmessig binding. Denne bindingen som han kaller tilknytning har som mål å holde fast ved fysisk nærhet til omsorgspersonen som beskytter det mot farer. I følge Bowlby (1969) er en sikker tilknytningsperson en person som er et varmt, tilgjengelig, responsiv, lydhør, sensitivt og ikke minst et menneske som viser forståelse for barnets signal og behov og greier å tilpasse atferden sin til det. En av våre informanter forteller: ”Det var en gutt som var fem år som hadde bodd på barnehjem i tre år. Det var en stor utfordring, for å si det sånn. Tre år på barnehjem blir man ganske preget av. Så det har vært en jobb og er det litt fortsatt, (...)”. Informantens uttrykk kan handle om at det kan være utfordrende for begge aktørene å knytte seg til hverandre. Her er et barn som kanskje må lære seg nye strukturer, regler, normer i et fosterhjem. Det kan være et nytt fenomen for barnet at det skal kun forholde seg til et mindretall av voksne. Det kan for eksempel være fostermor og fosterfar. Når barnet har vært i et barnehjem har det trolig hatt relasjoner til mange voksne. På denne måten har han muligens ikke knyttet seg til noen fast person. Dette sitatet tenker vi også kan indikere en fostermor som gjør sitt beste med å få ting på plass, når det gjelder fosterbarnet. Bowlby (1969) viser til i sin teori at barnets smil, latter og gråt kan tolkes som tilknytningsatferd. Derimot er ikke tilknytning noe som skjer automatisk, tvert imot så er det en prosess. Denne prosessen kan for øvrig strekke seg over en kort eller lengre periode. Vi tenker at det kan handle mye om fosterbarnets alder og forutsetninger. På grunnlag av tidligere erfaringer fra samspill med sine biologiske foreldre, utvikler barnet en oppfatning av seg selv, sine foreldre og hva det kan forvente seg av andre mennesker (Killén, 2009). Dersom barnet allerede fra fødsel av blir møtt av omsorgspersoner som anerkjenner dets følelser, kan tilknytning bli til noe som det forbinder med trygghet. Det kan bety at vi på en måte kan si at tilknytningsprosessen i seg selv, kan være utslagsgivende for hvordan fosterbarnet og fosterforeldrene opplever seg selv i en prosess hvor de skal bygge opp gode relasjoner. På denne måten kan fosterforeldrene i vår undersøkelse anse seg som et betydningsfullt fosterhjem.

Tilknytning og relasjoner til egne barn

Informantenes interesse for å involvere egne barn i relasjon til fosterbarnet viste seg betydningsfullt for de fleste som hadde egne barn. Fosterforeldre viser til at de fleste barn knytter seg til flere enn en person, men noen relasjoner er av mer betydning enn andre.

Bunkholdt og Sandbæk (2008) peker på at nyere forskning både fra England og Sverige viser at fosterfamiliers egne barn er opptatt av å hjelpe noen som har det vanskelig. Højer og Nordenfors undersøkelser i Bunkholdt og Sandbæk (2008) viser at de fleste fosterforeldrenes egne barn hadde en positiv opplevelse av å være fostersøsken. Det viste seg spesielt i de familier hvor aldersforskjellen mellom barna var mer enn to år. Derimot viser undersøkelsen vår at barn som var relativt nære hverandre i alder, hadde flere konfrontasjoner om omsorgspersonenes oppmerksomhet. Blant annet sier en av informantene: ”Det er ikke alltid lett for den andre å oppleve at han får gaver og oppmerksomhet fra flere personer”. Det tyder på at informanten er oppmerksom på at ingen av barna i huset skal bli forskjellsbehandlet. Selv om det ene barnet er fosterbarn og det oppstår situasjoner hvor de biologiske foreldrene kommer på besøk, kan noen ganger vise seg å være vanskelig.

Å få et fremmed menneske flyttende inn til en fremmed familie vil sette sitt preg på familiens forhold til hverandre. Det å være fosterhjem handler ikke bare om at man skal bli kjent med fosterbarnet, men kanskje også fosterbarnets biologiske familie. En informant forteller i denne forbindelsen: ”Om ikke barna hadde vært involvert i hele prosessen kunne det fått en annen konsekvens”. Det vil si at informantene i vår undersøkelse hadde vært veldig opptatt av hvilke konsekvenser dette kunne få for sine egne barn før de tok en avgjørelse, slik vi har belyst tidligere. Blant annet forteller en annen informant dette:

(...) Ja, helt tydelig, fordi barnet er egentlig ganske sliten av fosterbarnet og det sier jeg at barnet har lov til. Faktisk dette tok jeg opp på pride kurs, der de blant annet sier at det er viktig å lytte til biologiske barn. Så jeg bare bekrefter barnet også snakker vi om det. Noen ting syntes barnet er urettferdig. – barnet er lei av fosterbarnet og syntes at fosterbarnet er slitsomt og det forstår jeg.

Slike erfaringer som informantene forteller, kan være en risikofaktor for fosterbarnet, fordi det kan føre til at fosterhjems plasseringen opphører. Årsaker til dette kan jo være så mangt, men flere av de biologiske barna som fremdeles bor hjemme er kanskje i tenårene. Når foreldrene deres velger å bli fosterforeldre kan det føre til at de sliter med venner, skolegang eller føler sjalusi. Det kan vise seg at det biologiske barnet kan få en følelse av å komme i andre rekke. Bowlby (1969) peker på individuelle samspillmønstre i en barn- voksen- dyade som dannes på

grunnlag av en historikk med kommunikativ og følelsesmessig ”gi og ta” relasjon. Dette kan for eksempel handle om både foster og fosterforeldrenes tilstedeværelse for egne biologiske barn.

Johansson og Sundt (2008) viser til at det kan være flere årsaker som foreldre mener kan gå utover egne barns trivsel og fungering. I undersøkelsen vår fremkommer det at informantene legger særlig vekt på å opparbeide forståelse for begge parter. Både at fosterbarnet og barnet våger å åpne seg og stole på foreldrene om det oppstår vanskeligheter. Bowlby (1969) la vekt på de kognitive representasjonene, det kan sees i sammenheng med trygge barn. Trygge barn vil utvikle ferdigheter som selvkontroll og gjensidighet, som kan føre til mer kompetente samhandlinger enn det man finner hos utrygge barn. En av informantene våre forteller at det biologiske barnet i sommer ga uttrykk for at: ”Fosterbarnet er min bror og min familie”. Vi tenker det er et uttrykk og en beskrivelse av et trygt barn som var inneforstått med situasjonen.

En annen informant forteller at det biologiske barnet beskrev fosterbarnet: ”Fosterbarnet er så pliktoppfyllende”. Dette utsagnet tenker vi kan tolkes på flere måter. På den ene siden kan det være at det biologiske barnet mener at fosterbarnet opptar foreldrenes tid, slik at det selv føler seg tilsidesatt. På en annen side kan det være at forholdet mellom egne barn og foreldre, fosterbarnet og fosterforeldre handler om at fosterforeldre selv har opplevd samhandling og gode relasjoner i sin egen barndom. Som resultat vil deres barn ikke bare føle seg forstått, verdsatt og kompetente, men også være bedre i stand til å utvikle en tryggere relasjon til andre barn og omsorgspersoner, slik også Gulbrandsen (2009) peker på.

Når fosterbarnet begynner på skolen får det betegnelsen eleven. Imsen (2008) peker på at i skolen er det ikke bare kunnskaper som forvaltes. Hver elev er tilstede med sin egen følelsesverden og opplever gleder og skuffelser, kjedsommelighet og iver, fortvilelse og pågangsmot.

5.2.5 Overgangen til skolen

Larsen Damsgaard (2003) peker på at overgangen mellom barnehage og skole eller mellom barnetrinn og ungdomstrinn kan være spesielt vanskelig for en del elever. Ogden (2009) og Sundt (2010) peker på at å være elev på skolen er den fase i livet som gir muligheter for sosialisering over en lengre periode, og som ingen kan velge bort. Å bevege seg mellom de økologiske overgangene, vil si at fosterbarnet beveger seg fra sin biologiske familie, til

fosterfamilien, begynner i barnehage og senere i skole. Bronfenbrenner (1979) peker på helheten og sammenhengen i det økologiske perspektivet og viser til at utviklingen skjer i en vekselvirkning mellom barnets utvikling og et miljø i forandring, for eksempel når barnet begynner på skolen. Bronfenbrenner definerer utviklingsøkologi slik:

The ecology of human development involves the scientific study of the progressive, mutual accommodation between an active, growing, human- being and changing properties of the immediate settings in which the developing persons lives, as the process is affected by relations between these settings, and by larger contexts in which the settings are embedded.

(Bronfenbrenner, 1979 s.21)

Ifølge Ogden (2009) er det ofte en sammenheng mellom problemenes alvorgrad og elevenes ressurser og stressbelastning. I vår undersøkelse viser det seg at flere av informantene er opptatt av overgangene som fosterbarnet blir utsatt for i oppveksten. Når flere av informantene uttrykker at fosterbarnet har skiftet miljø flere ganger, kan det være forbundet med at disse overgangene for flere av fosterbarna blir vanskeligere å takle. En av informantene forteller om tiden før fosterbarnet skulle starte på skolen.

Jeg må jo si at jeg gikk hele tiden og gruet meg til skolestart fordi jeg tenkte at jeg kom til å fly på kontoret til rektor hele tiden. Men det går jo så bra han er så flink og læreren følger tett opp. Vi har et fint samarbeid og læreren er like konsekvent som meg. Det er bra.

Informanten i dette sitatet innrømmer at hun er bekymret for fosterbarnets skolestart, fordi hun ønsker det beste for barnet. Bare tanken på at hun skal fly til og fra rektors kontor viser seg allerede før fosterbarnet har begynt å være en belastning for henne. Vi forstår det slik at hun har store bekymringer for hva som venter fosterbarnet. Derimot viser det seg at fosterbarnet behersker skolen og at han er flink. Hun forteller at: ”fosterbarnet har knyttet til seg en følelse av gode opplevelser i skolesammenhengen”. Det vil si at hans skolegang kan hjelpe til med at fosterbarnet lykkes senere i voksenlivet. I tillegg til denne nye konteksten som fosterbarnet befinner seg i, handler det om at han skal lykkes på skolen, noe han gjør. En av grunnene til det

kan være at det før skolestart har foregått et samarbeid mellom skole og fostermor, slik at de er godt forberedt.

Bronfenbrenner (1979) beskriver i sin teori at mennesker lever i et sett av sammenhengende systemer som påvirker hverandre gjennom relasjoner. Det kan innebære at muligheten til suksess, handler om at det er nødvendig med et gjensidig samarbeid mellom fosterforeldre og lærere. Det er her det dannes nye systemer, fra mikrosystemet til mesosystemet. I fosterfamilien betyr det ikke at alle blir involvert i et nytt mikrosystem som skolen er for fosterbarnet. Det kan for eksempel være forhold der det kun er den ene parten som følger opp. Da vil denne personen minske muligheten til å påvirke mesosystemet. Vi tenker at det lettere kan oppstå misforståelser og frustrasjoner om ikke begge fosterforeldrene er tilstede, det handler jo tross alt om fosterbarnets utvikling. Når det foregår et tett samarbeid mellom skole og fosterforeldre understreker dette helheten og sammenhengen i et barns utvikling. Denne sammenhengen kan sees på som betydningsfullt for å styrke fosterbarnets fremtidige kompetanse, slik også Bø (2000) viser til.

Skaalvik og Skaalvik (1996) legger vekt på at skolen er av en avgjørende betydning for barns selvoppfatning. Skal man lykkes på skolen kan en faktor være fosterbarnets opplevelse av å være verdt noe. For fosterbarnet kan det handle om å mestre en kompetanse som er overførbart til andre arenaer. For eksempel forteller en fostermor dette: ” Han er så motorinteressert”. Vi tenker at dette uttrykker at fosterbarnet kan ta med seg sin kompetanse inn i andre sammenhenger. Frønæs og Kjølrsrød (2006) sier blant annet at formell kompetanse stadig får større betydning i kunnskapssamfunnet. Selv om fosterbarn ikke har hatt så gode oppvekstvilkår bør det ikke bety at det ikke kan utvikle gode skoleferdigheter. Tvert imot kan det gi fosterbarnet en styrke det tar med seg videre i livet. I følge Bronfenbrenner (1979) er det samspillet mellom individet og omgivelsene som fremmer utvikling. Allerede fra fødsel starter barnet samspillet i settinger hvor det er i direkte kontakt med de nærmeste, foreldre eller fosterforeldre, og etter hvert i samspill med jevnaldrende i barnehage eller skole.

Plassering og skole

Informantene som vi snakket med viser at de er rimelige opptatt av å tenke skole parallelt med plasseringen av fosterbarnet i deres hjem. I tillegg til det er de opptatt av at samarbeidet med

skolen kommer i gang fortløpende og gjerne i god tid før fosterbarnet skal begynne. En informant sier, ”Vi startet med prosessen lenge før fosterbarnet kom”. Når informanten sier det kan bety at en slik prosess bør tenkes å være obligatorisk for alle fosterbarn, også for dem som mestrer skolen godt. Når flere av informantene poengterer at det er viktig å skape gode relasjoner og et samarbeid med skolen, kan det ha en sammenheng med å forstå hvilke utfordringer fosterbarnet står overfor. Betydningen av et tett og nært samarbeid med skolen tenker vi kan føre til at det blir et bedre samsvar mellom det fosterbarnet presterer på skolen og det fosterforeldrene gjør hjemme. På denne måten kan fosterforeldrene anse seg som betydningsfulle, slik at de lykkes med fosterhjems plasseringen.

En annen informant forteller: ”Jeg var opptatt av at vi skulle holde på de reglene vi hadde hjemme, det fungerte så bra. Han var avhengig å ha tydelige voksne rundt seg som satte grenser. Når jeg snakket med skolen ble vi enige om å holde kontakt underveis”. Dette sitatet kan være en interesse fra fostermors side om at skolen opprettholder samme struktur som fosterhjemmet. Et sentralt poeng kan derfor dreie seg om et godt og nært samarbeid mellom aktørene. Det er viktig for fostermor at forutsigbarheten og strukturen opprettholdes for fosterbarnet. Det handler om at fosterbarnet blir utrygt og forvirret i situasjoner som ikke er oversiktlig. Det kan tyde på at skolen og fosterforeldrene må ha samme forståelse, slik at det blir meningsfullt for fosterbarnet å komme på skolen. Larsen Damsgaard (2007) trekker frem betydningen av samtaler mellom lærere og foreldre, fordi foreldrene skal involveres omkring barnet som elev, både i forhold til positive og negative sider. Skal man lykkes i en overgangssituasjon kan veksling av informasjon være helt nødvendig. Å planlegge overføringen og dele nødvendig informasjon kan bety at fosterbarnet kan komme til å lykkes og man lykkes som fosterforeldre. For noen kan det være nødvendig med daglig kontakt, mens i andre tilfeller kan samarbeide skje mer sporadisk, for eksempel om det skulle oppstå ting som er vanskelig for fosterbarnet.

I følge Sundt (2010) handler hverdagen for mange fosterbarn om at de må tåle motgang, det fører dem inn i en risikosone. Selv om fosterbarn må tåle motgang viser det seg også at flere opplever positiv tilpasning. En av grunnene til det kan være at de har med seg en egen evne til å ta vare på seg selv, og ikke fått alvorlig skade fra tidligere mikromiljøer. Bare det at barnet har fått et nytt hjem, et fosterhjem kan ha en stor effekt på at de lykkes. Nye erfaringer skulle tilsi at barnet befinner seg i en ekstra sårbar situasjon og derfor trenger støtte i overganger til ny skole, slik Bø (2000) peker på. Selv om regjeringens mål bygger på at alle skal gis like muligheter, viser det

seg at mange fosterbarn sliter med å skape gode relasjoner til skolekamerater og lærere fordi de har problemer med å knytte seg til noen. Slik vi kan se i flere eksempler av vår undersøkelse.

Fosterbarnet skal på lik linje med andre elever konsentrere seg om skolen og følge de reglene som råder der. En informant forteller: ”Vi hadde flere møter med skolen, forfosterbarna var ikke vant til å forholde seg til regler. Det førte til at de fikk flere meldinger med seg hjem”. Skulle skolens regler bli for problematisk mener vi at en viktig faktor handler om at det settes i gang ulike tiltak for å bedre situasjonen. For å få til det vil det i utgangspunktet være fosterforeldrene i samarbeid med barneverntjenesten som skal sette i gang tiltak sammen med skolen.

Flere opplever at overgangen til skolen kan være problemfylt og utfordrende. I vår undersøkelse viser det seg at flere informanter hadde tatt initiativ til å informere skolen og klassen før fosterbarnet begynte. Det kan være flere argumenter som peker på hvordan man rettferdiggjør informasjon og ofte konfronteres det med at fosterbarnet skal møte med ”blanke ark”. Vi tenker at det ikke er meningen å brette ut hele privatlivet til fosterbarnet, men å gi en kort presentasjon som kan anses som betydningsfullt for fosterbarnet. I de tilfellene hvor man ikke velger å informere, kan ansvaret for å mestre overgangen bli lagt på fosterbarnet selv. Et barn som for eksempel lenge har vært utsatt for omsorgssvikt kan med fordel skjermes for et slikt oppdrag. Ulike tiltak i et nært samarbeid med de ulike aktørene, kan føre til at skolen og fosterhjemmet utvikler en felles forståelse omkring barnets behov. Bø (2000) påpeker hvis barnet fra første skoledag møter voksne som er tilgjengelige, sensitive og varme, så utvikles tillit og forventninger om at andre er til å stole på.

Sundt (2010) viser til at det kan skje endringer i fosterbarnets liv fra en dag til neste. Når vi da snakker om overgangen til skole er det sentralt at man diskuterer og setter i gang et samarbeid mellom de aktørene som er involvert i barnet. Vi mener at et slikt samarbeid bør etableres så tidlig som mulig. En informant sier: ”Dagen etter at vi ble fosterforeldre tok vi kontakt med skolen”. Det kan se ut som om at et skifte av skole kan være et sentralt poeng å etablere et samarbeid til den nye skolen fortløpende. Imidlertid ser vi at en annen viktig faktor er selve grunnlaget for en god relasjon og et godt samarbeid. Samarbeidet bør legges i en tid da verken fosterbarnet eller skolen har hatt mulighet til å gjøre seg opp en formening om hva dette barnet har med seg fra tidligere mikromiljøer. Bronfenbrenner (1979) viser til i sin teori betydningen av å skape en sammenheng og helhet rundt barnets oppvekstmiljø. Med fokus på å skape en helhet for fosterbarnet kan man styrke fosterbarnets forutsetninger for å tåle belastninger og

utfordringer i livet. Det betyr at kontakten mellom skole og fosterforeldrene har stor betydning for fosterforeldrenes muligheter for å lykkes. Relasjonen mellom fosterforeldre og skole må hele tiden vedlikeholdes som et sikkerhetsnett for at fosterbarnet skal opprettholde denne sammenhengen.

Til ettertanke viser vi til Erling Lars Dale (Sundt, 2010, s.326) sine uttalelser, slik han sa det i 1972: ”Når foreldre og skole står sammen og er enige om felles mål og felles verdigrunnlag, har barnet størst mulighet for læring og utvikling”.

5.2.6 Oppsummering

Sammenfattet har vi sett på ulike relasjoner som skaper ulike forutsetninger for å lykkes som fosterhjem. Relasjoner til barnevernet spiller en sentral rolle for å gi både støtte, veiledning og oppfølging til fosterforeldre og fosterbarn. Vår undersøkelse viser at enkelte av fosterhjemmene kan være, eller har vært preget av ulike dilemmaer. Blant annet ved skifte av saksbehandler og ulike utfordringer knyttet til barnevernets aktører og fosterforeldre. Utfordringer viser seg i manglende kommunikasjon mellom partene knyttet til fosterhjems plassering og ikke god nok oppfølging fra barnevernets side. Informantene i vår undersøkelse som har gode relasjoner til barnevernet kjennetegnes ved et godt samarbeid med fosterhjemmets aktører. Både vi og våre informanter anser dette som betydningsfull, slik at en fosterhjems plassering skal bli en suksess.

Vi har sett at de informantene vi intervjuet viser åpenhet, raushet og fleksibilitet i forhold til fosterbarnets sosiale relasjoner. Det vil si at det blir tatt hensyn til fosterbarnets biologiske tilknytning, slik dette sees i vår datapresentasjon. Samtidig fortelles det at det er betydningsfullt å ha gode kontakter og relasjoner til andre fosterforeldre. Da dette gir mulighet for å utveksle informasjon, kunnskap og opplevelse i å være fosterforeldre. Vi sitter igjen med en følelse av at fosterbarn har i like stor grad muligheter til å kunne mestre plasseringen i fosterhjemmet, de sosiale miljøene og skolehverdagen. Det er allikevel sentralt å nevne at fosterbarn er sårbare på flere områder, både emosjonelt, kognitivt og sosialt. For oss kan det se ut som det er helt nødvendig at det foreligger et tett samarbeid med de ulike aktørene som fosterbarnet er knyttet til. Selv om vi må nevne at det er ikke det i seg selv som gjør det mulig for å lykkes med fosterhjemsoppdraget. Derimot har vi sett at gode relasjoner til både barnevernet, alle deltakerne

i fosterhjem og fosterbarnet med sin biologiske tilknytning kan være årsaken til at en fosterhjems plassering lykkes.

Bronfenbrenner viser til i et utviklingsøkologisk perspektiv at gode relasjoner er betydningsfullt for fosterbarnet i et fosterhjem. Dette kan skape en trygg og god tilknytning, fordi fosterbarnet får møte voksne med ulike posisjoner som ivaretar barnets beste. Vi har sett i vår undersøkelse at alle systemene i teorien til Bronfenbrenner påvirker derfor hverandre i en vekselvirkning. Dette anser vi som betydningsfullt for å lykkes som et fosterhjem.

Bowlbys tilknytningsteori kan også forbindes med ivaretagelse av barnets beste. Fokuset på at barnet kan knytte seg til flere personer og ikke bare mor eller far, kan handle om at relasjonene mellom fosterbarnet og enkelte andre er mer betydningsfullt. Tilknytning er en mekanisme som starter allerede ved fødsel og er en prosess fra spedbarn til voksen alder.

I neste avsnitt skal vi presentere vårt materiale hvordan ulike roller i fosterhjemmet bli synlig og har endret seg opp gjennom tidene.

5.3 Roller knyttet til fosterhjemmet

Vi skal i dette kapittelet belyse betydningen av de ulike rollene som er knyttet til et fosterhjem. Vi har lagt vekt på informantenes fortellinger og gjør et forsøk på å knytte dette til ulike teoretiske og forskningsmessige perspektiver. Blant annet kan vi nevne Bronfenbrenner (1979) sin teori om utviklingsøkologisk systemteori.

Den mest nyttige måten for barn å utvikle sosiale ferdigheter på er i samvær med andre mennesker. Blant andre voksne, venner og kamerater oppstår det situasjoner hvor barnet må forhandle og prøve seg fram, det er i slike situasjoner barnet utvikler sosiale ferdigheter. Skal vi forstå et barns utvikling, må vi studere alle de miljøene det beveger seg i. Vi må se på hvordan det ene miljøet er avhengig av det andre, og hvordan de fjerne miljøene henger sammen med de nære. Dette kaller Bronfenbrenner en økologisk tilnæringsmåte. Dersom det er et dårlig

samarbeid mellom disse miljøene kan det bety at fosterbarnet utvikler en usikkerhet til miljøene rundt seg.

Begrepet roller kan settes i sammenheng med mennesker som kommer sammen. I dette møtet streber man etter å innhente opplysninger om hverandre. Men man forsøker også å plassere hverandre, og i den hensikt forsøker man å forutsi handlinger og reaksjonsmåter. Å gå inn i en rolle kan vise seg fra mange sider som vi ofte forbinder med status. Den kan oppstå plutselig som når du vinner i et spill, den kan være foranderlige og skifte med alder og modenhet, for eksempel rollen som mor, fostermor, far og fosterfar, ektepar og barn, eller de kan være vedvarende som kvinne, mann eller ektepar. Men også som venn, kjæreste, husmor, mor og bestemor (Bø, 2000). Gjøsund og Huseby (1999) viser til at det som bestemmer disse rollene er gjensidige forventninger til hverandre om hvordan atferden i de forskjellige situasjonene skal være.

I dagens samfunn er det ingen fastlagt struktur på hva slags roller man har innenfor moderne familiesystem. Alle familier er ulike, og det eksisterer heller ingen oppskrift på hvordan en perfekt familie skal være, men i alle familier oppstår det problemer og konflikter som bunner i de samme forutsetningene for menneskelig samvær (Juul, 1998).

Familiemønsteret er forandelig. I dag er ikke rollene fastlagt på forhånd, og det er derfor opp til hver enkelt familie å avgjøre hvordan de ønsker å være en familie. I takt med det endrede kjønnsrollemønsteret mener Juul (1998) at dette ikke minst er en utfordring for menn, som ikke lenger kan nøye seg med forsørgerrollen, men også må delta aktivt i familiens daglige liv.

Vi skal i dette kapittelet starte med å se på fostermødrenes rolle som initiativtakere. Så fortsetter vi med fostermors rolle som mentor. Deretter belyser vi ulike sider ved fostermødrenes initiativ til å endre familiestrukturen.

5.3.1 Fostermødrenes rolle som initiativtakere

Bronfenbrenner fremhever betydningen av både de rolleforventningene og rollemodellene individet kommer i kontakt med. Han legger vekt på at menneskers utvikling skjer fordi vi hele tiden utvider og utforsker vårt repertoar av roller (Bø, 2000).

Alle informantene i vår undersøkelse forteller om deres egen rolle som initiativtakere. Og som utvides til flere repertoarer av roller. Den skifter for eksempel fra rollen som mor til fostermor, til mentor eller omsorgsgiver. Da vi intervjuet informantene fant vi ut at de fleste av kvinnene hadde visjoner om å få egne eller flere barn, hjelpe andre, eller hadde en visjon om å åpne huset sitt for noen som trengte det.

Det interessante ved denne undersøkelsen, er at den peker i retning av at det oftest er kvinnene selv som har tatt initiativet til å tre inn i en ny tilværelse som fosterforeldre, slik en av våre informanter beskriver

Fordi jeg selv har en fostersøster som ble rusavhengig, ble vi først helge avlastere til hennes to døtre for siden å overta hele omsorgen. Det første året var så tøft at jeg måtte frikjøpes fra mitt arbeid. I dag to år etter arbeider jeg i 60 prosent stilling, det er nesten i overkant.

Dette sitatet handler om et slektsfosterhjem. Det betyr at søsteren har påtatt seg et ansvar for tanteungene sine og gått inn i en ny rolle som fostermor. Da vi spør henne om hva som var årsaken til at hun påtok seg denne rollen, svarer hun: "Jeg orket ikke å se på at tanteungene ble borte fra familien". Vi forstår det slik at fostermor kjente godt til fosterbarnas bakgrunn. Som tante hadde hun gjort seg flere tanker om å overta omsorgen for fosterbarna. Selv om hun gir uttrykk for at motivasjonen hennes handlet om at de rett og slett var så glad i jentene at de ikke kunne si nei. Det viste seg at forventninger til å gå inn i rollen som fostermor ble mer omfattende enn hun hadde forestilt seg. Fra tidligere hadde hun rollen som tante og ble av barna betegnet deretter. Når hun opplevde at barna var blitt utsatt for omsorgssvikt og av den grunn flyttet til hennes familie, fikk hun en annen rolle. Hun sier: "Den handlet om mer enn å være tante". Rollen som fostermor påtok hun seg fordi hun ikke ville miste jentene, men også fordi hun ville

hjelp sin søster i en vanskelig situasjon. For oss kan det virke som det er et fatum at hun er den rette omsorgsgiveren for disse barna og at hun begrunnet dette i samarbeid med foreldrene hun forteller: ”Vi hadde mange runder på hvordan vi skulle løse mange praktiske ting siden dette er en familieplassering”. ”Det handlet ikke bare om jentene, men også om søsteren min som mistet jentene sine”. Selv om det var fostermor selv som tok initiativ til å endre rollen sin, viste det seg at det var i samarbeid med de biologiske foreldrene til barna. ”Det måtte en rolleavklaring til, fordi det var sentralt når det gjaldt besøk, grenser og den daglige omsorgen, men vi fikk hjelp av barnevernet til dette”, sier hun. Flere av informantene i vår undersøkelse peker også på at det er viktig å avklare rollene i forholdet til de biologiske foreldrene. Sett i forhold til vår undersøkelse kan det se ut som at en avklaring av roller i samarbeidet, kan anses som betydningsfullt for å lykkes som et fosterhjem.

Bunkholdt (1990) peker på at rollen som foreldre sees på som prestisjefyllt i vårt samfunn, og at det kan kjennes svært vanskelig å erkjenne eller konstantere utilstrekkelighet på dette området. Fostermoren forteller: ”De biologiske foreldrene forsto at de hadde et problem og av den grunn ikke lenger klarte å påta seg ansvaret for barna sine”. Når fostermor beskriver denne fortellingen, kan det handle om at hun forsøker å formidle at søsteren kunne vært en god omsorgsperson for barna sine om hun hadde vært fri for sine rusproblemer. Det å ikke lykkes som omsorgsperson betyr ikke at en ikke ønsker å lykkes. Det kan være at man tidligere har mislykkes i andre roller, og har derfor ingen positive erfaringer å knytte omsorgsrollen til. Siden søsteren til fostermor selv har vært fosterbarn, kan det være at hun har med seg en ballast fra tidligere erfaringer som har innvirkning på hennes rolle som omsorgsperson. Sundt (2010) viser til at det er forbundet en viss risiko ved en familieplassering, fordi det kan føre til en større konflikt. Derimot har vi sett at tante kan være en fostermor som kan ha betydning for at det skal lykkes med barna. For det første kan søsteren se og oppleve på nært hold at det går bra med barna hennes i fosterhjemmet. For det andre kan det motivere henne til å endre livsstilen sin, slik at barna kan flytte hjem igjen. Å påta seg rollen som omsorgsperson kan vi se handler om å ta initiativ til å bry seg om andre mennesker, slik fostermor til tanteungene er et eksempel på.

Fostermors rolle som mentor

Bø (2000) viser til Bronfenbrenner når han peker på at det er en persontype som er spesielt verdifull for barnets utvikling. Denne persontypen omtaler Bronfenbrenner (1979) som mentor.

Vi forstår begrepet mentor med en voksenperson som fungerer som en venn eller rollemodell. Det gjelder ikke mor eller far.

Under intervjuene våre kom det fram at de fleste fosterforeldrene var forberedt på de ulike rollene de skulle komme til å innta. Dette førte oss inn i en samtale omkring ulike typer roller, blant annet dukket begrepet mentorrollen opp. Den rollen som fosterforeldre påtar seg kan ha betydning for opplevelsen av måten fosterbarnet knytter seg til en person, en type mentor. En av informantene forteller: ”Jeg følte at jeg helt fra start av tok på meg rollen både som fostermor og samtalepartner som serverte mat og stilte opp hundre prosent”. Informantens uttalelser gir oss en forståelse av at hun skifter roller i forhold til konteksten de befinner seg i. Hun hadde ikke bare tatt på seg rollen som mentor, men i en kort sekvens også rollen som serveringsdame. Vi kan se at fostermor veksler mellom flere roller på kort tid, og kanskje er det nødvendig. For som hun gir uttrykk for stiller hun opp hundre prosent. Å veksle mellom ulike roller kan være en måte å knytte gode relasjoner til fosterbarnet på. Når hun fremtrer som mentor, en hjelper, er hun i en annen posisjon enn selve rollen som symboliserer fosterforeldrerollen. Når vi spør henne hva hun legger i selve begrepet mentor, gir hun uttrykk for at bruken av begrepet mentor kan forbindes med en forståelse av en god relasjon, fordi den er på utsiden av den mer autoritære rollen som far og mor. Når fostermor benytter seg av rollen som mentor kan vi se det i sammenheng med en kontekst for å skape en god relasjon som kan få betydning for at forholdet mellom henne og fosterbarnet kan anses som betydningsfullt.

Dette forholdet kan vi se har fortsatt selv i ettertid og fosterbarnet har fått egen familie. For hun forteller også at: ”Selv om fosterbarna har flyttet ut og jeg har tredd ut av fosterforeldrerolle har vi fortsatt kontakt. Jeg er mer som en mentor. Jeg stiller fortsatt opp og hjelper med å kjøre og hente barna i barnehagen”. Her tyder det på at fostermor har tatt initiativ til å avklare rollens betydning fordi hun ønsket kontakt med fosterbarnet. Det kommer fram av at hun har tredd ut av en rolle som fostermor, men fortsatt i relasjonen som mentor. Siden hun ikke har status som den biologiske rollen som bestemor, ser det forøvrig ut til at hun allikevel har en betydningsfull rolle, som hjelper og støtte for familien. Hun sier videre: ”De har bygd hus i hagen vår, så i tillegg er vi naboer”. Selv om det ikke er noen selvfølge at fosterbarn ser på fosterfamilien som en nær familie etter at fosterhjemmet opphører, ser vi at denne fosterfamilien har knyttet nære bånd også i ettertid. I tillegg har også fosterbarnet inntatt en ny rolle som også nabo til fosterforeldrene sine. På denne måten kan vi knytte rollen som mentor i forhold til rollen som naboer, fordi gode

naboer hjelper hverandre. I ettertid virker det som at det er en gjensidig påvirkning av å opprettholde en nær relasjon både fra fosterforeldrene, men ikke minst også fra fosterbarnets side. Det er som denne fostermoren sier, ”Når jeg tenker tilbake kan jeg se at vi har hatt betydning som fosterhjem for vi har alltid stilt opp og hjulpet til. Det har vi fortsatt med for hennes nye familie. Det betyr at min visjon om å hjelpe andre, den har jeg lyktes med”. Informanten prioriterer sin egen visjon om å hjelpe andre. Når fosterbarnet får bygge hus i hagen kan det først og fremst handle om hennes prioriteringer for å anse seg som betydningsfull, og få følelsen av å ha lyktes som fosterhjem.

Fostermødrenes initiativ til å endre familiestrukturen

Sitatene ovenfor kan tyde på at fostermødrene i vår undersøkelse tok initiativ til å påta seg en mentorrolle som de lyktes med. Det viste seg at det hadde en betydningsfull effekt som ga muligheter til å hjelpe noen i en utsatt posisjon.

Bø (2000) viser til at overganger i livssituasjoner kan by på både muligheter, utfordringer og påkjenninger. Når det skjer en endring i familien minner Bronfenbrenners (1979) teori oss på at vi kan lære mye av dette ved å studere økologiske overganger. Hans teori kan være et hjelpemiddel til å forstå de ulike miljøene som påvirker oss i en gjensidig vekselvirkning. For å få en dypere forståelse av denne vekselvirkningen starter vi med et historisk tilbakeblikk i familiestrukturen.

Tidligere var bondekona pliktig til å måtte legge husarbeidet i vent, fordi hun måtte arbeide med onna. Bondekona hadde i tillegg ansvaret for husholdsmedlemmenes ve og vel, for stell av barna og de syke, men også for andre arbeidsoppgaver på gården. Alt i alt kan man si at det var bondekona sin rolle å ta initiativ til alt arbeidet, fordi det var forventet av henne. Dagens familiestruktur har derimot gjennomgått mange endringer. En av grunnene kan nok handle om at kvinnenens rolle har endret seg. De er ikke lenger hjemmeværende, men har blitt utarbeidende. Under samtalene våre med informantene spør vi om de kan si noe om hva som har ført til at familiestrukturen i deres familie har endret seg etter at de ble fosterforeldre. Det viser seg at de fleste viser til at de har valgt arbeid utenfor hjemmet i tillegg til å bli fosterforeldre, og ser ingen hindring ved det. En av informantene vekker vår interesse når hun forteller:

Jeg hadde ikke lyst til å bli frikjøpt fra jobben min fordi jeg ville ha jobben min og jeg ville ha en ungdom som kunne fungere. Jeg visste at han gikk på skolen, hadde fritidsinteresser, og var en gutt med mange ressurser. Da visste jeg at han kunne flytte til oss, og at det var muligheter til å kombinere begge deler.

Fostermor uttrykker sin intensjon tydelig før hun kan påta seg den nye rollen. Hun er glad og engasjert i jobben sin og vil ikke bli frikjøpt. Vi kan se en moderne kvinne som ønsker å endre familiestrukturen ved å kombinere begge roller. Både som yrkesaktiv og som omsorgsperson. Når det viser seg at det er en gutt med mange interesser tolker vi han som ganske selvstendig. Informanten forteller videre: ”Det var også en av grunnene til at vi ville ha en ungdom framfor mindre barn, også fordi det hadde noe med livssituasjonen vår å gjøre”. Når vi snakker om informantens livssituasjon viser det seg at hun representerer to – inntekstfamilien. Selv om hun ønsket å ha en ungdom i hus viser det seg at det var viktig for henne å få informasjon om fosterbarnet før det kom. Bunkholdt og Sandbæk (1998) viser til at innhenting og formidling av informasjon om fosterbarnet, råder det forholdsvis delte meninger om. Sett fra vår informants side forstår vi det slik at det var viktig for fostermor å få mest mulig informasjon og at dette handlet om hennes mulighet til å sikre seg en god familiestruktur som alle parter kunne lykkes med. Hun sier det slik: ”Prosessen der du får informasjon om barnet eller ungdommen handler mye om å se hva det var som på en måte kunne passe inn hos oss”. Sammenlignet med enkelte av de andre informantene i vår undersøkelse hadde hun ingen formening om å bli frikjøpt for å være mer hjemme med fosterbarnet. Det vil si at føringene og endringene av familiestrukturen begynte allerede når informanten bestemte seg for å bli fosterhjem. Forutsetningen var å få en ungdom som kunne tilpasse seg hennes karriere og familiemønster. I neste sitat kan vi se visse motsetninger til den foregående familiestrukturen. Denne informanten, som valgte å få et mindre barn i fosterhjem, måtte endre familiestrukturen på en litt annerledes måte, hun forteller:

Vi valgte et lite barn selv om de spurte om vi kunne tenke oss en 14 åring, men det var ikke aktuelt fordi mannen min jobbet skift og jeg jobbet deltid. Og da så jeg for meg at det var jeg som måtte ut og lete etter ungdommen. Nei, det var ikke aktuelt. Men barnevernet visste at vi hadde hatt en 17 åring boende hos oss, men de var av nær slekt så det blir litt annerledes.

Det kan tenkes at denne fostermoren hadde gjort seg opp tanker om at endringen i familiestrukturen ville få andre følger med en ungdom i hus, enn med et mindre barn. Det var vanskelig å få til fordi mannen jobbet skift og hun var i deltidsstilling. Hun tenkte at hun ble sittende igjen med det meste av ansvaret, dette var hun kanskje ikke motivert for. Hennes muligheten for å bli fosterhjem handlet om et ønske om å få et barn til. Det var naturlig for deres familiestruktur å gå for det minste barnet.

Endring innen familiestrukturen er noe som ikke bare forekommer i Norge, men utviklingen har også vist seg gjeldende i de fleste europeiske land. Dagens mødre er, på lik linje med menn, ute i yrkeslivet allerede fra barna er små og kan av den grunn kalle seg to – inntektsfamilie. Selv om de har to inntekter har tiden til samvær blitt mindre. Dette har gjort det nødvendig for far å delta mer på hjemmebane (Moxnes, Kvaran, Kaul og Levin, 2001).

5.3.2 Fedres rolle som omsorgspersoner

Til nå har vi sett hvordan mødrene har definert sine roller. I denne delen vil vi se hvordan mødrene ser på rollen til far. De viser til et ønske fra fedrenes side om å kunne bidra mer i omsorgen av barna allerede fra fødsel. ”Fars rolle er i endring, se bare på deres deltagelse på foreldremøter”, sier en informant. Brandt og Kvande (2003, s. 29) peker på at på at farsforskning har, og er en del av familieforskningen. Videre viser de til at forestillingen om den ”nye faren” allerede var utbredt på 1900- tallet. Den gikk ut på moderne fedres deltagelse i omsorgsarbeid og deres uttrykk for følelser som deres egen far ikke visste til.

De fleste av informantene i vår undersøkelse viser til en far som var lite tilstede. Flere av dem arbeidet skift, mens noen hadde egne foretak, og andre arbeidet i firmaer som krevde deres arbeidskapasitet. En av informantene i vår undersøkelse forteller: ”Jeg husker at mor var mye alene med oss barna og at far var borte i lengre perioder fordi han var sjømann”. Denne fostermoren forteller om sin egen barndomsopplevelse. Når hun gir oss et lite tilbakeblikk over sin egen barndom, tenker vi at dette kan være sentralt også i dagens samfunn. Blant annet er det fortsatt mange fedre som arbeider borte fra hjemmet. Sitatet peker allikevel mot at det har skjedd en endring. Informantens barndom bærer preg av en farsrolle som var hovedforsørgeren for familien, slik at han ikke hadde noen mulighet til å ta egne valg. Han måtte ta den jobben han

fikk. Informanten forteller videre: ”I de periodene som far var borte falt mye av oppdragelsen og praktiske gjøremål på min mor, men når han kom hjem gjorde vi mange aktiviteter sammen”.

Kvebæk (1998) påpeker at det tradisjonelt sett har vært rollen til mor som har blitt sett på som den beste omsorgspersonen. Rollen til far har tidligere vært mer preget av en forsørgerrolle fordi mor var hjemmевærende med barna. Denne informanten forteller videre: ”Jeg måtte bli kjent med far hver gang han kom hjem”. Om far hadde hatt arbeid i nærheten av hjemmet, ville de muligens hatt nærmere forhold til hverandre, slik var det ikke. Hun beskriver: ”Så lenge han var borte ble det mest naturlig å spørre mor om det var noe vi lurte på, derfor ble det slik når han kom hjem også”. Det kan være flere forklaringer på dette, allikevel tenker vi at svaret ligger i informantens egne beskrivelser. Far kunne ikke forvente å bli infiltrert i dagligdagse spørsmål når han var så lite tilstede, men det kan også være et eksempel på at farsrolle ikke var så sentral innad i familien.

Brandt og Moxnes (1999) viser til forskning som peker på at fedre ikke var så populære før på slutten av 1970 – tallet. Det kan ha en forbindelse med at fedre gjennom generasjoner har hatt en rolle som lite tilstedeværende på grunn av lønnet arbeid. I et av våre intervjuer forteller fostermor om fars rolle i deres familie slik den er i dag. Hun forteller dette: ”Han driver sin egen virksomhet, det betyr at jeg er mye alene med barna. Noen ganger skulle jeg ønske han hadde mer fri for å hjelpe meg her hjemme”. Uansett om samfunnet forandrer seg betyr det ikke at fars rolle nødvendigvis forandrer seg, slik det kommer fram av sitatet. Omstendighetene rundt familien gjør at man kanskje ikke har andre valg enn at far fortsetter i samme posisjon. Dermed kan hans arbeidssituasjon være hans bidrag til familien. Å være gift med en mann som er lite tilstede kan føre til at han får liten innflytelse på omsorg og oppdragelsen av barna. En informants refleksjoner rundt dette kommer fram når hun forteller: ”Jeg forbinder fars rolle som hovedforsørgeren, fordi jeg selv er frikjøpt fra min stilling for å være hjemme med fosterbarnet”. Når vi spør henne om hva hun tenker om fars rolle som omsorgsperson forbinder hun dette til hans forsørgerrolle og virker fornøyd med det.

Evenshaug og Hallen (1994) peker på flere faktorer som har påvirkning på barns utvikling. Sett ut i fra Bronfenbrenners (1979) økologiske perspektiv, både på mikro, meso, ekso og makronivået kan fars rolle dermed sees i flere sammenhenger. Fedrenes yrkesvalg, økonomi, tid

og tilstedeværelse kan være elementer som peker mot slike kjennetegn. Det er likevel viktig å presisere at foreldrene er sammen om barna, slik en av fostermødrene i vår undersøkelse fremstiller fosterfars rolle: ”Han var opptatt av mannen min, fordi han hadde ingen pappa selv. Jeg tror at for han så var det viktig å få en mannsperson som han kunne få et forhold til”. Eksempelet peker i retning av en mannsperson som er mer tilstede, og som er opptatt av sin egen rolle i forhold til fosterbarnet. Denne rollefiguren kan være av stor betydning for fosterbarnets utvikling, fordi han nå har en farsfigur som han kan sammenligne seg med, noe fosterbarnet kanskje aldri tidligere har opplevd.

Kjøs (2009) legger vekt på at barns utvikling ikke er en kamp mellom barnet og den ytre verden, men en livslang prosess der barnet utvikler seg i møte med andre personer som står det nær, for eksempel en fosterfar. I dette tilfellet var det fosterfars rolle som tilstedeværende omsorgsperson som hadde fått betydning for barnet. På denne måten kunne fosterfar anse seg som en del av et godt fosterhjem.

Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) presiserer, at barn har blitt mer i fokus i menns liv, fordi deres rolle har endret seg. ”Jeg merker at han er mer interessert nå enn han var da vi selv fikk barn, han har liksom mer tid nå”, sier en informant. ”Når han har mulighet finner de på aktiviteter sammen”, sier en annen informant. Disse beskrivelsene viser at det har skjedd en vending i fedrenes rolle fra 1900 årene og til dagens samfunn. For det første viser han mer interesse enn før, og for det andre ser det ut til at tiden hans strekker mere til. Ivaretagelsen av fosterbarnet ser ut til å være en faktor som har bidratt til at fedrene har fått et større engasjement med tanke på omsorg og oppdragerrollen, og av den grunn kan anse seg som betydningsfull for fosterbarnet.

Hareide og Moe (2006) viser til mannsforsker Øystein Gullvåg Holters beskrivelser om utviklingen av manns og farsrollen i tre faser. Den første knytter han til jordbrukssamfunnet hvor kvinner og menn var likestilte i bidraget i familien. Den andre er industrialismens samleband – modell, hvor det var kvinnene som var hjemmeværende og mannen som var ute i arbeid. Den tredje omtaler han som vår tids - modell. Gullvåg Holter peker på at resultatet har ført til at rollene har blitt mer fleksible. Det vil si at mannens rolle i dag kan romme både tradisjonelle mannlige og kvinnelige trekk. En av informantene forteller: ”Det var en forutsetning at

fosterbarnet fikk et forhold til fosterfar fordi de hadde samme interesse”. En annen informant forteller: ”De to dro på fisketur nesten hver helg, da kunne de snakke om mange ting som jeg ikke tenkte på som viktig”. Dette sitatet kan være en illustrasjon på en fosterfar som er en sentral omsorgsperson for fosterbarnet. Både gjennom aktivitet og handling. Fosterfar viser en evne og vilje til å sette seg inn i fosterbarnets sårbarhet. Det kan vise seg betydningsfullt for fosterbarnet. Det kan være at fosterbarnet kanskje heller aldri har opplevd å ha en far som er tilstede, slik flere av våre informanter uttrykker i samtalene våre. Dette kan igjen ha stor betydning for hvordan fosterbarnet knytter seg til denne nye mannspersonen. Han viser både ”mannlige og kvinnelige” sider, men også fleksibilitet i forhold til gjensidighet og jevnbyrdighet.

Fars rolle i endring

De fleste informantene i vår undersøkelse peker på at fedrenes deltagelse har blitt mer sentral etter at de fikk fosterbarn i hjemmet. Det virker som fosterfar er mer knyttet til arenaene som fosterbarnet er bundet, til samtidig som han viser seg som en far som står for det økonomiske forholdet. Disse faktorene peker på at fosterfars rolle er en sentral aktør i forhold til å lykkes som fosterhjem i vår undersøkelse. En av informantene forteller:

Tidligere var mannen min mye ute og reiste fordi han var sjømann. Jeg var mye alene med fosterbarna. Etter hvert skiftet han jobb. Det førte til at han ble mer delaktig i den daglige omsorgen. I dag er mannen min pensjonist. Han kjører og henter ”barnebarna” i barnehagen og skolefritidsordningen hver eneste dag.

Meningen med å skifte jobb kan handle om at det var hans genuine ønske om å delta mer i hverdagsomsorgen. Siden han har vært borte fra familien over lengre tidsperioder ønsker han nå mer deltagelse i omsorgsarbeidet. For som fostermor sa: ”Jeg merket at han på en måte lengtet hjem”. Å endre livssituasjon kan føre til flere forandringer, både for fosterfamilien, men også til at hans egen rolle. Fostermor forteller videre: ”Ja, fordi når han var hjemme var jeg ikke lenger alene, etter at han skiftet jobb og vi flyttet, så var vi to om det”. Når de ble to om det, førte det til at det ble mer naturlig for han å være mer delaktig i den daglige omsorgen. Fostermor viser til et eksempel når hun sier: ”Han tok del i å følge opp en ungdom i opposisjon, dette hadde jeg ikke klart alene”. Ser vi sitatet i et litt annet perspektiv kan det hende at han i tillegg til sin genuine lyst til å bidra mer. Hun forteller videre: ”Endringen av hans rolle har fortsatt inn i pensjonist

tilværelsen, men i en litt annen form. Hans alder har ikke satt noen hindringer i å fortsette å være en omsorgsperson som stiller opp”. Vi kan se at endringene har ført fosterfar inn i en direkte posisjon som omsorgsfar som kan påvirke hans hverdagskunnskap i forhold til fosterbarnets utvikling. Far som en nærmere omsorgsperson kan derfor anses å ha en sentral betydning av å lykkes som fosterhjem.

I følge Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) er forsørgerrollen tonet ned. Det å sørge for er endret i retning av å sørge om. Når fosterfar har endret sin jobbsituasjon, slik at han er mer hjemme, kan han sørge mer om. Tidligere hadde han hatt mulighet til kun å sørge for. Når fostermor forteller at han ofte etter arbeid tar med seg fosterbarnet på aktiviteter sammen med naboer og venner er det et eksempel på at han sørger om, men også for. Selv om fosterfars rolle har endret seg, kan dette eksempelet tyde på at fosterfar fortsatt har rollen som forsørgeren. Kanskje denne kombinasjonen er nødvendig for å kunne anse seg som et godt fosterhjem, fordi noen må ta ansvar for å sørge for en inntekt til familiens livsopphold. En informant sier: ”Siden det er jeg som er frikjøpt fra arbeidet mitt, er det mannen min som må sørge for at vi har en hovedinntekt”. ”Det betyr ikke at han ikke er engasjert i fosterbarnet, de har samme interesse”, sier en annen. ”Jeg kan ikke si helt konkret hvordan fosterbarnet og fosterfar knyttet seg til hverandre, men så fort han kom hjem gjorde de ting sammen”, beskriver også en av de andre informante i vår undersøkelse. Disse utsagnene kan sees i sammenheng med Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) fordi de peker på hvordan personer tenker om seg selv, sin egen selvoppfatning og hvordan man skaper gode relasjoner til andre. Dette kan få betydning for evnen til å gi og ta imot omsorg. Når fosterfars rolle endrer seg skjer det i takt med en bevisstgjøring rundt sin egen person, og sin egen evne til å gi og dele sin omsorg med fosterbarnet. Når man yter omsorg til fosterbarnet har man også et ansvar for å styrke sin egen oppfatning om seg selv på flere områder, uavhengig av kjønn og andre spesielle forutsetninger. I et økologisk perspektiv, slik Bronfenbrenner (1979) viser til, kan en sterk selvoppfatning om sin egen rolle sees i sammenheng med det som refereres til den historiske tidslinja, denne angir at et personlig livsløp finner sted (Bø, 2000).

Kjøs (2009) peker på at bare for en generasjon tilbake, var det ingen selvfølge at far skiftet bleier eller stelte barna sine. Enda lengre tilbake i tid var det av det sjeldne å se en far trille barnevogn. En informant forteller: ”Hjemme hos oss har det alltid vært han som triller vogna når vi går tur, men det er jeg som skifter bleier”. Denne beskrivelsen kan være et uttrykk som viser til at det har

skjedd en drastisk endring av fars rolle. Denne endringen har ført til en ny epoke, fordi det er også flere fedre som ønsker seg retten til pappapermisjon. Dette viser seg også sentralt i de fleste samfunnsdebatter. ”Når vi fikk barn var det ingen diskusjon om hvem av oss skulle være hjemmeværende, det var et ikke tema for far. Han ble ikke spurt engang”, sier fostermor. Tidligere har alle svangerskapspermisjoner vært forbeholdt kvinnene. Derimot kan man se en endring. I dag får far mulighet til å delta og knytte seg til barnet sitt allerede fra fødsel av, fordi han har rett til å ta ut fødselspermisjon. For eksempel sier en informant:

Om fedre er villige til å gripe denne sjansen, tenker jeg han kan påvirke andre fosterfedre til å gå inn i rollen som den som frikjøpes av barnevernet for å ta seg av et fosterbarn som trenger han hjemme. Når vi senere har snakket om dette, forstår jeg at han har tanker som berører at han har gått glipp av mange sider ved fosterbarnets utvikling fra starten av.

Bratterud, Emilsen og Lillemyr, (2006) peker på at Norge har vært et foregangsland og et forsøksland når det gjelder nye permisjonsendringer omkring fedres deltagelse i omsorg for egne barn. Det er en klar tendens at fedre er i ferd med å klarlegge rollen som en sentral omsorgsperson, og ikke bare en som er tilstede. Når vi spurte informantene våre om hvor sentral fosterfar egentlig var for å mestre denne type oppgave, svarte de fleste informantene våre at det er fosterfars eget ønske å fremstå som en nær omsorgsperson for barna. ”Han er alltid til stede for barna når de kommer fra skolen”, beskriver en informant når vi snakker om fosterfar som omsorgsperson. I tillegg sier hun at det ofte er han som leser om kvelden og at det er han fosterbarnet åpner seg for. ”Kanskje det er fordi han er den pappaen som fosterbarnet endelig føler seg knyttet til”, sier en fostermor. Endringer av roller er i ferd med å endre seg og vi kan se at fedrenes endrede rolle går i retning av at fosterbarnet knytter seg til far, fordi han er blitt en sentral omsorgsperson. I den forbindelse beskriver en av informantene dette:

Unger er så forskjellige, så det er vanskelig å si noe om hva man bør gjøre som omsorgsperson. Det som er vanskelig for mange barnehjemsbarn som har kommet i fosterhjem er at de er åpne med alle voksne. Når vi hadde konflikter hjemme kunne vi finne henne på fanget til naboen. For å endre denne oppførselen gikk mannen min og jeg frem som eksempler. Vi trente gjennom rollespill.

I vår undersøkelse kan dette eksempelet referere til fosterbarn som har dannet et atferdsmønster som har blitt generalisert. Det vil si at det tar med seg sine tidligere erfaringer fra en tilknytningsrelasjon over til en annen omsorgsrelasjon (Gulbrandsen, 2009). Traumatiske opplevelser i barndommen kan henge sammen med hvordan de biologiske foreldrene har utført omsorg til barnet sitt. Før dette fosterbarnet ble plassert i fosterhjem hadde det også bodd på barnehjem. Denne opplevelsen hadde ført til at hun måtte forholde seg til mange voksne fordi hun ikke skulle knytte seg til en fast voksen. ”Når det ringte på døra, sa hun de nærmer seg de nærmer seg”, forteller informanten. Slike opplevelser kan være problemfylte for fosterbarnet. Fosteremor forklarer at hun ble hjemmeværende for å ta seg av fosterbarnet, fordi hun opplevde at barnet bar preg av stor uttrygghet. Fosterfar hadde i samråd med fosteremor endret sin rolle til å fremstå som gode eksempler, det gjorde de ved å gå inn i rollespill. Peder Kjøs (2009) som er psykolog har skrevet boka ”God pappa”. Vi velger å nevne denne boken, fordi vi mener den kan relateres til den som ønsker å være en nær, engasjert pappa under hele barnets oppvekst, i tenårene og videre inn i voksenverden. Vi har kommet frem til at fosterfar viser en vilje til å endre seg ved å påta seg ulike roller som kan anses som betydningsfullt for fosterbarnets tilknytning til han og fosterhjemmet.

Fosterfars deltakelse i fosterbarns aktiviteter

I kjølvannet av de mer strukturelle og verdimessige endringer som har foregått, er det grunn til å tro at menns holdninger har endret seg i retning av at de ønsker å delta i omsorg for barn i en mer kompleks sammenheng, og i alle faser av barnets liv (Bratterud, Emilsen og Lillemyr, 2006). Når vi spør fostermødrene om hvordan de ser på fedrenes deltakelse rundt fosterbarnets aktiviteter, gir en av dem denne beskrivelsen. ”De er begge engasjert i fotball. Det er gjerne mannen min som drar på fotballtrening og følger opp denne aktiviteten. Når vi er hjemme spiller de ofte også fotball i hagen”. Fotball kan være utgangspunktet for en felles aktivitet hos både fosterbarnet og fosterfar. Det er gjennom denne interessen de kan opparbeide og knytte bånd til hverandre. Selv om informanten presiserer at fosterbarnets største interesse er fosterfars store lidenskap slett ikke fotball, men jakt og fiske, Allikevel ser vi at fosterfar følger opp. Videre i intervjuet forteller informanten: De er så ulike, men fosterbarnet ville ta mopedlappen og så viser det seg at mannen min alltid har hatt interesse for mopedskruing og slikt”. Selv om de ikke deler samme hovedinteresse og informanten sier de er ulike, er det en ting som binder dem sammen, å skru på mopeden. Kvebæk (1998) henviser til måter fedre kan ”leke” med sine barn på. Han omtaler den som tøysete, humorfylte, støyende, hoppende og dansende livligheter som får barnet

og far til å le sammen. Flere av informantene snakket om hvor betydningsfullt det virket på fosterbarna at fosterfar var engasjert i deres aktiviteter.

En av de andre informantene forteller mer om dette og sier: ”Jeg ser at fosterbarnet fryder seg når de gjør ting sammen”. Mens en annen sier: ”Det er gjennom aktiviteter de blir trygge på hverandre”. En annen fostermor opplevde:

Fosterbarnet løy veldig ofte eller gjorde ting som ikke var greit. Han visste uansett hva han gjorde så ville alle være mistenkelige. Dette viste vi om i forkant, slik at vi snakket veldig mye om det. Vi hadde en historie like etter at han flyttet inn, hvor han sa han skulle på fotballtrening og hvor han dro til en kamerat i stedet. Etter det fulgte mannen min opp og det har siden den gang gått greit.

I følge Bowlby (1988) er tilknytning et grunnleggende behov og ofte forbundet med trygghet og en mor. Fosterbarnet vi belyser i dette eksempelet er en gutt som kan ha flere erfaringer som har ført til at det er vanskelig å stole på noen. Fordi han bare har opplevd misstillit, benytter han seg av en strategi hvor han lyver til fosterforeldrene sine. Det viser seg at barn kan ha en tilknytning til flere personer, blant annet kan fosterfar være en mer betydningsfull relasjon for dette fosterbarnet enn fostermoren er. I sin teori viser også Bowlby (1969) til at tilknytning ikke bare gjelder de første leveårene, og i forhold til egen mor og far, men også til nye omsorgspersoner, slik denne fosterfaren var for han.

Bratterud, Emilsen og Lillemyr, (2006) viser til leken som en grunnleggende arena hvor barn utvikler selvforståelse. Barn som er aktive deltakere i leken og i samspill med andre barn eller i samvær med voksne, lærer seg selv å kjenne. Flere av informantene i vår undersøkelse antydte at fosterfedre anser seg som viktige pådrivere i aktiviteter sammen med fosterbarna, fordi de på denne måten sitter igjen med en følelse av å ha lyktes. Det er for øvrig sentralt å nevne at det ikke handler kun om fotball alene, men det er selve aktiviteten som er drivkraften, slik en fostermor fremhever at fosterfar legger vekt på fordi: ”Så fort mannen min har fri drar han også ut i skogen. Han er en friluftsmann. Han tar alltid med seg fosterbarnet ut i skogen”. Om vi knytter dette sitatet til det foregående kan vi se visse likhetstrekk. Det handler ikke bare om selve aktiviteten handler det om en måte å skape gode relasjoner og en tettere tilknytning mellom

fosterfar og fosterbarnet. ”Jeg hører ofte at de gjenkaller turene de har hatt i skogen. Da hører jeg både latter, glede og noen ganger alvor i samtalene de har seg imellom”, forteller fostermor til oss. Det betyr at de har god tid til hverandre. I et økologisk perspektiv legges det vekt på de voksnes aktiviteter sammen med barnet, slik Bronfenbrenner (1979) viser til.

Løkken (2000) påpeker at det i dagens samfunn regnes som en selvfølge at far prioriterer å bruke mere tid sammen med barna sine. Det vil si at informantens beskrivelse av fosterfar kan tyde på at hans forventninger, både til seg selv og andre, gjør at han prioriterer tid med fosterbarn. Ved innsamling av data fikk vi en forståelse av at fars endrede vilje til å delta i ulike aktiviteter, viser seg svært betydningsfullt om man skal lykkes som fosterhjem. En informant sier blant annet dette: ”Han er like mye med fosterdattera vår som fostersønnen”. Et annet sitat i vårt datamateriale kan vise dette enda mer tydeligere fordi en informant forteller dette:

Tilsutt vil jeg si noe om mannen min. Han er en veldig varm person, han slenger liksom bare jakka vekk han når ungene trenger han. Han holder ut så lenge og tåler så mye. Også det at mannen min er en mannsperson av den typen fosterbarnet trengte. Jeg vet at mannen min var den rette personen for han – en han trengte.

Det er nærliggende å tenke at denne fosterfaren er den rette for fosterbarnet, fordi han viser høy grad av engasjement, tålmodighet og ansvar. Måten han fremtrer på viser at han er en mannsperson som fosterbarnet kan forvente å oppleve og gjøre ting sammen med. Når andre informanter tilegger i en kort bisetning at, når fosterbarnet er sammen med sine biologiske fedre er de også knyttet sammen i ulike aktiviteter, peker dette i retning av Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) som viser til at barn som er med fedrene sine er oftest på fritidsaktiviteter.

Som følge av fars deltakelse i aktiviteter stilte vi et spørsmål som omhandlet fosterbarnets tilknytning til far. Det fører oss over i neste tema.

Fosterbarns tilknytning til fosterfar

Som nevnt tidligere i oppgaven regnes foreldre i dagens samfunn som viktige omsorgspersoner for barna sine. Det viste seg også hos våre informanter: ”Han er mer med nå enn da våre egne

barn var små”. En informant forteller at fosterfar på en måte er en beskyttende faktor i samspill med fosterbarnet, spesielt når det er situasjoner som kan være problemfylte. Det kan se ut som relasjonen og spillet mellom fosterbarnet og fosterfar i mikronivået øker fars kompetanse i utøvelsen av omsorg, fordi fosterbarnet har tillit og føler seg trygg i hans samvær. En informant hadde dette å fortelle: ”Utgangspunktet vårt var en gutt som var mest knyttet til faren sin, fordi han var den mest stabile personen av de biologiske foreldrene. Men han hadde et litt mer krøllete forhold i forhold til mammaen sin. Han fikk fort kontakt med mannen min”. Fosterbarnets tilknytning til fosterfar kan handle om tidligere erfaringer. Det virker som han føler seg tryggere i forhold til en mannsperson, enn mors. En av grunnene til det kan være at han hadde en bedre relasjon til sin far enn til sin mor fordi hun virket avvisende. Smith (2008) viser til at barn med utrygg og unnvikende tilknytning, har foreldre som er ganske avvisende i sin omsorgsattferd. Når informanten forteller at barnet bare tok kontakt med mannen hennes i starten, kan dette beskrive de erfaringene som Smith peker på. Man kan derfor anta at fars posisjon i denne sammenhengen har påvirket barnet til i første omgang å knytte seg til fosterfar.

Larsen (2010) viser til at far har en viktig rolle å fylle i livene til barna sine, men for å lykkes i denne rollen trenger han innsikt i barnas verden. Når informanten sier at fosterfar tok med seg fosterbarnet hvor enn han skulle, kan det være hennes forklaring på en begynnende prosess i et gjensidig tilknytningsforhold. I den første perioden fulgte han ekstra opp, forteller en annen informant. ”Vi hadde venner hjemme og vi var på besøk hos hans venner”, sier en annen informant. Informantenes beskrivelser av disse situasjonene kan knyttes til tilknytning fordi det er flere grunner til å tro at tilknytning finner sted under ulike miljøforhold, slik også Bowlby viser til i sin teori.

Fosterbarnet vil komme til å møte mange typer mennesker opp igjennom årene som kan komme til å påvirke oppveksten både på godt og vondt. Flesteparten av informantene vi hadde samtale med gir uttrykk for at fedrenes nære og empatiske forståelse for fosterbarnets behov var sentralt. Dette fikk betydning for at fosterbarnet fordi det knyttet seg til fosterhjemmet. Flere av informantene forteller at fedrene var veldig opptatt av tett oppfølging som førte til at forholdet ble tillitsfullt.

Kvebæk (1998) omtaler ofte unge, moderne fedre som kloke mennesker. Mennene det snakkes om er menn og fedre som ønsker et nært forhold til sine barn, sin kone, familie og venner fordi de sier at de setter livslyst og livsglede som mer verdifullt enn høyere levestandard. ”Jeg ser at mannen min trives i rollen som fosterfar, det var jo ikke bare min ide”, forteller en av informantene. En annen informant legger stor vekt på at mannen har en egenskap som hun betegner som et rolig og behagelig vesen. Denne evnen kan være sentral om man skal lykkes i en tilknytningsprosess, fordi barn som møter voksne som er mer tilstedeværende og lydhøre for fosterbarnets behov, knytter seg mer til dem.

Eide og Eide (2006) peker på at vår tilknytning til andre gjennom de første leveårene, er av stor betydning for hvordan vi utvikler oss som personer senere i livet. Alle våre informanter viste seg å være opptatt av at fosterbarnet knyttet seg til fosterfar. Blant annet forteller en informant dette:

Mannen min fikk en annen rolle enn det å være onkel. Han måtte arbeide med å bli en tydelig voksen og sette grenser. Da en av jentene hadde problemer sa mannen min til fosterbarnet. ”Jeg sitter her til du forteller meg hva det er”. De satt og de satt til slutt så kom det. Det var så forløsende fordi hun ble møtt med at ingen ble sinte da hun var lei seg, men hun ble møtt med forståelse.

For at far skal bli regnet som den gode omsorgsperson er det opp til ham å skaffe seg innpass hos fosterbarnet. Det gjør han et forsøk på når han velger å sitte. I denne settingen viser det seg også at han får det til. ”Det var så forløsende”, påpeker informanten. Fosterfar legger stor vekt på gjensidighet i kommunikasjonen mellom dem. I neste omgang kan det være selve grunnlaget for et gjensidighetsforhold som fører til at de knytter seg mer til hverandre. Informantens fortelling kan også handle om et fosterbarn med utrygg tilknytningsmønster med seg fra sin fortid. Det kan bety at enkelte vil, ut fra sine tidligere erfaringer, ha liten tillit til andre, og spontant motsette seg tilknytning og samarbeid (Eide og Eide, 2006).

Larsen (2010) skriver i fosterhjemsartikkelen (3/10) at fedre må få lov til å utforme omsorgsrollen på sine egne premisser. Kjennetegnene ved å være en omsorgsfull far kommer ikke av seg selv. Derimot viser Larsen til at fedre som er tett på barna sine over tid, befinner seg i en posisjon som gir dem mulighet til å skaffe seg innsikt i barnas verden, slik det også kommer

fram av sitatet. Informanter i vår undersøkelse forteller også at de alltid kunne sitte og snakke sammen i fred og ro. ”Jeg så at de hadde så god kontakt”, sier en annen. Mens en av de andre informantene påpeker at fosterfar framsto som alltid hjalp til.

Innholdet i tilknytningsprosessen kan bestå av mange faktorer. Blant annet er tilknytning en prosess som tar tid. Det kan kreve mye av fosterforeldrene, blant annet fordi de hele tiden må være lyttende og tilstedværende, de må tre frem som støttende, empatiske og hjelpende voksenpersoner som fosterbarnet kan stole på. I tillegg ser vi at det også kan være et sentralt moment at fosterfedre har evne til å forholde seg nøkternt til de nederlagene som de møter i samspill med fosterbarnet. ”Tross alt er det forventningene som spiller en sentral faktor for å kunne anse seg som betydningsfull”, mener en av informantene. Å ha fosterfedre som beskytter fosterbarnet for brudd i tilknytningsprosessen ser vi som sentralt for at fosterfedre kan anse seg som betydningsfulle og av den grunn lykkes som et fosterhjem.

Ovenfor har vi drøftet ulike faktorer i forbindelse med fosterbarnets tilknytning til fosterfedrene. I den forbindelse kan vi konkludere med at tilknytning som peker bakover i tid kan være problemfylt for fosterbarn. I andre sammenhenger, derimot peker håpet mot den veien som fører framover i tid, slik Eide og Eide (2006) viser til. Vi skal i neste avsnitt belyse flere sider ved tilknytning. I denne forbindelse skal vi trekke trådene mellom fostermor og fosterfars betydning for et godt samarbeid i et fosterhjem.

5.3.3 Fostermors og fosterfars samarbeid i et fosterhjem

Løkke (2000) sier at når fosterbarnet får en følelse av at fosterforeldrene er gode nok, så trives fosterbarnet. I møte med flere av informantene i våre intervjuer fortelles det at de har en opplevelse av at de er gode nok, fordi de har mot og tro på seg selv i rollen som fosterforeldre. Bastiansen (1992) peker på at det moderne samfunnet inneholder forskjellige frekvenser av det daglige livets innhold som fører til variasjon i menings og opplevelsesverden. En av informantene forteller:

Bare det å organisere den nye hverdagen var tøft. De kunne ikke vaske seg eller pusse tennene, jeg arbeidet lenge med å skape en oversikt, pusse tenner om morgen og kveld for

eksempel. Enda merker vi forskjell når de kommer tilbake fra samvær med foreldrene, da må vi liksom starte fra nytt. Begreper om når vi gjør hva de måtte læres og erfares helt fra start av.

Siden det er fostermor som forteller om hvordan partene organiserte hverdagen kan se ut til at denne oppgaven var overført til henne. Sett i forhold til beskrivelsen viser den til at de måtte takle vanskene til fosterbarna hver gang de kom tilbake fra samvær. Dette kan signalisere at det er et behov for tett oppfølging. Samtidig viser det til at samarbeid mellom partene er helt nødvendig for å kunne lykkes som fosterhjem.

Enkelte informanter sier at omsorgsarbeid i hjemmet foregår som en integrert del av daglige gjøremål og at det er vanskelig å skille mellom oppgavene. Jensen (1995) peker på at utøvelsen av omsorg er en del av andre husholdige aktiviteter og er i mindre grad avgrenset i tid, sted eller formål. I det neste sitatet skal vi se nærmere på hva som kan antydesr som et godt samarbeid i et fosterhjem. En informant beskriver:

Det er blitt en selvfølge at begge to stiller opp, både mannen min og jeg. Vi mener det er grunnleggende sentralt at vi har hovedfokus på fosterbarnet. Det er ikke slik at det bare er jeg alene, men vi stiller opp og deltar aktivt i samarbeidet med helsestasjonen, skolen og barnevernet, til det beste for fosterbarnet.

Dette er et eksempel som fremhever hvor sentralt samarbeidet bør være i et fosterhjem for at det skal lykkes. Informanten uttrykker at hun ikke står alene om å stille opp i oppdragelsesforholdet, men har et nært samarbeid med fosterfar. Alle barn trenger en forutsigbar hverdag slik er det med fosterbarn også. Dette eksempelet viser to fosterforeldre som vil fosterbarna vel og av den grunn samarbeider.

Bratterud, Emilsen og Lillemyr, (2006) mener at mer tid til barneomsorg i mange tilfeller betyr mer vekt på oppfølging av barna. Mange av informantene, som vi intervjuet, uttrykker at de hele tiden arbeidet med at dagene skulle bli så forutsigbare som mulig. En sier blant annet at hun lager planer for å skape en god oversikt over dagens aktiviteter. Hun begrunner det med at det

har stor betydning for fosterbarnet fordi, det fører til en forutsigbar hverdag både for fosterbarnet og de andre i familien. Dette beskrives i en av våre intervjuer: ”Vi forholdt oss mye til planer fordi det var så mye fosterbarnet måtte lære. Vi lagde planer som vi fulgte og evaluerte i samarbeid med barneverntjenesten, med de biologiske foreldrene, skolen og her hjemme”. Ved å ta i bruk planer kan det være et hjelpemiddel for å skaffe oversikt for hele familien. På denne måten vil også samarbeidet bli lettere fordi man kan evaluere dem underveis. Å knytte noe kjent til hverdagslige aktiviteter kan gi en følelse av oversikt og stabilitet. For eksempel at rommet skal være ryddig, eller at man oppmuntrer til felles deltagelse av matlaging, eller rydder lekene sine. Det viser seg at mange av fosterbarna i vår undersøkelse har liten grad av oversikt. Det kommer frem av de fleste vi intervjuet. ”Mannen min lurte på om han bodde på hybel og fikk alt servert”, En annen sier: Det stod cola og glass overalt og badet var et rot etter at han hadde vært der”. For at et samarbeid skal fungere i riktig retning kan det være en faktor å forstå at vaner, rutiner og bestemte måter å bruke hjemmet på avspeiler seg over tid, slik Jensen (1995) peker i retning av. Et sentralt kriterie for å anse seg som et betydningsfullt fosterhjem kan være en grad av raushet i planleggingen og samarbeidet.

Bastiansen (1992) sier at livsplanlegging i et moderne samfunn har blitt en verdi i seg selv. I følge våre informanters utsagn kan det se ut til at fostermor satte av god tid til å planlegge fremover i tid. Det kan se ut til at en av informantene legger stor vekt på planlegging, fordi som hun sier: ”Jeg må tenke i lengre tidsrom, fremover i tid”. Denne holdningen kan være et eksempel på at hun ikke vet hvor lenge fosterbarnet skal være i deres fosterhjem. Selv om han er der i en langtidsplassering virker det som hun må garantere for fremtidsutsiktene.

Frønes og Kjølørød (2006) viser til tidligere forhold hvor kvinner som oftest ble fremstilt som sensitive og omsorgsfulle, mens fedre ble forbundet med noe strengt og beslutsomt. Vi spør hva slags betydning dette kan ha for at samarbeidet skal lykkes i forhold til å være et fosterhjem. Da vi snakket med en av informantene sa hun: ”Fosterbarnet har forskjellig tillit til oss. Fosterbarnet har mye å kommunisere med. Følelser, gleder, trist og leit, da kommer han til meg (fostermor), men mannen min er med ham ute på aktiviteter, gutte ting. Hun sier: ”Han kaller mannen min pappa”. Opplevelsen av at fosterbarnet kan bruke de ulike rollene i forhold til sine behov virker sentralt for å lykkes. Det går fram av intervjuet at fosterbarnet har valgt seg ut hvem han skal snakke med i hvilke situasjoner, eller problemer fosterbarnet måtte ha. Selv om fosterbarnet i dette eksempelet viser til fostermor i en følelsesrolle, er det viktig å få frem at mange av de andre

informantene la vekt på at fosterbarnet kommer til begge partene. Dette skjer uavhengig av hva slags problemer de har. For som et av fosterbarna uttrykker til en av informantene våre: ”Han er så takknemlig for begges tilstedeværelse for ham”. Vi kan se at samarbeidet omkring fosterbarnets problem kan være situasjonsbetinget. En av informantene sier: ”Hun må selv velge hvem hun vil snakke med om hva” eller ”vi samtaler med hverandre, men han kommer til meg om det er noe som er trist”. Dersom fosterforeldrene kan godta denne rollefordelingen i et samarbeid omkring fosterbarnet, tenker vi at de viser en raushet som føles betydningsfullt for fosterbarnet, selv etter at det har flyttet ut.

I vårt datamateriale kom det fram at de fleste av informantene viste til at de maktet å yte mesteparten av barnets behov ved hjelp av sine egne egenskaper, for eksempel i samarbeid seg imellom: ”Vi har begge alltid vært opptatt av å gi omsorg. Vi stiller opp i alle sammenhenger selv om han nå nærmer seg 18 år er vi her, og det vet han”. Ut i fra vår undersøkelse kan vi antyde at det handler like mye om fosterfars forutsetninger for å engasjere seg i fosterbarnet, så som fostermor. Det vil si at samarbeidet mellom fosterforeldrene kan være basert på følsomhet, kjærlig, tydelighet, og bekreftelse i hverandres roller.

Larsen (2010) peker på at engasjement og kompetanse som kan sees i sammenheng med spørsmålet om hva som ligger i begrepet god omsorg, og hva barn trenger av omsorgspersonene sine for å utvikle seg på en tilfredsstillende måte. ”For at fosterbarnet skulle få en opplevelse av omsorg, måtte vi samarbeide”, sier en informant. I vårt datamateriale viser det seg at informantene i tillegg til sitt engasjement har en bred kompetanse. De aller fleste arbeider med mennesker i en eller annen sammenheng. Det virker som det legges vekt på kompetanse i forhold til erfaring i jobbsammenheng. For som den ene informanten sier: ”Jeg benytter meg av min kunnskap fra arbeidsfeltet mitt”. Vi kan se at dette temaet er en viktig faktor, fordi det er viktig å føle seg trygg på at samarbeidet skal lykkes i forhold til barnevernets prinsipp, barnets beste. Det er ikke mange som nevnte fosterfars kompetanse i vår undersøkelse. Det kan skyldes at de var opptatt av å fremheve sin egen kompetanse slik at fosterfars kompetanse ble sekundær.

Samfunnsendringer som skaper bedre vilkår for samarbeid i fosterhjemmet

Enkelte av informantene har hatt behov for å trekke inn debatten om likestilling. En av grunnene til det kan være at både fedrenes og mødrenes roller har vært i en, eller befinner seg fortsatt, i en

endringsprosess. En informant kommenter: ”Jeg har aldri vurdert å si opp jobben min”. I den forbindelse kan vi vise til Løkke (2000) som peker på at tiden er i forandring.

Kvebæk (1998) peker på at moderne kvinner aldri vil gi mannen tilbake den myndigheten og hjemlige sjefsplassen de hadde tidligere. Istedet bør mannen tre frem som kvinnens likeverdige partner hvor de samarbeider til det beste for barnet. Dette kan knyttes til vår undersøkelse fordi alle informantene legger stor vekt på dette som et sentralt tema. ”Man trenger ikke å slutte i arbeidet selv om man er et fosterhjem”, sier en informant. I følge Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) beskrives det at kvinnes likestillingskamp i stor grad har dreid seg om muligheter på arbeidsmarkedet, slik det også kommer fram av vår undersøkelse.

Bratterud, Emilsen og Lillemyr (2006) viser til at det har blitt en politisk dreining i retning av likestilling, også med tanke på menns premisser. Grunnen til det kan være at menn i større grad ønsker å ha rettigheter, både i privatliv og i forhold til arbeid med barn. Et eksempel på det kan være når en av informantene forteller at hennes mann har sagt at det betyr mye for ham å føle at han bidrar med omsorgen og ikke bare er ute i arbeidslivet.

I Norge fikk vi blant annet mannsrolleutvalget, nedsatt av regjeringen i 1986 og som ble ledet av blant annet Jens Stoltenberg. Debatten handlet om menns likestilling og plass i samfunnet, vilkår og deltakelse i familieliv og samliv. Debatten dreide seg i større grad om menns omsorgsevner. Tolkningen av omsorg, som om det var biologisk betinget ut i fra kvinners ståsted tok en vending. Debatten førte til at menn har fått en mer sentral posisjon i forhold til omsorgsevne (Bratterud, Emilsen og Lillemyr, 2006). En av våre informanter forteller i sammenheng med dette:

Det var ikke en selvfølge at det var jeg som skulle være hjemmeværende den første tiden. Selv om det var vanskelig for mannen min å bli hjemme fikk han mulighet til å utøve sitt fosterforeldre og farskap ved bruk av sine evner og interesse som den gode omsorgsopdrager han er.

Vi ser her i sitatet at fosterhjemsordningen kan bli styrket ved at fostermor ikke tar på seg omsorgen som en selvfølge. Det vil si at fosterhjemmet diskuterer seg frem til den beste løsningen i regi av fosterbarnet. Igjen veier prinsippet barnets beste tyngst.

I undersøkelsen vår vises det til at flere av våre informanter var hjemme, mens barna var små. ”Det førte til at det tok lengre tid å knytte seg til fosterfar”, sier en av informantene i vår undersøkelse. Allikevel kom det fram at de så det som viktig å komme seg tilbake til arbeidslivet om ikke mer i en deltidsstilling. Med andre ord kan betydningen av likestilling sees i lys av å lykkes som fosterfamilie, fordi oppmerksomheten rundt fars rolle har fått større oppmerksomhet og behovet for å ha fostermor i nærheten ikke lenger er i sentrum.

Til slutt i intervjuet fremhever informanten: ”Fosterfar viser et ansvar like så stort som mitt eget overfor fosterbarnet”. Samtidig er han bevisst sin holdning og viser empati og innlevelse i forhold til fosterbarnets behov. For oss tyder det på at informantene får frem sentrale sider ved det å anse seg som betydningsfulle, fordi fosterforeldrene i dette tilfellet har et likestilte foreldreskap. Det kan tyde på at rollefordelingen i disse fosterhjemmene var optimal, slik at de fikk mulighet til å lykkes med fosterhjems plasseringen. Vi fikk en forståelse av at en mer rettferdig og fleksibel kjønnsrolle er med på å heve en god investering, ikke bare for likestillingen, men også for samlivet og i forhold til barnets beste.

5.3.4 Oppsummering

Vårt datamateriale viser til at fostermødrene oftest tar initiativet til å iverksette oppgaven som fosterforelder. Informantene beskriver seg selv som den rette og gode omsorgspersonen, og definerer klare og fordelte roller mellom partene. Vi ser at fostermødrene i vår undersøkelse er frontfiguren og mentoren, og stiller opp for fosterbarnas utvikling. Allikevel kan vi se en endring når vi begynner å tematisere fostermødrenes rolle. Deres bevissthet på egen rolle og forventninger førte til at de synliggjorde fars rolle.

Vi kan se, i forhold til vår undersøkelse, at fars/ fosterfars rolle som helhet har endret seg. Både i forhold til ansvar og fordeling av oppgaver i hjemmet, men også deres deltakelse i omsorgen av fosterbarnet. Om vi ser rollen som fosterfar i et mestringsperspektiv, kan vi se at fars evne for å lykkes kan ha en viss sammenheng med måten han viser engasjement på. Et eksempel er

fosterfar som en aktiv deltager i de ulike arenaene som fosterbarnet er en del av. Når informantene henviser til fosterfar som representant for igangsetter av aktiviteter, spør vi oss om det kan være et kjennetegn på suksess i fosterhjemsordningen. I et mestringsperspektiv skaper fosterfar en allsidig kompetanse og kunnskap som kan føre til et større engasjement omkring omsorgsrollen. Ved å identifisere kjennetegn som fører til hverdagslige omsorgserfaringer tenker vi at disse kjennetegnene bør tilkjennes status og betraktes som et gyldig kunnskapsgrunnlag for offentlig omsorgsarbeid. Det kan se ut til at fosterfedres opparbeidelse av mestringskompetanse kan være et av utgangspunktene for å oppnå suksess, slik at de lykkes som et godt fosterhjem.

Samspill mellom partenes rolle er sentralt for å lykkes i oppdraget med en fosterhjems plassering, slik vi forstår det ut i fra samtalene med informantene våre. Det kommer frem at forestillingen om at mor er den beste omsorgsgiveren er i ferd med å endres. Fosterforeldrenes iver i fortellingen om fosterfars rolle viser seg at likestillingsdebatten kommer til syne. Fosterfedrenes engasjement i sin rolle virker for oss som at mannens maskuline og feminine sider trer frem. Det vil si at de tør å vise både kjærlighet, varme, innlevelse, tålmodighet og godhet til et barn som ikke er deres biologiske barn.

Det er uansett vanskelig å skille om det er den ene eller andre av fosterforeldrene som har størst betydning for å lykkes som fosterforeldre. Derimot tenker vi at fosterfamilienes bevissthet rundt sin egen rolle, og de fosterbarna som har blitt en del av familien, er bevist deres bakgrunn som omsorgspersoner i regi av barnevernet.

Å utvikle seg som menneske og kunne mestere sitt liv foregår ikke i det tomme rom. Bronfenbrenner (1979) sier at utvikling og sosial læring fremmes først og fremst ved "at barnet kontinuerlig engasjerer seg i aktiviteter som øker i vanskelighetsgrad, sammen med personer som har kunnskaper og ferdigheter barnet ennå ikke har, og som det utvikler positive følelser til".

5.4 Når barnet ikke vil forlate fosterfamilien

Det siste kapittelet i vår undersøkelse handler om når barnet ikke vil forlate fosterfamilien. Barn som er plassert i fosterhjem er henvist av barnevernet for en kortere eller lengre periode. Flesteparten av fosterbarna i vår undersøkelse har bodd i fosterhjem totalt i mer enn ti år, og har av den grunn knyttet seg til en ny familie, noen flere. Det minste barnet i vår undersøkelse var 1,5 år ved plassering, de andre barna var i alderen fra 3 til 16,5 år gamle. Det betyr at for noen av disse fosterbarna nærmer fosterhjems plasseringen seg slutten. Vi skal i hovedsak ha fokus på de eldste fosterbarna i denne delen av undersøkelsen, og starter med frigjøringsprosessen.

Frigjøringsprosessen i ungdomstiden

Ungdomstiden blir sett på som en egen periode i livet. Å være ungdom betyr at man er i en fase hvor man er midt mellom barn og voksen. I denne fasen av livet kan man føle forventningspress fra en rekke hold. Et sentralt kjennetegn er at de fleste ungdommer har behov for å teste ut grenser. Men det er også viktig å være populær og til å stole på, slik er det for fosterbarn også. Det som skiller ungdom som er fosterbarn fra andre ungdommer er at avtalen med fosterhjemmet utløper når fosterbarnet fyller 18 år. Det betyr at det ikke er noen juridiske forhold som binder partene sammen etter dette.

Med alderen øker kravet om selvstendighet. Det betyr at tenåringsen må sette seg egne mål, de må ta mer ansvar for sin atferd og sine valg fremover i livet (Tveit m. fl, 2009). I vår undersøkelse forteller en informant om sin opplevelse av å være fosterforeldre til en ungdom hvor det nærmer seg flytting. Mens enkelte av de andre fosterforeldrene vi snakket med ga tydelig uttrykk for at det som oftest var vanskelig å være fosterforeldre til ungdom, fordi de er i en opposisjon som er vanskelig å takle: "De venter liksom bare på at avtalen skal opphøre", forteller en informant. Til tross for at de andre informantene ikke hadde erfaring i omsorgsoppgaver for en ungdom, viste det seg at fosterbarnet hadde vært i dette fosterhjemmet fra han fylte 16, 5 år. Han hadde funnet seg til rette og trivdes godt. Selv om fosterbarnet hadde en bakgrunn som var basert på flere flyttinger, traumatiske opplevelser og ingen stabilitet, forandret dette seg når han kom inn i denne nye familien. Denne familien må vi akkreditere for deres innsats for å lykkes med å gi fosterbarnet en ny sjanse i livet. Nå nærmer han seg derimot 18 år det betyr at kontrakten med fosterhjemmet løper ut. Fosteremor sier: "Dette tema har vi snakket mye om sammen med fosterbarnet". Videre beskriver hun:

Ja, han blir 18 år i november og kan egentlig si at han vil flytte og at han vil bestemme selv. Men han er veldig tydelig på at han ikke skal flytte, han skal bo hjemme. Han har flyttet så mange ganger tidligere, hit og dit. Endelig kan han oppleve stabilitet i livet sitt. . Han sier at jeg er en person han har tillit til og som han trives å bo sammen med. Han er også en ungdom som ønsker å ha den tryggheten fra noen voksne å ha noen som vil støtte han å hjelpe han inn i voksen livet. Så at han velger å bo hos oss syntes jeg er et helt greit svar.

Fostermors gjengivelse av hennes samtale med fosterbarnets viser at han kan bestemme selv. Fostermor hadde hatt anledning til å si nei, men gjorde det ikke. Det virker som hun ble glad for hans beslutning om at han fortsatt ville bo hjemme. Dette kan handle om en tillitserklæring som fostermor har tatt til seg som virker og som virker betydningsfullt for fosterbarnet. Hun begrunner det med at, ”vi har gjort så godt vi kan i forhold til barnets beste”. Prinsippet barnets beste kan i denne sammenheng sees i forhold til fosterbarnets bekreftelse på tryggheten, trivsel og å ha en voksen som kan gi han den støtten han trenger. Å finne sin egen posisjon i en frigjøringsprosess kan vi derfor se som vanskelig å takle alene.

Johansson og Sundt (2008) peker på at frigjøringsprosesser kan være vanskelige for alle, men for fosterbarn kan den være ekstra vanskelig. Det kan tyde på at fosterbarnet trenger ekstra tett oppfølging i denne fasen av livet. Selv om fostermor har gjort seg opp en mening allerede, med tanke på selve frigjøringsprosessen velger hun å anerkjenne hans frustrasjon. Hun bekrefter hans argument for å fortsette å bo i fosterhjemmet som helt greit.

Moxnes og Nissen (Bø, 2002) har gjennomført en undersøkelse som viser betydningen av en prosess som er godt forberedt og at det ikke skjer for mange forandringer på en gang. Selv om en frigjøringsprosess kan være vanskelig for både fosterforeldrene og fosterbarnet, kan fosterforeldrenes handlinger og verdier være preget av hvor fint det er å sende en ungdom ”ut i livet”. Især når en har en forventning om at fosterbarnet har flere muligheter til å klare seg bra. Fosterforeldre som opplever at fosterbarnet finner seg til rette i ny leilighet kan komme til å oppleve det som et triumferende øyeblikk, i motsetning til de fosterbarna som ikke vil eller ønsker å flytte. Men det kan også handle om andre ting, for eksempel kan det handle om at

fosterbarnet i dette fosterhjemmet føler seg trygg, for som fostermor sier: Han har endelig fått føle stabilitet og trygghet i livet sitt, så hvorfor skal han flytte da?”.

Bowlby (Guldbrandsen, 2009) peker på at trygge, sterke bånd til andre mennesker er et grunnleggende behov hos hvert enkelt menneske. Det kan bety at opplevelsen av å føle trygghet er en av grunnene til at fosterbarnet ikke vil forlate fosterhjemmet og at frigjøringsprosessen av den grunn lar vente på seg, men som fosterbarnet gir uttrykk for, ifølge fostermor, så vil han fortsette å bo hjemme. Under selve intervjuet viste det seg å være andre og flere faktorer som knyttet hans ønske om å bli i fosterhjemmet. En annen side ved denne saken handlet om hans tidligere bakgrunn og erfaringer. Fordi han ikke hadde noen form for kontakt med sin biologiske mor, og hans far var død, hadde han heller ikke noe hjem å komme tilbake til. Derimot forteller informanten vår: ”Han har andre brødre som også bor i fosterhjem, men de har ingen slektninger og i tillegg kommer han fra et ikke europeisk land”.

Dette viser en gutt som kan være usikker på hva fremtiden vil bringe. Han har ingen tilknytning til slektninger, men han har kontakt med sine brødre. Det kan virke slik at fremtiden hans står i et hav av utfordringer han synes er vanskelig å takle. I tillegg til hans bakgrunn og de problemer som han har vært igjennom, kan det bety at fosterbarnet befinner seg i en risiko for å mislykkes, om han forlater fosterhjemmet. Som det tidligere sitatet viser, kan dette være en av grunnene til at han stagnerer seg fra frigjøringsprosessen, og av den grunn velger å bli boende hjemme, men kanskje også fordi han trenger hjelp inn i voksenverdenen.

Forventninger om at ungdommen skal greie seg i ny leilighet straks de fyller 18 år er kanskje for mye å forlange. Det kommer også frem når en av de andre informantene våre påpeker at ”det er veldig greit at han ikke velger å flytte”. Å skulle ha og ta ansvar for seg selv når man fyller 18 år kan virke som en belastning for mange. Det viser seg at det hele handler om et fosterhjemsbarn som har opplevd flere flyttinger og som igjen kan bli påført en ny belastning. Bare at nå har han selv ansvaret for å lykkes. På spørsmål om hvorvidt fosterforeldrene tenker at fosterbarnet er klare til å frigjøre seg fra fosterhjemmet ved fylte 18 år. En informant forteller: ”De av fosterbarna som av en eller annen grunn har vært plassert i fosterhjem, blir definert til å være helt ut selvstendige om de flytter ut ved fylte 18 år”. Når det gjelder andre informanters syn på dette spørsmålet virker det som de mener det er sentralt at fosterbarnet selv får velge. Bronfenbrenner

(Bø, 2000) peker på de økologiske overgangene som finner sted hver gang en person beveger seg fra en mikrosituasjon til en annen. Et eksempel på det kan være når fosterbarnet flytter. Dette forteller en informant: ”Vi startet tidlig med å snakke om at han kunne velge selv om hvor lenge han ville bli boende hos oss etter at han fylte 18 år. Vi gjorde det fordi vi ønsket at han skulle føle seg trygg på at vi ikke kom til å ”hive” ham ut, dette er jo hjemmet hans”.

Dette sitatet kan være et eksempel på at fosterbarnet føler en trygghet i mikromiljøet, men gruer seg for en ny overgang. Et viktig moment i en slik prosess kan handle om fosterforeldrenes kapasitet til å følge opp. Selv om dette avsnittet handler om frigjøringsprosessen tillater vi oss å nevne at vi tidligere i undersøkelsen har vært innom samarbeid mellom saksbehandler og fosterforeldre. Grunnen til at vi kort nevner dette samarbeidet i denne sammenhengen er fordi vi tenker at fosterforeldrene i samarbeid med barneverntjenesten er sentrale faktorer for at fosterbarnet skal lykkes i denne frigjøringsprosessen. Sett i en helhet handler det om et fosterbarn som er i ferd med å løsrive seg fra fosterhjemmet og som de skal avslutte forholdet til barneverntjenesten. Bunkholdt (2010) viser til at det kan være et sentralt poeng at man klargjør fosterforeldrerollen og oppfølgingen av ungdommen som flytter i tenårene med barnevernet. Denne støtten peker også Storø (Sundt, 2010) på og framhever den som særs viktig fordi barnet skal inn i en ny tilværelse hvor det må ta ansvar for seg selv.

Bø (2000) viser til felles trekk ved overganger hvor det handler om at personen det gjelder endrer status, rolle og livsfelt. Det kan bety at frigjøringsprosessen og overgangene fra barnevernets tiltak og fosterhjemmet kan være så problematiske at det er nødvendig med støtte fra voksne. I første omgang er det barneverntjenesten sitt ansvar å påse at fosterbarnet får tilstrekkelig oppfølging i denne overgangen. Det kan allikevel ende med at fosterforeldre tar ansvar, som de egentlig ikke er pålagt. Det er tross alt de som kjenner fosterbarnet best. Vi tenker vi fosterbarnet vil stå best rustet til å lykkes i å frigjøre seg fra fosterhjemmet om fosterforeldrene følger opp.

Selv om ungdommen flytter ut av fosterhjemmet vil det fortsatt ha behov for å finne seg til rette og finne tilhørighet i sitt nye bosted. En informant beskriver: ”Vi hadde hele tiden kontakt og har det fremdeles”. Vi kan tolke dette utsagnet fra informanten som betydningsfullt for både fosterbarnet og fosterforeldrene. Måten fosterforeldrene stiller opp på tenker vi spiller en sentral

rolle for å lykkes i denne prosessen. For det første har fosterhjemmet vært et sted man har fått tilhørighet og vært med mennesker som har brydd seg om fosterbarnet. Når fosterbarnet tar en beslutning om å flytte ut av fosterhjemmet, må de også i fortsettelsen ha et sted de kan finne trygghet og tilhørighet når de har behov for det. Selv om fosterbarnet er frigjort fra fosterhjemmet kan kontakten med fosterforeldrene være et kjennetegn på at de fortsatt har mulighet til å føle at de er en del av familien, og av den grunn kan fosterforeldrene også anse seg som betydningsfulle for fosterbarnet (Johansson og Sundt, 2008). Selv om vi ikke har intervjuet fosterbarna kommer det fram av våre informanter at de tar hensyn til fosterbarnets ønsker, og av den grunn er villige til å bidra. Det er i utgangspunktet barneverntjenestens ansvar å sikre at fosterbarnet får en bopel. Allikevel forteller enkelte av informantene våre at ”den gjensidige tilknytningen til fosterbarnet gjør at de mer enn gjerne stiller opp”.

Overgangsfasen, fra fosterhjem til egen bolig

Tidligere forskning viser til at flytting i offentlig regi kan være en belastning for mange fosterhjemsbarn (Backe – Hansen, 2003). Fosterhjemsbarn har kanskje aldri hatt noe ønske eller valg om å flytte fra foreldrene sine. Derimot har situasjoner i hjemmet ført til at de ender opp i fosterhjem. Om barnet må flytte fra sine biologiske foreldre, kan det vise seg at denne overgangen kan være svært så utfordrende. I den forbindelse forteller informantene i vår undersøkelse at ”fosterbarna som de har i sine fosterhjem er plassert hos dem i forbindelse med et vedtak”. Enten det er retten eller fylkesnemda som har gjort vedtak for plassering, viser det seg at den som oftest blir gjeldede fram til barnet nærmer seg 18 år. De fleste av våre fosterbarn som informantene forteller om har et lengre opphold i disse fosterfamiliene. Noen av dem nærmer seg myndighetsalder. Når vedtaket opphører står fosterbarnet fritt til å velge om det vil flytte, men det handler også om fosterforeldrenes vilje til å håndtere et videre spørsmål om barnet ikke vil forlate hjemmet. Vi sier at ”fosterbarnet står fritt til enten å flytte tilbake til sine biologiske foreldre eller ut i egen bolig”. Det vil si at i disse flyttingene skjer det en overgang fra et mikronivå til et neste, slik Bronfenbrenners teori viser til (Bø, 2000). For mange fosterbarn kan overgangsfasen vise seg å være vanskelige. Når det ble snakk om hvordan man kunne få til en vellykket overgang ved flytting, fikk vi en anelse om at det var et vanskelig tema fordi det viste seg at fosterbarnet ikke ville forlate hjemmet. Denne informanten forteller dette: ”Han flyttet ganske akutt fra dette fosterhjemmet, også bodde han midlertidig i fosterhjemmet til brødrene sine. Det hastet at han kunne flytte videre. Vi fikk derfor veldig kort varsel på at han skulle flytte til oss”.

Hva som var selve grunnen til at fosterbarnet ble flyttet fra det første fosterhjemmet kan være flere. Det kan være flere grunner til at det opphørte, blant annet at han ikke hadde funnet seg til rette. Det kan også være at han ikke møtte de rette voksne som han kunne føle seg trygg sammen med, og av den grunn ønsket å flytte. For som fostermor gjengir, ga han tydelig uttrykk for at han ikke kunne bo i dette fosterhjemmet lengre, ”da blir jeg ødelagt”. I tiden som kommer står han derfor uten et fast sted å bo. I en overgangsperiode får han bo i fosterhjemmet der brødrene hans er. Det viser seg at han opplever tre overganger på kort tid. Fra det første fosterhjemmet til et annet, og til fosterhjemmet hvor han er nå, og som er med i vår undersøkelse. I hvilken grad han taklet alle disse overgangene alene forteller vår informant: ”Jeg kan forstå det som utfordrende for barnet”. Det viste seg at situasjonen var meget akutt slik at de nye fosterforeldrene måtte ta en avgjørelse på kort varsel. I følge fostermor viste det seg at det hadde oppstått en sprekk i det andre fosterhjemmet. Det førte til at barnevernet avsluttet kontrakten. Siden fosterbarnet følte at han kunne bli ødelagt av å bli boende i dette fosterhjemmet oppsto det et dilemma. Han kunne heller ikke reise hjem til sin biologiske mor på grunn av omstendighetene rundt omsorgsovertakelsen. Det viste seg at den eneste muligheten i en overgang var at han fikk lov til midlertidig å bo sammen med brødrene sine, som også var i fosterhjem. Dette fører oss fram til det neste sitatet som presenteres av en fostermor, hun forteller:

Han var hjemme hos oss en kveld også flytta han inn palmesøndag i påska. Sånn at han hadde bare et møte med oss før han flyttet inn. Denne dagen hadde han med seg den ene broren sin og hans fosterpappa. Vi spiste pizza, snakket sammen og han fikk se rommet sitt.

Før fosterbarnet fikk plassering i det nye fosterhjemmet kom han på besøk sammen med sin bror og hans fosterfar. Vi tolker det slik at de hadde påtatt seg et ansvar for å følge fosterbarnet inn i en ny og ukjent situasjon. Siden saken var en hastesak var det liten tid til å forberede en god overgang. Men siden de fikk til et møte hos den nye fosterfamilien fikk han i alle fall komme på besøk. Som nevnt tidligere i undersøkelsen kan overganger bære preg av en høyere grad av uttrygghet. Behovet for å ha med seg noen i denne overgangen kan hjelpe barnet til å skape en relasjon til det nye fosterhjemmet. Fordi det kan være et uhyggelig møte hvor man skaper relasjoner gjennom samtale, pizzaspising, eller å bli vist rundt i huset og på rommet sitt. Det virker som fosterbarnets grunnleggende behov for trygghet og oppfølging i en overgang er

sentralt, men ikke helt blir tatt i betraktning i dette tilfellet. Det kan handle om at overgangen til nytt fosterhjem måtte skje umiddelbart, og at man av den grunn ikke hadde noe valg. Det er lett å tenke at slike overganger kan føre til vansker for fosterbarn og fosterfamilie. Når fosterbarnet ikke får tid til å forberede seg og bearbeidet denne overgangen, befinner han seg i en risikosone og kan dermed mislykkes. Fosterbarnet i vår undersøkelse hadde kun det ene møtet som utgangspunkt før innflytting. Siden han må forholde seg til barnevernets system, kan de bestemme hvor han skal flyttes og hvor lenge kontrakten skal vare uten at han kan argumentere imot. Derimot så vet vi at barn er avhengig av blant annet forutsigbarhet. Fosterbarn som har opplevd en vanskelig oppvekst har behov for forutsigbarhet og en trygg ramme i en overgang, mer enn de fleste andre barn. Når vi snakket med fostermor i vår undersøkelse fortalte hun dette:

Han flyttet inn ganske fort og søkte veldig ofte til datarommet i andre etasje. Han har rommet sitt på innsiden. Han var veldig mye der, han spiste middag og måltider der. Selv om vi gjorde mange ting i bli kjent fasen så tror jeg det var veldig viktig at overgangen var i hans tempo. Mannen min følte at vi hadde fått en hybelboer, på et sett og vis. Men gradvis ble vi bedre kjent.

Siden dette fosterbarnet hadde snakket med de nye fosterforeldrene kun en gang, trengte han tid til å knytte seg til de nye personene. I begynnelsen av plasseringen trakk han seg ofte tilbake og var mesteparten av tiden i andre etasje. Fosterbarnet hadde behov for å være mye alene, selv om han var med på aktiviteter var han skeptisk til voksne. Han spiste ofte alene på rommet. Kanskje dette handler om et fosterbarn som igjen er redd for å takle en overgang med nye krav og forventninger. Kanskje han er redd for at skuffelsen skal bli stor om dette fosterhjemmet ikke vil fungere.

Bunkholdt (2010) peker på flere sentrale elementer når det gjelder ungdom som flytter. Hun sier blant annet at det kan handle om skepsis til voksne, og med god grunn, men også om lojalitet til flere på en gang. Det kan være problemer som er vanskelig å gjøre noe med, eller et ønske om frihet fra ansvar og grenser, samtidig som de søker etter grenser og tillit. Tilslutt nevner hun at ”fosterbarnets drømmebilde av familien kan føre til en utilsiktet flytting”. Det virker som fosterfamilien i vår undersøkelse er bevisst på at fosterbarnet, som befinner seg midt i denne overgangen, trenger tid til å tilpasse seg og derfor gir fosterforeldrene ham den friheten. Når det

senere viser seg å lykkes kan fosterforeldrene få en følelse av at de mestrer oppgaven, og at de dermed anser seg som vellykkede omsorgspersoner for fosterbarnet.

Bunkholdt (2010) argumenterer med at fosterbarn ofte er fulle av mistro og forakt for voksne. Disse negative erfaringene tenker vi kan vise seg å være mindre passende i forhold til overgangen med å tilpasse seg et nytt fosterhjem. Derimot peker Sundt (2010) på at "ungdom trenger voksne". Det viser seg også som sentralt i vår undersøkelse. De fleste informantene som deltar i vår undersøkelse viser til behov for å tydeliggjøre de voksnes bidrag i overganger. "Vi ser på det som en viktig del av omsorgsoppgaven", påpeker en informant. Når det derimot er snakk om fosterbarnets behov i forbindelse med en utflytting, viser det seg at flere av informantene mener at den til tider er for dårlig planlagt. Dessuten mener mange at overgangen burde vært tatt mer på alvor. Om overgangen ikke blir tatt på alvor mener flere av informantene at man kan møte på hindringer som kan oppfattes av fosterbarnet som negative. Blant annet kan fosterbarnet få en følelse av at fosterforeldrene ønsker å stanse fosterbarnets egne behov for å utvikle seg inn i voksenverden, slik også Bunkholdt (2010) viser til.

Sundt (2010) legger vekt på hvordan fosterforeldrene støtter fosterbarnets ønske om å flytte for seg selv eller ikke. I vår undersøkelse legges det også vekt på informantenes mottakelighet på å møte fosterbarnets tanker, for eksempel så forteller en dette: "Når vi har snakket om denne overgangen har jeg også nevnt mine egne erfaringer når jeg skulle flytte for meg selv".

Informanten viser til at hun har benyttet seg av egne erfaringer for å gi fosterbarnet bekreftelse på hans valg. Denne bekreftelsen på at overgangen handler om at man kanskje for første gang i livet skal ta egne valg for sin framtid. Dermed får vi en forståelse for at denne økologiske overgangen kan vise seg å være en vanskelig periode for noen og mindre for andre, fordi den lett kan fylles av usikkerhet. Denne usikkerheten viser det seg at fosterbarnet trenger å snakke om, og i den forbindelse tar han mot til seg og snakker med fostermoren. Hun forteller følgende: "En kveld vi satt og snakket sa han plutselig."Jeg har ikke lyst til å flytte fra hjemmet mitt, selv om jeg kan når jeg blir 18 år". Det er godt å bo hjemme, jeg føler meg trygg her". I følge sitatet viser fosterbarnet at han har funnet seg til rette i denne fosterfamilien. Men overgangen til en ny tilværelse ser ut til å gjøre ham usikker. I en samtale med fostermor kommer disse følelsene fram. Han vet at han snart fyller 18 år og det betyr at han snart må flytte. Vi kan også tolke det

dithen at han ønsker å sikre seg et lengre opphold i denne familien fordi han gruer seg til en ny overgang. På den andre siden kan det også handle om et fosterbarn som gir fostermor en tillitserklæring på at han føler seg trygg og at det er godt å bo hjemme.

Sundt (2010) peker på at fosterbarn som er i en ungdomsfase befinner seg i en økologisk overgang mange gruer seg til. En ungdom som har et positivt bilde på seg selv kan virke som en buffer mot stressende opplevelse og hendelser i overganger. Når fosterbarnet i vår undersøkelse viser fostermor at han fortsatt ønsker å bo hjemme kan det være at han føler seg betydningsfull i denne familien. Det som er interessant med denne fortellingen er nettopp fosterbarnets ønske om å fortsette å bo i denne familien. For det første har han i 16,5 år av sitt liv båret på en bagasje som var vanskelig å håndtere uten støtte fra en stabil voksen. I overgangen til den nye fosterfamilien hadde han i alle disse årene kanskje gått med en følelse av at han aldri var blitt sett eller hørt, slik også Kvale og Wichstrøm (2007) viser til. I motsetning til fosterbarnets tidligere erfaringer kan vi se at overgangen til fosterfamilien i vår undersøkelse har skapt nødvendige forutsetninger som har gjort det betydningsfullt for fosterbarnet å lykkes.

Bunkholdt (2010) legger vekt på at fosterbarn, som tar en avgjørelse på at de ønsker å flytte for seg selv eller velger å bli boende i fosterhjemmet, muligens trenger veiledning og støtte. Backe – Hansen (1991) peker på at skal man være fosterforeldre for ungdom, må man i utgangspunktet like ham eller henne. ”Allerede i overgangsfasen merket vi at kjemien stemte og vi merket den var gjensidig”, sier en informant. En annen av informantene deler fosterbarnets tanker med oss. I dette sitatet forteller hun om en samtale hun ble gjenfortalt av saksbehandler i barnevernet. Informanten forteller: ” Da sa han at jeg har det bra hos mamma, men flytter jeg tilbake vet jeg at jeg ikke får det så bra som jeg har det nå. Jeg oppfattet det som en tillitserklæring. Da fikk jeg frysninger. Dette har han fortalt til fremmede barn, psykolog og verge for å nevne noen”.

Fosterbarnet beskriver sine følelser og omtaler seg selv som en person som er veldig glad i mammaen sin. På tross av at han er i fosterhjem og føler at han har det bedre der. Omstendighetene hjemme hos biologiske mor er til tider så problemfylt at hun ikke klarer å oppfylle behovet barnet sitt har for omsorg. I kontrast til dette kan vi se at han deler sine følelser med fostermor, og på en måte innrømmer at han får dekket sine behov i fosterhjemmet. Fosterbarnets uttrykk er at han trives med å bo i fosterhjemmet, det ser fostermor på som en

tillitserklæring. Når han også forteller til andre om sin opplevelse av å bo i fosterhjem og fostermor senere fikk dette fortalt, fikk hun frysninger. Vi oppfatter henne som overveldet over at fosterbarnet viser henne denne tilliten, og av den grunn tenker hun at han har tilpasset seg fosterhjemmet.

Bowlby (1969) peker på i sin teori at et barns tilpasning alltid er avhengig av tidligere hendelser. Eksempelet om fosterbarnet i vår undersøkelse viser virkeligheten til et fosterbarn som blir utsatt for å måtte forholde seg til flere parter. Sin egen mor ved besøk, og fosterhjemmet. I disse overgangene kan det oppstå en lojalitetskonflikt. Fordi når barnet er hos sin biologiske mor forsøker det å vise foreldrene sine at de er glad i dem. De gjør alt de kan for å skjerme foreldrene sine mot innsyn i det som er ufordelaktig, og forsvarer dem mot angrep. Noen barn forøker også å vise foreldrene omsorg, være mer foreldre for dem enn barn som har krav på omsorg (Bunkholdt, 2010). Risikoen for at overganger til nye flyttinger ender i en lojalitetskonflikt er større når det er konflikt omkring beslutning om å flytte barnet. Bunkholdt (2010) peker på at barn som oppfatter flyttingen som et angrep på foreldrene sine, bør få hjelp ved at man snakker om det. Hvordan man takler lojalitetskonflikt i en overgangsperiode gjør informanten i vår undersøkelse et forsøk på å gi uttrykk for når hun forteller oss at.

Jeg har forsøkt hele tiden å forholde meg til at overgangene skal være så lite problemfylt som mulig. Jeg forsøker å få til en god dialog, vi snakker om at det er lov å være hos foreldrene sine, men også at det er bra for han å være i fosterhjem. At begge deler er bra for han må jeg innrømme at jeg blir litt frustrert over å si, fordi når fosterbarnet har vært hjemme på besøk har han et svingende humør. Det påvirker også vår familie, men vi snakker og snakker.

Informanten ser på overgangene med en blandet følelse samtidig som hun påtar seg en nøytral rolle i oppfølging av fosterbarnet. Det ser ut til at hun bruker samtaler bevisst til å hjelpe fosterbarnet med å bearbeide overgangene fra hjemmebesøkene. Fostermor har også observert at han endrer atferd og blir svingende i humøret når han kommer tilbake. Det gjør at hun selv blir usikker. Hun ser derimot på samtalene som positive og gir ikke opp. Når hun sier: ”Vi snakker og snakker” er det en indikasjon på dette. Når fosterbarnet trenger å snakke om sine opplevelser må fostermor i handling vise at hun har en inkluderende og respektfull holdning overfor

fosterbarnets biologiske foreldre (Johansson og Sundt, 2008). Vi mener at fostermor gjør dette, fordi når hun sier: ”Det er godt for han å være begge steder” møter hun fosterbarnet med forståelse i den vanskelige situasjonen han befinner seg i. Fosterbarnets humørsvingninger kan sees i sammenheng med en sorgreaksjon, ”Han er jo glad i mammaen sin”. Å møte barnet i fortellingen slik fostermor gjør kan for eksempel bidra til at fosterbarnet endrer overgangene fra det vonde til det bedre. Eide og Eide (2006) peker på at tap og svakhet kan bli en styrke og en seier. Det vil si at fostermors innlevelse til fosterbarnets opplevelse og fortelling kan hjelpe han til å styrke hans tilknytning, styrke hans tillit til andre og etter hvert påvirke hans selvfølelse og selvoppfatning, slik at han lettere takler overganger. Dermed vil forholdet mellom fortid og nåtid fremstå i et nytt lys, slik Eide og Eide (2006) viser til.

Etter å ha belyst flere aspekter ved dette tema ser vi at fosterforeldrenes rolle i vår undersøkelse er sentralt når fosterbarn ikke vil forlate fosterhjemmet. Fosterforeldrene har fra første dag gått inn og ut av mange roller når det gjelder utfordringer og gleder. Til tross for vansker, har de skapt stabilitet og kontinuitet i livet til et barn som trenger støtte i sin utvikling, slik at de kan lykkes senere i livet. Vi mener derfor at vi kan konkludere med at fostermors evne til å sette seg inn i fosterbarnets følelser og opplevelse kan anses som betydningsfullt, og kan virke som en beskyttende faktor for å lykkes som et godt fosterhjem.

5.4.1 Oppsummering

Sammenfattet har vi sett at fosterforeldrenes rolle er sentral for at fosterbarnet skal lykkes i fremtiden. Ved å støtte og veilede fosterbarnet under flyttingen, gir de fosterbarnet en forståelse av at de fortsatt er velkommen i fosterhjemmet. Dette kan gjøre det lettere for dem å skille seg fra fosterforeldre. Fosterbarnet trenger å føle at det har sin egen verdi. Klarer fosterforeldrene å gi positive tilbakemeldinger på fosterbarns valg, så er fosterbarnet bedre rustet til å takle utfordringer under flytteprosessen.

Vi oppfatter at fosterforeldrenes lengre engasjement og innlevelse i å ta omsorg for et annet barn også må til for at en fosterhjemsplassing skal lykkes. Fosterfamilien kan være den første familien med varige, stabile voksne som fosterbarnet møter. De kan skape struktur, sette grenser og gi tillit til et fosterbarn eller ungdom. Dette kan vi se i vårt materiale. Barnets oppfatning og opplevelse av fosterforeldrene som gir støtte til deres egne valg er vesentlig for hvordan

ungdommen klarer voksenlivet etter utflytting. Vi anser dette som et element i vårt materiale som må til for at en fosterhjems plassering også var en av grunnene til at barnet ikke vil forlate fosterfamilien. Selv om fosterhjems plasseringen er avsluttet.

Bronfenbrenner viser til betydningen av både rolleforventninger og rollemodeller som fosterbarnet vil komme i kontakt med. Han viser til i sin teori at barn utvikler seg gjennom interaksjon med andre. Et av hovedpoengene til Bronfenbrenner er at hele det økologiske systemet er en dynamisk organisme, det vil si en organisme i stadig samspill og forandring. Når det skjer en forandring i det ene systemet, vil det påvirke barnets situasjon.

6 AVSLUTNING

Vårt hovedmål med å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse var å lete etter hvilke elementer fosterforeldrene vektla som viktig for å føle seg betydningsfulle. Vi intervjuet seks fostermødre som mener og opplever at deres oppdrag for barnevernstjenesten har lyktes. Våre funn beskriver ulike faktorer i hvordan fosterforeldre anser seg som betydningsfulle for at de skal lykkes et godt fosterhjem. Funnene er kun generalisert til informantene i vår undersøkelse. I avslutningen ønsker vi å gi et kort resymé av våre hovedfunn.

Motivasjon for å bli fosterforeldre

Et av våre funn viser seg å kunne knyttes til informantenes indre motivasjon. Som vi har presentert, så er deres indre motivasjon for eksempel knyttet til et ønske om å hjelpe et annet barn som har rett til å ha det bra. I tillegg er også et ønske om å åpne huset sitt for flere barn etter at biologiske barn har flyttet ut et motiv. Informantenes indre motivasjon ga drivkraft og engasjement i å knytte til seg et fosterbarn. Vi har sett at dette er en faktor som gjør en fosterhjemplassing betydningsfull. Fosterforeldrenes sterke vilje til å stå i ulike utfordringer og forventninger, både seg selv og andre aktører, er en faktor som ifølge informantene, må til som må til for at en fosterhjemsordning skal lykkes.

Videre viser et annet resultat at ikke bare fosterforeldrenes engasjement og forventninger til seg selv er relevant, men også deres biologiske barn er med på å styrke den indre motivasjonen. Å få et fosterbarn i et godt etablert hjem viser seg å gjelde for hele familiestrukturen, fordi den vil komme til å forandre seg. Enighet mellom alle partene i en familie skaper en suksess slik at fosterforeldrene kan anse seg som betydningsfulle.

Det interessante i vår undersøkelse er at motivet bak fosterhjemplassing er at alle informantene har en felles, indre styrt motivasjon, og ikke lar seg styre av det ytre. Selv om vi har prøvd å få frem refleksjoner rundt ytre motiver, heller informantene hele tiden tilbake til det indre, styrte. Et annet funn viser at fostermødre i vår undersøkelse har en egen handling og verdi, som styrer den indre motivasjon og forventninger. Informantenes forventninger er knyttet til at de kan anse seg som et betydningsfullt fosterhjem. Det vil si at informantene kjennetegn en

glede, lyst og iver i å yte omsorg til et barn som ikke er deres eget. Dette ga oss en forståelse av at også deres handling og verdi må til for å lykkes som et godt fosterhjem.

Relasjoner og de ulike aktørene

For at en fosterhjemsplassing skal bli vellykket er også relasjoner mellom alle parter som er involvert i fosterbarnet et viktig element. Det vil si at å ha gode relasjoner skaper et samarbeid som gir fosterbarnet trygghet og gode utviklingsmuligheter. Informantene i vår undersøkelse fremhever ulike erfaringer omkring samarbeid med barnevernet. Selv om det viser seg i enkelte tilfeller uenighet og samarbeidsproblemer, var disse informantene allikevel villige til å fortsette oppdraget.

Gode relasjoner mellom biologiske foreldre og fosterforeldre viser seg som betydningsfullt for fosterbarnet. Vi har sett at fosterforeldrene støtter samvær med fosterbarnets biologiske foreldre, slik at relasjonen dem i mellom kan opprettholdes. Dette mener vi er relevant for å belyse vår problemstilling. Samtidig fremhever informantene våre at deres relasjoner til andre fosterforeldrene er nyttig for å kunne utveksle erfaringer, og gi hverandre støtte ved ulike utfordringer. Det er ikke bare fosterforeldre som er avhengig av gode relasjoner til de andre aktørene knyttet til fosterhjemsplassing, men også fosterbarna. Dette er helt nødvendig for å kunne lykkes i et fosterhjem, slik vi har sett i vår undersøkelse. Det vil si at partene påvirker hverandre i et gjensidig forhold i relasjonen. På denne måten mener vi at oppdraget for barneverntjenesten kan bli vellykket.

Roller knyttet til fosterhjem

Ved nærmere analyse av vårt innsamlede materiale fikk vi en forståelse for at fosterforeldrene har ulike roller som kjennetegnes i fosterhjemmet. Vi har sett at rollene i familien delvis har endret seg i takt med samfunnsendringene. Fedrene har fått en mer sentral rolle i å være en nær omsorgsperson, fordi de i motsetning til tidligere har mulighet til å involvere seg for barnet. Det viser seg at fedrenes holdninger i å være delaktig i hjemmet kan være en faktor som gjør deres rolle blir mer betydningsfull for fosterbarnet. Derimot viste det seg at mødrene også har blitt en del av å være familiens forsørger. I vår undersøkelse ser vi at enkelte av fostermødrene, som vi intervjuet, har mulighet til å være i jobb samtidig som de har en rolle som omsorgspersoner. Det interessante ved dette er at begge parter er avhengige av å klargjøre sin rolle i en

fosterhjemsordning for å kunne kombinere sin ønskede ideologi. Dette viser seg som sentralt for at fosterhjems plasseringen kan bli vellykket. Begge parter har blitt mer likestilt i forhold til å oppdra barn og fosterbarn, enn tidligere. Deres likestilling skaper et godt samarbeid i et fosterhjem, noe som vi anser som et relevant funn for å belyse vår problemstilling.

Når barnet ikke vil forlate fosterfamilien

Vi har sett på at fosterbarnet ikke alltid vil forlate fosterhjemmet selv etter opphør av fosterhjems kontrakten. Et relevant funn i forhold til dette er at fosterforeldrenes holdninger og interesse i å støtte fosterbarnets ønske og valg skaper både tillit og trygghet for fosterbarnet. Vi har sett at enkelte informanter forteller at fosterbarnet for første gang opplever slike gode relasjoner. Fosterbarnets positive opplevelser påvirker også overganger i fosterhjems plassering i en lettere retning. Derfor er fosterforeldrenes indre motivasjon, holdninger, forventninger til seg selv og bevissthet på ulike utfordringer sentral i at en fosterhjems plassering blir betydningsfull og vellykket. Likeledes fikk vi en forståelse av at gode relasjoner mellom aktørene i fosterhjems plassering også var en av grunnene at barnet ikke vil forlate fosterfamilien. Selv om fosterhjems plassering er avsluttet.

I vår undersøkelse benyttet vi oss av flere teoretiske perspektiver, slik vi har henvist til i oppsummeringene våre. Vi har sett og erfart gjennom disse perspektivene at det bør være en sammenheng mellom de verdiene og kravene det stilles til fosterforeldre når samarbeidet omkring et fosterbarn handler om å lykkes.

Et kritisk blikk på vår oppgave

Vårt materiale er basert på fostermødrenes erfaringer, meninger og synspunkter. Det viser seg at alle informanter fremhever fosterhjems oppdraget i ”Vi” form, som en hellheltlig familie er. For oss var det derfor utfordrende å tolke fostermødrenes fortellinger om fosterfedrenes opplevelser av å være et fosterhjem.

Selv om vi har flere barn og har yrkeserfaring med å jobbe med barn og unge, er fosterhjemsarbeid et nytt og interessant område å få et bedre innblikk i. Det vil at vi har etter

avslutning med vår oppgave fått en forståelse av at fosterhjems plasseringer er forebyggende hvis fosterforeldrene anser seg som betydningsfulle.

Som vi også har nevnt i metodedelen, kunne det vært meget interessant å intervjuer både fosterfedre og fosterbarn. Hadde vi gjort dette kunne oppgaven fått en annen dimensjon og dette ønsket ikke vi.

Videre arbeid

For oss kan det være interessant å se at en annen person gjennomfører samme undersøkelse med andre informanter. Det spennende kunne vært å se om det er samme de faktorene som må til for at fosterhjems plasseringer lykkes. Videre har vi gjort oss noen tanker rundt hva fosterfedre, fosterbarn og biologiske barn mener selv må til for å skape en vellykket fosterhjems plassering. Ettervern i forhold til fosterbarns flytting fra fosterfamilie kunne også vært et område å få undersøkt mer om. I vår undersøkelse opplevde vi at Pride - kurs ga delte meninger. Derfor mener vi at dette også kan være et sentralt moment å se videre på. Dette kurset gir kompetanse og utvikling til å bli gode fosterforeldrene. Slik at fosterforeldrene kan anse seg som betydningsfulle for å lykkes som et godt fosterhjem.

Forslag til videre arbeid ville være å spre positiv informasjon om å påta seg oppgaven som fosterfamilie. Det er ikke bare sorg og elendighet som kjennetegner et fosterbarn. Tvert imot er det mange gleder, positive utfordringer og ikke minst takknemlighet fra fosterbarn, slik vi har sett i vår undersøkelse. Et viktig samfunnsmandat er at alle barn i Norge har en rett til å ha et godt hjem og får en trygg oppvekst (FNs barnekonvensjon).

7 LITTERARTURLISTE

- Backe – Hansen, E. (1991). *Håndbok fra fosterforeldre*. 3.utg. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Backe- Hansen, E., Egelund, T., Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus, NOVA, Det Nasjonale Forskningscenter for Velfærd og barnevernets utviklingssenter på Vestlandet*: Oslo, København og Bergen.
- Bandura, A. (1977). *Self- efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change*. *Psychological Review*, 1977, Vol. 84, No.2, 191- 215.
- Barne- ungdoms og familieetaten region – sør. (2009). *Årbok for Bufetat region sør 2009* Tønsberg: Digital Grafiske AS.
- Bastiansen, A. (1992). *Sosialpsykologiske perspektiver. Tema med variasjoner i teori og praksis*. Otta: Tano AS.
- Befring, E. (2002). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Fagernes: Det Norske Samlaget.
- Befring, E., Frønes, I., Sørli, M-A. (2010). *Sårbare unge nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Berger, H. J. & Moe, J.B. (2006). *Barn og fedre, program for foreldreveiledning*. Oslo: Barne-, og ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bjørlo, S. & Moan, A. (1997). *Sosiologi og sosialantropologi* Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent- child attachment and healthy human development in the United States of America*.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Brandt, B. & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandt, B. & Moxnes, K. (1999). *Familie for tiden stabilitet og forandring*. 2 opplag. Aurskog: Tano Aschehoug.
- Bratterud, Å., Emilsen, K., Lillemyr, O F. (2006). *Menn og omsorg, - i familie og profesjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brennpunkt, 09.11.2010: NRK 1.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.

- Bunkholdt, V. (1990). *Barnevernopsykologi*. Otta: Tano AS.
- Bunkholdt, V. (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. 3.utg. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (1998). *Praktisk barnevernsarbeid*. 4.utg. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid*. 5.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bø, I. (2000). *Barnet og de andre, nettverk som pedagogisk og sosial ressurs*. 3. utg. Otta: Universitetsforlaget.
- Bø, I. (2002). *Foreldre og fagfolk*. 2.utg. Otta: Universitetsforlaget.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode, - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Deci, L E and Ryan, R M.(1985). *Intrinsic motivation and self- determination in human behavior*: Plenum Press, New York.
- Eide, T. & Eide, H.(2006). *Kommunikasjon i praksis, relasjoner, samspill og etikk i sosialfaglig arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Eide H., Eide T. (2007). *Kommunikasjon i relasjoner. Samhandling, konfliktløsning, etikk*. 2 utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Evenshaug, O. & Hallen, D. (1994). *Barne og ungdomspsykologi*. 3.utg. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.
- Frønes, I. & Kjølørød, L. (2006). *Det Norske samfunn*. 2. opl. Oslo: Gyldendal Norske forlag AS.
- Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Gjertsen, P-Å. (2007). *Forebyggende barnevern, samarbeid for barnets beste*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grimen, H. (2009). *Samfunnsvitenskaplige tenkemåter*. 3.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L M. (2009). *Oppvekst og psykologisk utvikling innføring i psykologiske perspektiver*. 3 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulliksen, Ø. (1994). *Fosterhjemshåndboka*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Gulliksen, Ø. (2000). *Fosterhjemshåndboka*. 2.utg. Oslo: Kommuneforlaget.

- Gundersen, K., Moynahan, L. (1995). *Nettverk og sosiale ferdigheter*. Nærbø: Haugtussa forlag.
- Havik, T. (1996). *Slik fosterforeldrene ser det. Resultater fra en kartleggingsstudie*. Bergen: Barnevernets Utviklingscenter.
- Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldre ser det – II. Resultater fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Unifob helse, Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet.
- Havik, T. & Rød, P A. (1995). *Ett fosterbarn – mange voksne, Erfaring fra møterekke for foreldre, fosterforeldre, saksbehandlere og tilsynsførere*. Bergen: Barnevernets kompetansesenter på Vestlandet.
- Heggen, K., Jørgensen, G., Paulgaard, G. (2005). *De Andre, ungdom, risikosoner og marginalisering*. 2. opl. Bergen: Fagbokforlaget.
- Imsen, G. (2008). *Elevens verden innføring i pedagogisk psykologi*. 4 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jessen, T J. (1998). *Veiledning som forsterkningstiltak i fosterhjem. En evaluering av det fylkeskommunale fosterhjemsarbeidet i Buskerud*. NOVA: GCS.
- Johansson, M., Sundt, H., Bunkholdt, V., Gulliksen, Ø., Storø, J., Wathne, G. (2008). *Fosterhjemshåndboken*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Juul, J.(1995). *Ditt kompetente barn*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Juul J. (1998). *Her er jeg! Hvem er du? – om nærvær, respekt og grenser mellom voksne og barn*. København: Pedagogisk Forum.
- Killen, K. (2009). *Sveket barn i risiko og omsorgssituasjoner*. 4.utg. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kjøs, P. (2009). *God pappa, en håndbok*. Valdres: Pax Forlag.
- Kvale, S. (2006). *Det kvalitative forskningsintervju*. 8 .opl. Otta: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvalem, L I. & Wichstrøm, L. (2007). *Ung i Norge, psykososiale utfordringer*. Oslo: J.W Cappelen Akademiske Forlag.
- Kvebæk, D. (1998). *Far, hvor er du?.* Skien: Verbum.
- Larsen Damsgaard, H. (2003). *Med åpne øyne, observasjon og tiltak i skolen arbeid med problematferd*. Oslo: J.W. Cappelen Forlag AS.

- Larsen, Å.L. (2010). *Farsrollen i endring. Fra fjerne fedre til nærpappaer.* (3/10) Tidsskrift for fosterhjemsarbeid.
- Lillemyr, OF. (2007). *Motivasjon og selvforståelse.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Løkke, PA. (2000). *Farsrevolusjonen, fedre og maskulinitet i en ny tid.* Valdres: Pax Forlag AS.
- Løvlie, A.L. & Schibbye. (2002). *En dialektisk relasjonsforståelse.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Magerøy L.I. & Weyde Berstad E.W.(1998). *Fars bok. Om menn, barn og oppdragelse.* Oslo: IKO- Forlaget.
- Manger, T., Lillejord, S., Nordahl, T. (2010-2011). *Læring og forventninger om mestring I: Livet i skolen:* HIT, Kopisenteret Porsgrunn.
- Martinussen, W.(1984). *Sosiologisk analyse. En innføring.* Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Nilsen Hole, F A. (2009). *Årbok for Bufetat region sør 2009.* Tønsberg: Digital Grafiske AS.
- Nordahl, T., Sørli, A-M., Manger, T., Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge teoretiske og praktiske tilnærminger.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Ogden, T. (2009). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen.* 2.utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Overland, T. (2006). *Skolen og de utfordrende elevene om forebygging og reduksjon av problematferd.* Bergen: Fagbokforlaget Vigomstad & Bjørke AS.
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode* 2.utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schofield, G. og Beck, M. (2006). *Attachment Handbok for foster care and adoption* London: BAAF.
- Skagen, K. (2004). *I veiledningens landskap, innføring i veiledning og rådgivning.* Oslo: Høyskoleforlaget AS.
- Skaalvik, E M., Skaalvik S. (1996). *Selvoppfatning, motivasjon og læringsmiljø.* Otta: Engers Boktrykkeri A/S.
- Statistisk sentralbyrå. (2010). Barnevernstatistikken for 2010 URL: <http://www.ssb.no/barnevern/> . (Lest, 31.01.2011).
- Strandbu, Å. & Øia, T. (2007). *Ung i Norge: Skole, fritid og ungdomskultur.* Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.

Sundt, H. (2010). *Fosterhjemshåndboken*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Thorkildsen, T. (2010). *Oppvekst. Yrkesutøvelse*. 3.opl. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Tveit, G L. & Malmstrøm, G. (2009). *Oppvekst. Helsefremmende arbeid*. 3. opl. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Weber, M. (1999). *Verdi og handling*. Oslo: Pax Forlag AS.

Wormnæs, O. (2004). *Vitenskap – enhet og mangfold*. 6. opl. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Øverland, K E., Braarud, H C., Voss, C. (2010). *Tidsskriftet Norges barnevern nr.4*. Otta: Universitetsforlaget.

Ås, B.(1981). *Kvinner i alle land. Håndbok i frigjøring*. Oslo: Aschehoug & Co.

8 VEDLEGG

- ❖ **Vedlegg 1 – NSD Godkjenning**
- ❖ **Vedlegg 2 – Forespørsel om å delta på intervjuet**
- ❖ **Vedlegg 3 – Samtykkeerklæring**
- ❖ **Vedlegg 4 – Intervjuguide**

Vedlegg 1

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Kjersti Røsvik
Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 PORSGRUNN

Vår dato: 30.08.2010

Vår ref: 24681 / 3 / MAB

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.07.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24681	<i>De gode fosterhjems plasseringene - hva kjennetegner dem?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Telemark, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kjersti Røsvik</i>
Student	<i>Heidi Moini</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

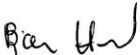
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 04.05.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Marte Bertelsen

Kontaktperson: Marte Bertelsen tlf: 55 58 29 53

✓ Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Heidi Moini, Grensegata 16, 3916 PORSGRUNN

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg 2

HØGSKOLEN I TELEMARK

En forespørsel om å delta i intervju

Vi er to studenter som arbeider med et forskningsprosjekt på Høgskolen i Telemark, avd. helse og sosial i anledning vår masteroppgave. Studiet vårt heter flerkulturelt arbeid med barn og unge, masteroppgaven har en arbeidstittel som lyder: *De gode fosterhjemsplasseringen – hva kjennetegner dem*. Veileder for oppgaven er Kjersti Røsvik (tlf: 35575469, e-post: Kjersti.rosvik@hit.no).

For å finne ut hva som er kjennetegnene når fosterhjemsplasseringene blir en suksess ønsker vi å intervjuer noen fosterforeldre. Det er Bufetat - sør som sender ut denne invitasjonen på våre vegne, og den blir sendt ut til dem av fosterforeldrene som Bufetat - sør anser som har "suksesshistorier" angående sine fosterbarn. Vi vet ikke hvem du er før du eventuelt tar kontakt med oss for å delta på intervju.

Vi håper at du/dere kan avsette ca.45 min til å bli intervjuet. For at vi skal få med oss alt du/dere forteller vil vi ta opp samtalen med lydopptaker. Det skal ikke bli snakket om konkrete fosterbarn (3.person) under intervjuene, vi er kun interessert i å få et generelt bilde av hva som fører til en "suksess".

Lydopptak vil bli slettet og datamaterialet anonymisert ved prosjektslutt 4 mai 2011. All informasjon anonymiseres i masteroppgaven. Om du/dere har ønske om det kan du/dere lese gjennom intervjuet etter at det er ferdig nedskrevet.

Det er frivillig å delta, og du/dere kan trekke dere når som helst uten å oppgi grunn fram til prosjektslutt.

Prosjektet er forelagt Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S, ved personvernombudet.

Om du/dere ønsker å delta på intervju eller ønsker mer opplysning om prosjektet ta kontakt med oss på mob nr: 90545174, eller e- mail hmtrygsl@hotmail.com.

Med hilsen John og Heidi Moini.

Vedlegg 3

Høgskolen i Telemark

Vi heter John og Heidi Moini er studenter ved Hit, helse og sosial avdelingen.
Studiet vi deltar i heter Master i flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

Etter at du/ dere har lest gjennom informasjonsskrivet ber vi dere skrive under på samtykkeerklæring.

Problemstilling; Hva er kjennetegnene når fosterhjemsplassingene blir en suksess?

Jeg har gjort meg kjent med informasjonen før intervjuet. Jeg vil la meg intervjuet av John og Heidi og tar kontakt for et møte.

Vi avtaler tid å sted pr.telefon.

Sted/ dato

.....

Navn

.....

Vedlegg 4

Høgskolen i Telemark

INTERVJUGUIDE

Presentasjon

- Hvem er vi?
- Bakgrunnen vår og hva vi jobber med
- Informasjon om masteroppgaven
- Hvorfor valgte vi å arbeide med dette området.
- Informere om at informantene kan trekke seg når man selv ønsker det.

Om selve intervjuet

- Tiden intervjuet vil ta
- Temaer som vil berøres
- Båndopptaker?
- Transkribering
- Oppbevaring av dataene
- Anonymisering av det innsamlede materialet
- Sletting av det innsamlede materialet

Kan du/ dere si litt om hvem dere er?

- Bakgrunn (utdanning, arbeid, familiebakgrunn osv)
- Hva består familien av i dag (egne barn, mine, dine, våre barn)
- Familie bånd (besteforeldre, tanter, onkler)
- Interesser /engasjement (forening, fritidsinteresser, aktiviteter, samfunnsengasjement, nettverk)

Kan dere si noe om bakgrunnen og motivasjonen til hva det var som førte dere fram til å bli fosterforeldre?

- Kjente/kjenner dere til andre fosterforeldre/fosterhjem
- Samfunnsengasjement – ta vare på vanskeligstilte barn
(Vi vil forsøke å vise til hva litteraturen sier og peke på hvilken mistenksomhet som har vært rundt det å bli fosterhjemsfamilie)

Kan dere fortelle litt om det første møtet og samværet med fosterbarnet?

- Vi tenker spesielt rundt dette med overgangen.
- Hva slags kjemi var det til å begynne med.
- Var det noen problemer til å begynne med.
- Hvordan løste dere eventuelle problemer?

Kan dere fortelle litt om samværet/møtet underveis?

- Hvordan endret samværet seg?
- På hvilken måte ble det bedre og hva var det som førte til at det ble bedre?
- Hvordan er samværet med fosterbarnet i dag
- Om det har flyttet, har dere fortsatt kontakt

Kan dere fortelle litt om hvordan dere skaper trygghet for barnet?

- Hva tenker dere skal til for at barnet skal føle at fosterhjemmet er en trygg base?
- Stikkord som følger opp begrepet trygg base eks: tillit, omsorg, se signaler, se barnet osv..
- På hvilken måte kan dere som fosterforeldrene reflektere over egen kunnskap og hva dere legger dere i egne ressurser. Hva med synets på kjærlig, omsorg, tillit, trygghet, anerkjennelse, respekt osv

Kan dere fortelle om hva slags rolle og forventninger dere hadde til barnet før og etter at det kom inn i familien.

- Hva slags forestilling hadde dere om selve barnet?
- For eksempel hadde dere "ønsket" barn? (jente, gutt, alder, spedbarn, ungdom)

Kan dere fortelle om hva slags rolle og forventninger dere hadde til dere selv som fosterhjemsfamilie?

- På hvilken måte ble dere forberedt/e på å være fosterforeldre
- Kan dere si noe om erfaringene dere har gjort dere underveis (eventuelt samarbeid med foreldrene til barnet, samarbeid og oppfølging med barnevernet, andre)
- Har dere fått økt kunnskap og kompetanse.
- Hva slags kompetanse/kunnskap mener dere eventuelt å ha fått
- Hvem har gitt dere denne kompetansen (barnet, dere selv, andre fosterhjemsfamilier, pride, barnevernet)
- Har dere endret dere etter den økte kunnskapen/kompetansen

Hva tenker dere er grunnen til at dere ble fosterforeldre til nettopp dette barnet?

- Hvordan ser du/dere på deres selv som oppdragere.
- Synet på barn og barndom
- Egne holdninger og væremåter
- Barnevernet
- Barnet

Barnevernet er opptatt av prinsippet ”barnets beste”

- Hva tenker dere om ”barnets beste ” som et prinsipp i barnevernsarbeid?
- Mener dere å ha ivaretatt dette prinsippet?
- Hvordan har dere ivaretatt det?

Forestill dere at dere at dere skal bli en forsterhjemsfamilie for første gang, ville dere gjort noe annerledes da?

- Ville dere deltatt mer på kurs?
- Ville dere tatt initiativ til mer råd og veiledning?
- Ville dere handlet annerledes mot barnet enn dere har gjort?
- Hva ville dere eventuelt ha gjort annerledes?

Tilslutt vil vi spørre om: på hvilken måte føler dere at dere er et fosterhjem med en suksesshistorie?

- Kan dere si noe om hva dere har lagt spesielt vekt på som oppdragere?
- Hva med veiledning og oppfølging (pridekurs, barnevernet, andre forsterhjemsfamilier osv)?

Er det noe dere ikke har fått anledning til å snakke om som dere mener er viktig for denne studien?

Takk for at dere tok dere tid til å delta